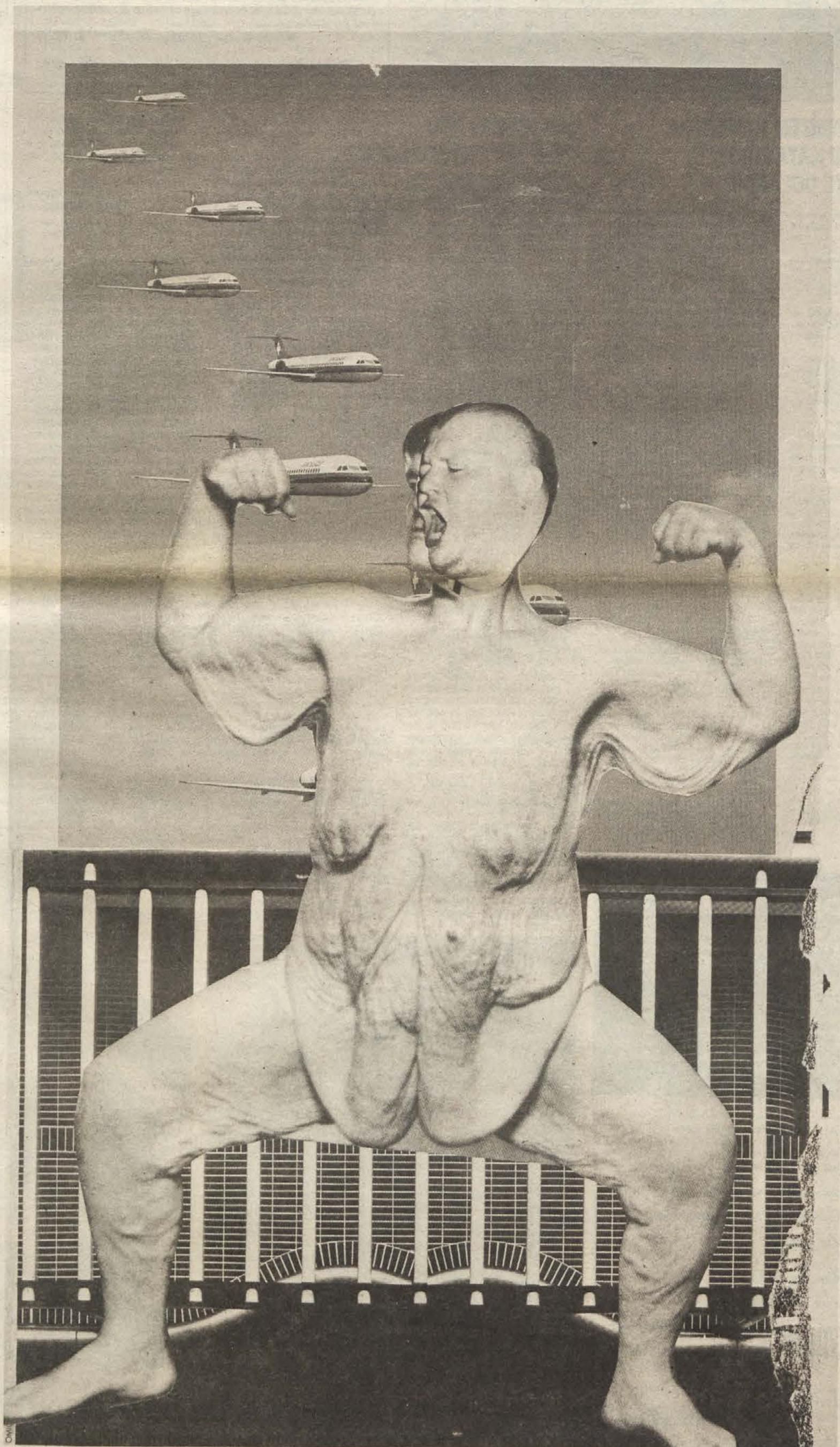

KATEDRA KATEDRA

Vsebina.

ČLANKI:

- Za MARŠ in SL stran 5/6
- Intervju: Spomenka in Tine Hribar stran 8/9
- Pomurje — republika stran 10/11
- Zloraba psihijatrije pri nas stran 17
- Jata živin petelinov — novo slovensko mlad. vodstvo stran 19/20

OBČANSKA INICIATIVA

Vabimo vas, da se s svojimi podpisi pridružite širši družbeni akciji, katere namen je zaščititi tiste ljudi, ki opravljajo za družbo zelo koristno in hkrati izredno nevhvaležno delo: javne tožilce.

Mislimo namreč, da je sedanji status teh ljudi skrajno nehuman. Kakšna je namreč njihova vloga?

Ker imamo v naših zakonih zapisano, da imajo vsi delovni ljudje, še posebej pa občani, pravico biti objektivno in nevzmenljivo informirani, lahko pri nas vsakdo piše, kar mu pade na pamet, paziti mora le, da piše objektivno in da ljudi po nepotrebnem ne vzmenlja. Če ljudje berejo neobjektivne in vzmenljive članke, potem namreč niso več ustrezno informirani in je kršena ta njihova osnovna pravica. Da se to ne zgodi, skrbijo javni tožilec in prav tu je problem.

Da lahko javni tožilec izloči neobje-

ktivne in vznemirljive članke, jih mora seveda prebrati. Ker je tudi sam vendarle človek, postane s tem neobjektivno informiran in vznemirljiv. Več ko prebere takšnih člankov, bolj popačena je njegova slika o svetu in vedno bolj je vznemirljiv. Kot tak seveda ne more več trezno razsojati, kaj je neobjektivno in vznemirljivo in kaj ne. Njegove reakcije postanejo vedno slabše in vedno bolj nerazumljive, sčasoma začne sprožati sodne postopke in zaplenjati vsepovprek. Nazadnje se mu zmeša.

Da bi preprečili najhujše, predlagamo, da se javnega tožilca nemudoma zamenja, takoj ko izvrši prvo zaplenbo.

Podpise, ki jih boste zbrali, lahko pošljete rakom žvižgat.

Društvo ljubiteljev javnih tožilcev, tajnik: Aleš Razpet

RAZUM IN OPTIMIZEM NAMESTO ŠKANDALOV IN KATASTROF PISMO STANETU DOLANCU!

Takole v telegrafskem stilu bom vrlega nekaj misli na papir. Sem namreč v poklju ... nimam časa ali lepše — ne utegnem!

Razpravljanje o članku, ki se nanaša na naslov Katedro sem posodila in mi je kar težko pisati, če nimam problema oz. gradiva pri roki o katerem bi rada razpravljala.

Glede krivde ... kaj pomaga, da ste junaki, če pa je zaradi napisane resnice list zaplenjen. Potem pa nimamo nič.

Se predobro pomnimo številko v kateri ste zelo »grdo« pisali o tovarišu (ta nam je pa res tovariški, kako se je ta beseda sprofanirala) hamdiji pozdercu. Baje ste lagali! Agroculture pa le ni bučica.

Glede vzmeniljanja javnosti. Odkar berem KATEDRO in MLADINO sem mirneje ali s mirnejši kot takrat ko smo poneli v temi poslušali London (1942—1945), slišali resnico in verjeli v boljši jutri.

Vaše pisanje je sončni žarek v najgloblji jami neumnosti, sprenevedanja, nesramnosti, kraje, potvarjanja resnice, v jami kjer stražarji razpravljajo, kako iz krize, in imajo zavezane oči, zamašena ušesa, v glavah jim pa brni boljše življenje — stalinizem.

Prosim pošljite pismo. Drobna predstavitev, da bi kje potem ne pisalo, da sem od CIA ...

Herica Kumer, roj. Jarc, Rače let. 1930 sodelov. v NOB zima 1943, mali kurir, ki je dobila prelezel Pohorje, se vlekla z važno pošto skozi nemške kolone, ker sem bila »blond« in še zelo zelena, še na misel ni nikomur prišlo, da sem nevarna, iz hiše kjer je bila javka in vse do junija 1945 nisem nič slišala o komunizmu in takem sistemu kot ga danes imamo. Potem pa lo ... Predolga zgodba. Le 1947 je oče, ki je verjel v komunizem in že l. 1939 govoril, delo bo zmagalo že bil zaprt. Kot šol. uprav. suspendiran, ker je še vedno mislil, da je zdaj pa komunizem tu, verjel v revolucijo, ki žre svoje otroke ... Ampak, da se mora pa tale revolucija krmiti tako dolgo ... in, da te pahne 200 let nazaj ... hvala, še malo pa bomo v inkviziciji. Časi Jaruzelskega so blizu potem pa srednji vek in zažiganje na grmadah in to kar maso-

vno, ne po eden in eden. So nam na zagrebški TV že pokazali priprave.

Zaupam mladim, prihaja zopet šolan kader. Upam, da je doba sfaliranih študentov, nekvalificiranih delavcev na oblasti za nami. Čeprav v današnje šolanje malo zaupam. Stipe Šušar krepko sedi in dela zmedo. Skrbim za proizvodnjo tepcev. Kje je stara sijajna KLASIČNA, REALKA, učiteljska, koristna meščanska, trgovske in obrtne šole.

Tole kar sodi k pismu sem vam že napisala, drugi pa še kaj o pismu, če ga bom prejela.

Spoštovanje dr. Vojislavu Šešlju!

Vam pa lep pozdrav, vso srečo in veliko umirjene pameti. Z vaše strani, s strani mladih, ki delate s peresom se ni bati neumnega nasilja in razbijanja. To vem, ker, če pišete misli in ne delaš materialne škode. Bati se je, da se koga naroči, ker izmečka je sedaj pri nas dovolj, ki bi ubogal na vsak ukaz. Znamo, vemo! Dahavski procesi, Grobnica za Borisa Davidoviča, Voja se je končala v Švici in sto drugih del. Ne morete si predstavljati kaj se pravi izdaja. Ko te izda tvoj mentor, ti laže ... Mi, ki smo verovali v batjuško stalina in veliko rusijo, legendarno, poetično prikazovanje ... In polem, o groza! Resnica o tem millionskem morilcu svojega naroda, vrsta laži, pomor v Kočevskem Rogu, Goli otok in prebrana dela, omenjam samo dve, si po- nižan, užaljen, osramočen in nikakor ne moreš dojeti, da te veterine še sedaj brez sramu sede na položajih, ki so to našo domovino kot lepega žrebca potolikli, ga trgajo na kosce in se brezvestno hranijo z njegovim mesom.

Pred dnevi sem videla na TV otroke iz Foče, Lepa oddaja. Ena od deklic je rekla, da bi se morale besede kot: ljubezen, svoboda pisati z veliko začetnico. Jaz pišem pa nekatere z malo začetnico.

Veliko sreče in le resničnega in odkritega pisanja. Herica Kumer (žena pok. igralca F. K.) sicer pa upokojeni bančni uradnik v Murglah 18, Ljubljana Ljublj. 5. 4. 1988

PREDSEDSTVU SFRJ PREDSEDSTVU SR BiH

Odbor za obrambo svobode misli in izražanja je že večkrat opozarjal na nasilno in nezakonito ravnanje Organov za notranje zadeve s posameznimi državljani, še posebej z osumljenci in pričami iz političnih procesov ali pa z ostalimi, iz kakršnihkoli razlogov oblasti neljubimi posamezniki. Žrtve takšnega postopka bosansko-hercegovaške policije je bil tudi doktor filozofije ANTO KOVAČEVIĆ. 22. februarja 1988 je preko Vrbovca z avtobusom potoval iz Odžaka v Slavonski Brod. Malo pred Bosanskim Brodom je policija zaustavila avtobus in brez kakršnegakoli naloga ali obrazložitve odvzela dr. Kovačeviću svobodo tako, da so mu natakili lisice na roke. Že pri izstopu iz avtobusa ga je eden od dveh policajev začel divje tolči in mu pred očito osuplimi potniki prizadeval težke poškodbe glave.

Na policijski postaji mu je bila ukazano, da se sleče do gola zaradi preiskave. Za tem je bil podvržen dolgem in izčrpavajočem zaslišanju, poniževanju, žaljenju in psovanju, pa tudi grožnjam, da ga je treba ubiti. Niso mu dovolili obvestiti soproge o prijetju. Po treh urah takšnega ravnanja je bil brez kakršnekoli obrazložitve ali opravičila izpuščen.

Po prihodu v Osijek je dr. Anto Kovačević še istega dne odšel v Splošno bolnišnico, kjer je bilo ugotovljeno, da je dobil udarce po glavi in telesu in da zaradi poškodbe nosa in krvavitve ne zadržava vonjev. Za tem je odpotoval v Zagreb, kjer se mu je naslednji dan zdravje poslabšalo. Čutil je bolečine v glavi in imel občutek, da se bo onesvestil, zato se je obrnil k zdravniku po pomoč. Poslan je bil na Inštitut za tumorje in podobne bolezni, kjer so ugotovili, da je bil pretepen in da je utrpel težke poškodbe glave in telesa. Takšno diagnozo je postavil specialist neokirurg dr. sci. Anto Marković. Ker se je bolnik pritoževal na glavobol, nespečnost, občasno vrtoglavico in nezanesljivost pri hoji, mu je predpisal odgovarjajočo terapijo. Po

Tovariši komunisti, nekaj pa le morate priznati — da namreč tam, kjer kapitalizem najlepše cveti, tudi delavski razred najboljši živi.

K.

Mogoče ne veste, da ... je v arhivu mariborskih zaporov obstajal fascikel o nekem Josipu Brozu, obsojenem, ker da je v Črni pri Kamniku ukradel v cerkvi monštranco in kelih ...

Mladika, št. 2/3, marec 1988

»Od vodstva ZSMS zahtevam, naj doseže sankcioniranje odgovornosti Zorana Čička za huj-skaške zmerljivke in obrekovanja, ki si jih je kot funkcionar ZSMJ z javnim nastopom dovolil razširjati po deželi.«

Braco Rotar (Teleks, št. 13, 31. 3. 1988)

Zahtevi se pridružuje tudi uredništvo Katedre.

njegovem je retrogardno težko reči, ali je šlo tudi za pretres mo- žganov.

Videti je, da takšno ravnanje z dr. Anto Kovačevićem sploh ni slučajno. Do doktorata iz filozofije je sedem let študiral na Dunaju. Po povratku v domovino ga je temeljno sodišče v Doboju obsodilo na osem in pol let zapore zaradi v privatnih pogovorih izražanih misli, ki so označena kot »so- vražna«. Kasneje mu je bila ka- zen znižana na šest let.

Omenjeno ravnanje z dr. Anto Kovačevićem dne 22. februarja t.l. je tipičen primer postpenal- nega »kaznovanja« in preganjanja bivšega obsojenca — za verbalni delikt. Mislimo, da tovrstno tele- sno poškodovanje predstavlja re- sno zlorabo oblasti in težek zlo- čin, ki bi moral biti primerno ka- znovan. Najverjetneje je to tudi bil razlog, da so policaji — krivci te- ga zločina — skrivali svojo identi- teto in da o prijetju dr. Ante Kova- čića niso hoteli izdati nobenega pismenega potrdila.

Predlagamo vam, da v okviru svoje pravice nadzora nad delom Organov za notranje zadeve storite vse, da se odkrijejo in naj- strožje kaznujejo ne le vsi vplete-

ni policaji ampak tudi njihovi uka- zodajalci. V nasprotnem primeru tvegate, da se vaše oklevanje in zavračanje razume kot tiho odo- branje.

Beograd, 6. 4. 1988

V imenu Odbora: Tanasije Mladenović

Odbor za obrambo svobode misli in izražanja:

prof. dr. Nikola MILOŠEVIĆ, član SANU, prof. dr. Zagorka GO- LUBOVIĆ, prof. dr. Radovan SA- MARDŽIĆ, član SANU, dr. Vojislav KOŠTUNICA, dr. Kosta ČAVOŠKI, Matija BEČKOVIĆ, član SANU, prof. dr. Dragoslav SREJOVIĆ, član SANU, Mića POPOVIĆ, član SANU, Tanasije MLADENOVIĆ, književnik, Dobrica ČOSIĆ, član SANU, Borislav MIHAJLOVIĆ — MIHIZ, književnik, prof. dr. Neca JOVANOVIĆ, prof. dr. Ljubomir TA- DIĆ, član SANU, dr. Ivan JANKO- VIĆ, Dragoslav MIHAJLOVIĆ, član SANU, Mladen SRBINOVIC, član SANU, prof. dr. Mihailo MARKO- VIĆ, član SANU, dr. Gojko NIKO- LIŠ, član SANU, prof. dr. Predrag PALAVESTRA, član SANU, prof. dr. Andrija GAMS.

O ŠEŠLJEVEM PISMU, ŠE ENKRAT

Uslužbenca UNZ Maribor sta nas prišla obve- stiti, da je beograjski javni tožilec vložil obtožnico proti dr. Vojislavu Šešlju zaradi žalitve tov. Stane- ta Dolanca, člana predsedstva SFRJ (čeprav Šeš- ljevo pismo dragemu Stanetu ni bilo objavljeno). Posvarila sta nas, da nas čakajo težave, če bomo kopije pisma pošiljali svojim bralcem.

Obžalujemo, da se tov. Dolancu, če se je ob pi- smu, napisanem lanskega decembra (avtor mu je zagotovil, da ga ne bo objavil, če ga sekretariat za notranje zadeve neha šikanirati, tov. Dolanc pa naj bi bil za to šikaniranje odgovoren) počutil uža- njenega, ni zdelo vredno odgovoriti z zasebno tožbo.

Skrbi nas, ker vidimo v tej obtožnici ponovno dušitev komajda obstoječe svobode kritike viso- kih funkcionarjev, svobode, ki jo je nakazal sklep vrhovnega sodišča SR Slovenije, ki je podrl raz- sodbo temeljnega in višjega sodišča v Mariboru o zaplembi Katedre (št. 12, 1987) zaradi Šešljevega pisma dragemu Hamdiji, ker

— Hamdija Pozderac ni bil predsednik Pred- sedstva SFRJ (tudi Stane Dolanc ni)

— ker mu Šešelj ni pisal v zvezi z njegovo funkcijo člana Predsedstva (tudi Dolancu praši- hlače le kot »šefu vseh policijskih in obveščeval-

nih služb Jugoslavije« — predsedniku Odbora za zaščito ustave.

Menili smo, da vprašanje jugoslovanskega dr- žavnega terorizma ni več prepovedana dežela (tudi vprašanje odgovornosti tedanjega notranje- ga ministra Dolanca za eno od omenjenih smrti je že prej ugledalo beli dan), poleg tega moramo Šešlju priznati občudovanja vredno literarno spretnost, vredno tradicije Vuka Karadžića (nje- govo pismo Hamdiji Pozdercu, ki je krasilo na- slovno lanske zaplenjene Katedre, je kasneje iz- šlo kot poster v Tribuni, št. 1/87-8).

— verjamemo policiji, da je proti Šešlju v Beo- gradu že sprožen kazenski pregon, čeprav nam v dokaz niso ponudili nič razen besed

— verjamemo, da je to lahko razlog, da sproži- jo kazenski pregon tudi priti nam, če bi pismo po- šiljali, čeprav je to popolna pravna arbitraža

— verjamemo, da si tega ne želijo

Ne zato, ker bi policija naj ostala tista instanca, v katero ljudje verjamejo tik do konca — zaupa- mo in verjamemo medčloveški besedi. Obljubili smo, da ne bomo povzročali težav ne njim in ne sebi. Oni imajo svojih že preko glave. In mi tudi.

Za vsa prijazna pisma in vzpodbudne besede se zahvaljujemo.

Uredništvo

KATEDRA KLUB

Veselite se tukaj! Dobi- mo se VSAK ČETRTEK na ŠTUK-u, kjer vam bomo nudili:

- glasbene poslušal- nice s staro in novo »drugačno« glasbo,
- video program (vi- deo filmi, avtorski video, filmi na vi- deo),

- koncerte, recitale, razstave, perfor- mance ...
- redko videne kino filme
- javne tribune
- in še kaj

Bodite aktivni, berite KATEDRO in obiskujte KATEDRIN klub EX KA- TEDRA!

Študentski časopis KATEDRA, Tyrševa 23, Maribor, tel (062) 22-004
Številka žiro računa: 51800-678-81846
Ustanovitelj in izdajatelj: UK ZSMS Maribor

Uredništvo: Igor Mekina (odgovorni urednik), Dejan Pušenjak (glavni urednik)
Samo Resnik, Peter Tomaž Dobrila, Silvo Zapečnik, Andreja Čurin

Tehnični urednik: Marjan Hani
Lektor: Boris Svetel
Vodja prodaje: Danilo Vezjak
Urednik priloge: Svetlana Vasović

Predsednica časopisnega sveta: Dragica Korade

Katedra izhaja ob podpori družbenega dogovora o financiranju mladinske periodike v Sloveniji
Tisk: ČGP VEČER, Tržaška 14, 62000 Maribor, naklada 9000 izvo- dov

Naročnina za celo leto: 4500 din, 8000 din za pravne osebe; 100 ASch, 10 US \$, 15 DM, 10 kLIt za tujino
Oproščeno temeljnega prometnega davka po sklepu št. 421-1/70, z dne 11. 1. 19
Uradno ure: vsak petek popoldan

»Sprašujem se, zakaj združeni jugoslovanski študenti še niso zahtevali odstopa Mikuličeve vlade.« Branko Horvat na javni tribuni o alternativnih programih ekonomistov v Mariboru,

JUGOSLAVIJA

JEKLENI FANTJE

Ko je bilo na skupni seji odbora za LO, odbora za notranjo politiko in komisije za kontrolo službe državne varnosti (29. 3.) ugotovljeno, da »želijo preko napadov na zasnovo SLO in JLA doseči korenite spremembe družbenopolitičnega sistema države« (Večer, 30. 3.), je bil to zadetek v polno.

Naša, družbenemu in civilizacijskemu razvoju neprimerna politična tehnologija postavlja blokade tako, da neučinkovitost družbenopolitičnega sistema le povečuje — že vsaka želja po spremembi se sprejme kot nekaj izrazito nihilističnega.

Proces, ki ohranja ravnotežje

Videti je bilo, da bo 31. marec v Zagrebu sončen dan. Takšno vreme običajno ustreza uličnim prodajalcem časopisov. Kot vsak četrtek so ljudje iskali kolporterje zagrebškega **Studentskega lista**. Toda ta četrtek jih niso mogli najti.

Serijske prepovedi mladinskih časopisov je v svoji najnovejši epizodi zajela splitsko **Omladinsko iskro** in, drugič letos, **Studentski list**. Po obrazložitvi namestnika zagrebškega javnega tožila, je razširjanje SL-a začasno prepovedano zaradi objavljenega članka **Prihaja diktator** (Dolazi diktator), v katerem »se navajajo žaljivi zapisi, ki žalijo čast in ugled Republike Zaire in njenega predsednika...« (gre za **Mubutu Se-**

se Sekoa, bolj znanem po tem, da je svoje čase dal odstraniti legendarnega **Patrica Lumumba**). Odlok o prepovedi razširjanja letošnje 11. številke SL-a pa ima svoje ozadje, kakršnega ne bi skuhal niti najspretnější afriški politik.

Studentski list je letos spet v rokah novinarjev. V Zagrebu je namreč v navadi, da uredniki (tako glavni kot odgovorni) posameznih mladinskih glasil prihajajo iz vrst izbranih komsomolskih kadrov, Partiji predanih mladincev, ki novinarstvo največkrat poznajo samo preko branja časopisov.

Takšnih kadrov je letos zmanjkalo. Bivši odgovorni urednik je šel v komisijo CK ZKH za t. i. **idejno-politično delo z mladimi**, tisti pa, ki bi ga moral zamenjati, je bil poreden izbral funkcijo v zagrebški Mestni konferenci ZSMH. Tako se je SL našel »prepuščen« novinarjem, večinoma takšnim, ki so že nekaj let člani ali pa sodelavci uredništva. Zahvaljujoč temu se je povečal entuzi-

jazem, kar se je uskladilo z valom demokratizacije v jugoslovanskem tisku, čemur pa jaz raje rečem decentralizacija oziroma slabitev centralne kontrolne moči.

Studentski list je začel objavljati angažirane tekste, polne argumentirane kritike. Za takšen koncept v današnjem razmerju sil v zagrebški, hrvaški, pa tudi jugoslovanski politiki pa vemo, da je še zmeraj dvorezen meč. Prva lekcija je prišla 27. januarja v obliki **prepovedi 3. letošnje številke**.

Od tedaj pa vse do danes je SL pod konstantnim pritiskom »od zgoraj«. Eden od ustanoviteljev časopisa, MK ZSMH, pod vplivom svojih političnih sponzorjev noče podpisati naloga za dvig gotovine. Za urednike in sodelavce je za zadnje tri mesece beseda »*honorar*« abstraktni pojem. Niti eden sam ni bil izplačan.

Hkrati, po dolgem času, naklada časopisa **raste**, remitenda pa pada. Studentski list se vse več kupuje in bere, kar zbija argumente iz rok tistim, ki bi hoteli

»*vesti red v to uredništvo*« (izjava zagrebškega mladinskega funkcionarja).

Po najnovejši prepovedi postaja situacija kritična.

Odgovornemu uredniku je neformalno sporočeno, da je letošnja 11. številka za obstoječe uredništvo najverjetneje tudi **zadnja**. Z drugimi, manj izbranimi besedami, se pripravlja **čistka**. V takšni situaciji se mi zdi edina učinkovita preventiva ta, da uredništvo po sodni poti pripori ukinitve prepovedi. S tem seveda ne bi povrnilo materialne škode (razen če se zaposleni v zagrebškem javnem tožilstvu spontano ne javijo za kolporterje).

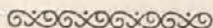
Dogodki zadnjih dni so bili milo rečeno, **komični**. Časopis je prepovedan, ko se je že eno celo popoldan in naslednji dopoldan prodajal na ulici (tudi cenzura ni več to, kar je včasih bila...), uslužbenci SNZ-ja, ki so zaplenili ostale primerke, so prišli na uredništvo v času, ko tam ni bilo žive duše, pa so, zmedeni, namesto v omare s preostalimi primer-

ki zapečatili pisarno administracije. Tri dni po prepovedi se je SL še vedno dalo najti v nekaterih kioskih v mestu.

Ali bo tudi po sodni obravnavi končni epilog veselo intoniran, je v tem trenutku težko reči. Glede na dogodke okoli **Mladine**, na stanje v hrvaških sredstvih javnega obveščanja ter glede na obilico drugih okoliščin bi bil že skrajni čas, da bi bil sodni proces rešen v korist mladinskega časopisa.

V nasprotnem primeru se bojim, da je mesto Jugoslavije dejansko v Afriki.

Tomislav Cezner

tako, da blaži ali pa popolnoma onemogoča spremembe, strokovnjaki imenujejo **negativni povratni učinek** (feedback). Njegovo funkcijo vzdrževanja stabilnosti ponazarjajo s termostatom, ki registrira spremembo temperature v sobi in glede na to vklaplja ali izklaplja peč. V 50. letih so izumljali sisteme za vzdrževanje stabilnosti v vseh sferah, od fiziologije do politike. In prav v slednji je razvita politična misel najprej za-

znala slabosti vzdrževanja stabilnosti. Nujno je bilo treba nameniti najmanj toliko pozornosti **pozitivnemu povratnemu učinku** — takšnemu procesu, ki teži k spremembi, ki ne vzdržuje stabilnosti ampak jo postavlja pod vprašaj in največkrat poruši. Z majhnimi odkloni prisili sistem v proces, ki ogroža njegovo strukturo. S tem, da **pozitivni povratni učinek** ruši stabilnost in tako nenehno sili k spremembi tudi samega sebe, nam pomaga do drugega mišljenja vsakršnih totalitarizmov, kar zahteva drugačno razumevanje medsebojnega učinkovanja, se pravi procesa vzročnosti. Šele takrat, ko znamo videti plodno delovanje negativnih in pozitivnih povratnih učinkov znotraj enega organizma, lahko pridemo do tega, da ni skladnega sistema, pa naj bo to biološki organizem ali pa družbenopolitična ureditev.

ki ne bi vseboval tako **reduktorjev** kot tudi **stimulatorjev sprememb**. Niti eni niti drugi niso, sploh pa ne v družbenopolitičnih sistemih, že v samem začetku vgrajeni vanje. V sistemih, ki temeljijo na totalitarističnih iluzijah, sploh niso predvideni — šele mnogo kasneje se pričnejo nerodno in polagoma oblikovati in rasti, največkrat zahvaljujoč nekemu slučaju. Tako lahko drobno presenečenje sproži plaz nepričakovanih posledic.

Zato, ker spremembe nujno prinašajo s seboj presenečenja in nepredvidljivost, jih je tako težko artikulirati. Namesto, da bi tvorec prej omenjenega citata tematiziral »*napade*«, »*SLO in JLA*« ali pa »*družbenopolitični sistem države*«, kot problematične označi **spremembe**. Ideologizirani birokratski miselnosti je moment, ki začetne pogoje preobraz v povsem različne rezultate, tuj in nedostopen. Počasen, ustaljen in samozadosten proces se naenkrat sprevrže v svet, poln presenečenj in tveganj. Namesto hermetično zaprtega univerzuma se mu zdaj nudi elastičen sistem, ki je podložen razpadu in nenadnim revolucionarnim preskokom, medsebojnemu učinkovanju nujnosti in slučajnosti, stimulatorjev in reduktorjev... Preden se bo popolna, brezkonfliktna realnost

sesula vase, mora propasti **mišelní sistem**, ki takšno absolutnost omogoča — in namesto da bi naši nadideologi tvorno vzpodbujali novo miselno kulturo, ki odgovarja zahtevam sodobnega sveta, skušajo oživiti fanatične vere svojih prednikov iz povsem drugačnih življenjskih pogojev. Najnevarnejša politična iluzija, katere se ob tem krčevito oklepajo, je **mesijanstvo**.

V tem trenutku ni nič bolj kontraproduktivno od kompleksa, da se lahko izvlečemo le, če spravimo na vrh nekoga, ki bo spet obrzdal situacijo in uvedel red. Izčrpani in nervozni voditelji dopuščajo sugeriranje hrepenenja pa **Vodji**, praočetu — ukazovalcu, ker se tudi njim, enako kot najpreprostejšim ljudem, ruši znani svet in postaja poln presenečenj, kar v njih budi lakoto po redu, disciplini in predvidljivosti. Parole kosovskih žena o želeni vojaški oblasti, ki naj čimprej vzame za devzo v svoje roke, so grozljiv dokaz nesposobnosti in slepote oblasti. Ta sledi mitu **avtoritarne učinkovitosti** (če nič drugega, diktatorji napravijo vsaj red) in usodni zmoti o tem, da so **metode vladanja**, ki so funkcionirale v preteklosti, primerne tudi za prihodnost in s tem tudi za sedanjost. Vojaško-diktatorski režim, ki je **včasih** predstavljal op-

timalno rešitev, je danes lahko katastrofalna neumnost. In ko to dvoje združimo, dobimo rezultat, poln totalitaristične navlake in odsloženosti enostranskosti: »*Po deveturni razpravi so poudarili, da je treba v vseh okoljih, kjer se pojavljajo napadi na JLA, začeti odločno družbeno akcijo, tudi zahtevati odgovornost za tiste, ki so pasivni do takšnih napadov*« (mišljeno je kritično pisanje tiska). Pristojni državni organi pa **morajo sprejeti odločne ukrepe**, da bi preprečili **napade** na JLA. (Večer, 30. 3., Poročilo z omenjene skupne seje)

Ker so zastarele politične strukture v mnogo hujšem položaju, kot so bile na koncu 60. in v začetku 70. let, lahko predpostavimo, da je oblast mnogo manj sposobna, da z domišljijo in veliki mero jasnovidnosti pride iz krize 80. in 90. let. Zato nam namesto pozitivnih programov in smernic ponuja zastraševalne pripovedke, kot je bil tisti na ljubljanski televiziji (oddaja Naš utrip, 26. 3.), ko so nam s prištinskega letališča kazali vaje posebnih policijskih enot za boj proti demonstrantom. Medtem ko je neki uniformiranec klobasal o »*medsebojni pomoči*«, je razpadajoči politični tehnologiji spet ušlo presenečenje pozitivnega povratnega

učinka. Glasbeno je bil TV prispevek opremljen s Floyd: **The final Cut**.

Samo »*korenite*« spremembe« lahko zaustavijo »*jeklene fante*« in pametni možje, kot je kandidat za slovenskega predsednika **Janžez Janša** (... mislim, da je med mladimi vedno več ljudi, ki so pripravljeni tudi osebno tvegati, da bi se razmere spremenile.« 7 D, 31. 3.), to vejo. Njegov program temelji na pozitivnih, spremembam naklonjenih smernicah, medtem ko ostali, ki branijo svoje oligarhijske interese, politični monopol in birokratske privilegije, niso niti sposobni niti pripravljeni na kakršnekoli spremembe, ker vsak najmanjši premik v tej smeri, kaj šele »*koreniti*« prijemi, pomeni izgubo pridobljenih pozicij.

Branili jih bodo z »*vsemi sredstvi*«, kot je bilo že enkrat povedano. To so: predsednik odbora za LO Skupščine SFRJ **Bogdan Tankosič**, podsekretar v Zveznem sekretariatu za LO **Stane Brovet**, **Živko Savilevski**, **Emil Košmaj**, ... (Večer, 30. 3., Poročilo s skupne seje)

Dejan Pušenjak

JATA ŽIVIH PETELINOV

To so večne sanje. Zbrati najboljše ljudi, ki jih najdeš v deželi, dobre ljudi, jih spoznati med sabo, jim najti človeka, ki bi res **MORAL** biti predsednik, doživeti, da si pripravijo dober program, tak, da ga mladina še ni videla.

Ko je Janša sprejel, da bo šel v to igro, je menil, da je objava programa vse, kar lahko dosežemo, da pa je že to veliko. Menim, da se je motil. Mladinska organizacija je po Krškem res počasi obstala, a dežela je šla dalje. Decembra lani smo le ponovili greh petindvajsetih poslancev, ko smo tiskali oglas za kratko listo evidencirancev za vodstvo slovenske SZDL (z Veljkom Rusom kot študentski protikandidatom Jožetu Smoletu). Pomladi smo videli »*dogodek Mojca Drčar Murko*«, ki je šel dlje, čeprav zaradi narave stvari ta domislica Tita Doberška in Mileta Šetince ni imela možnosti, da bi postala kaj več

kot kandidatura. Menim, da Janša in lista kandidatov, ki nastopamo z njim, to možnost ima.

Ima, ker je Janez Janša najuglednejši mladinski politik v Sloveniji, če ne v Jugoslaviji. Ima, ker ga ni v nomenklaturi junaka, ki bi napisal približno tako dober program. Ima, ker projekt aktivno podpira študentska organizacija, pa vendar projekt ni le študentski in si je našel ljudi in podporo z vseh strani slovenskega neba. Ima, ker vse občinske konference — *le-te volijo* — niso absolutno srečne z delom sedanje garniture in bi morda sprejele spremembo, ki bi obetala.

A nima velikih možnosti. Projekt obljublja neodvisno, drzno, imaginativno in odprto mladinsko organizacijo, ki bi lahko marsikomu parirala in ki ji ne bi bilo lahko po telefonu deliti naukov. Še za Gorbačova bi bilo to preveč.

Poleg tega je poskus Janševe skupine utelešeno vprašanje o demokratičnosti slovenske mladinske organizacije, ki ima seveda svoje spletke, svoje klane, svoje grdobije in svoje račune. Ta poskus se da videti ko: frontalen napad na reprodukcijo mladinskega političnega aparata, še posebno zaradi obsežnosti ekipe, ki uvaža v igro povsem nove ljudi. Ta skupina je nevarna, tako za mladinsko kot za starejšo nomenklaturo, saj podira ustaljeno kadrovske politike.

Radoveden sem, kako se bo do nje obnašala **Mladina**. Janša ne moreš direktno napasti, preveč ugleđen je. A **Mladina**, ki je v enem od pomenov precej zaprta in sebična skupina ljudi, je te-

sno povezana z liberalnejšim delom mladinske nomenklature. Klasična tehnika zatrtja takega

poskusa bi uporabila kadrovske komisije, kjer bi večina evidentiranih »*zmotnih*« kandidatov izgi-

JANŠA ZA PREDSEDNIKA SLOVENSKE MLADINE?

Bil je prežgodnji petelin, zaklali so ga, kot se to pač počne, pa se je vrnil. Janez Janša, pri enih najuglednejši, pri drugih najbolj sporni slovenski mladinski politik in publicist, kandidira za predsednika ZSMS — še huje — po lepi navadi, ki se je v zadnjih letih uveljavila v študentski organizaciji, prihaja s skupino in programom. Tu so Ljutomerčani — na Janševo listo so se podpisali Roman Plohl, Goran Šoster in Ivo Zajdelj; Mariborčani — Andrej Fištravec, Božidar Novak, Dejan Pušenjak, Andrej Verlič, celo Vili Ravnjak, pa nekaj ljubljanskih študentov, ki jih je v »*politiko*« prinesel še bojkot — Miran Kalin, Samo Resnik, Andrej Rus, Branko Svetičič. Ekološko gibanje predstavlja Biserka Karneža in Peter Kodermac, Mitjo Butula iz Kopra snubijo, da prevzame politični sistem, Metka Mencin iz Grosuplja pa skrbela za družbena gibanja, na listi je skoraj trideset imen.

»*Na očitke, da je naš program boj za oblast, odgovarjamo pritrđilno. Nikoli ne bomo pristali na tezo, da je oblast rezervirana samo za nekakšno avantgardo. (...) potrebujemo učinkovito politiko, učinkovito gospodarstvo in tudi učinkovito mladinsko organizacijo... Ta program je poskus vzeti vsaj delček usode v svoje roke.*«

Letos izvoljeno vodstvo bo pripravljalo naslednji mladinski kongres in Janševa ekipa bi tukaj nadaljevala pot, ki je obstala v Krškem. Njen program — objavljamo ga na zadnji strani — predvideva, da bi se ZSMS demokratizirala v prostovoljno zvezo mladinskih organizacij in gibanj, brez ideološke ekskluzivnosti, programske, finančne, kadrovske in organizacijske samostojno in nedovisno od ostalih političnih organizacij in organov. Skupina obljublja, da se bo, če bo izvoljena, potegovala za neideološko šolo in armado, za večjo vključenost v Evropo, za kmečki sindikat in kmečko mladinsko organizacijo, glede zveznega nivoja pa menijo, da je sedanja konferenca ZSMJ zgolj oblika nekoristnega pravljanja denarja za jalove manifestacije in turistična potovanja mladih birokratov.

Ni še čisto jasno, proti komu bodo nastopili na volitvah in pred njimi Janša in kolegi, kot tudi še ni znan odnos sedanjega slovenskega mladinskega vodstva, ki drži v volilnih postopkih v rokah škarje in platno, do tega poskusa demokratizacije od spo-

Marko Reza Resinovič

nila z liste. Tokrat je težje, ker ti kandidati niso anonimni in ker nastopajo kot lista. Dvakrat težje, ker bi lahko kdo zavpil »*faulle*«, kar navadno ni mogoče (tudi mladinski tisk je za notranjo kritiko pogosto bolj zaprt od odraslega). Trikrat težje, ker sta dva člana kadrovske komisije RK (vodi jo sekretar Daniel Božič) podpisana na Janševi listi.

Smiselna tehnika je torej: razredčiti listo, obenem pa jo razvo-deniti. Janša se je odločil za odprto skupino, verjetno v prepričanju, da se pomembnejši mladinci iz nomenklature ne bodo podpisali pod njegov program. Morda se je motil. Morda se bodo podpisali vsi. Sedaj je demokratizacija v modi.

Na ta način lahko skupini vzamejo ekipe.

Moč ekipe je, da je ekipa, samosvoja lista, torej ji tega ne bodo priznali. Moč ekipe je, da je generacijsko in izkustveno heterogena, s skupno točko, da so vsi študirajoči ali študirani ljudje. Verjetno ji bodo to očitali, še bolj pa tisto, da polovici imen v njej politična igra ni domača, »da nimajo izkušenj«. S stališča nomenklature je izvolitev kakšne Polone Filej ali Marka Reze Resinoviča nesmiselna, za ekipo pa sta to dragoceni imeni.

Skoraj gotovo je — pa naj še tako sanjamo — da bo nekaj ljudi odpadlo. Denimo, da se Janša prebije — nekaj drugih s črnimi pikami posutih imen se gotovo ne bo.

Če ostane Janez sam ali skoraj sam, nima možnosti, torej bi ga

lahko pustili skozi. Bil bi dober predsednik, prepričan sem — in upam, da bo vzel ta kamen nase, če pride do tega — a neodvisne, samozvestne Zveze mladine Slovenije tedaj ne bomo videli, vprašanje je že, če bo Janša vzdržal ta mandat ali bi celo njega zlomili. Igra je torej v tem, da se prebije dovolj ljudi (**SLO model te igre bi bil tank in pehot**) — deset do dvanajst bi bil pri dvanajstih profesionalnih in enindvajsetih neprofesionalnih članov predsedstva verjetno delujoči minimum. Če se prebijemo vsi — lahko nas obesite, če se po teh dveh letih ne bo poznalo.

Tu je še vprašanje, zakaj vse skupaj. Kriza je, nekateri menimo, da je edina rešitev v demokratizaciji, obenem pa nas je nekateri strah, da liberalni val v Sloveniji ne bo preživel apatije, strahu in pritiskov tega leta. Ta skupina najbrž ni »*predlog vlade narodne enotnosti*«, menim pa, da je to predlog vlade našega upanja.

Samo Resnik

TUDI KOROŠKI SLOVENC ŽE LETIJO V NEBO

Ko sta se 20. novembra lani sešla avstrijski zunanji minister **Alois Mock** in naš zvezni sekretar za zunanje zadeve **Raif Dizdarević**, je takratni predsednik mariborske SZDL **Črt Mesarič** naslovil na slednjega pismo, ki ga je tako končal: »Prepričani, da tudi sami z vso resnostjo ocenjujete sedanji zgodovinski odločilni trenutek za bodočo usodo Slovencev v Avstriji, pričakujemo vašo odločno intervencijo.«

zjavi tajnika ZSO dr. Mari Sturma pa je mdr. rečeno: noče Avstrija ravno v spo-

ceptirali nam ureditve“

kem letu 1988 skieniti zakon, ki so ga inicirali umenti, kateri v marsika- oziru spominjajo na najo zakonodajo za judovučitelje in učence, to je i ironija zgodovine. Avki parlament nosi sedaj vornost za to, ali bo dru-publika zaradi apartheidu bne zakonodaje izpostavmednarodnemu posmeho- i.“

aš tednik

Postavljanje takšnih in podobnih zahtev je postalo že obredno — brez opredeljenih ciljev in konkretnih časovnih meja, do kdaj se naj zahteve uresničijo, brez odločnega vztrajanja, da se zapleti s slovensko manjšino končajo, brez odločilne podpore matične domovine, ... je zavzemanje za koroške Slovence postala legitimacija malih politikov. Večjim pač

ALI POTREBUJEMO NOVINARJI KODEKS IN ZAKAJ (NE)

Enkrat v kratkem bo Zveza novinarjev Jugoslavije uskladila in sprejela novi novinarski kodeks. Če naj kodeks glede temeljnih poklicnih in etičnih načel zavezuje člane stanovske organizacije, je seveda razumljivo, da ga je treba temeljito spremiti, po možnosti skrajšati, poenostaviti, narediti bolj splošnega, predvsem pa **vreči ven tista določila, ki se priklanjajo ideologiji oz. politiki** (slovenski novinarji so že vrgli iz svojih določil tisto o marxistično-leninističnih osnovah novinarstva, jugoslovanski pa še ne). Vendar osebno menim, da naj se **kodeks ne pokriva niti s statutom stanovske organizacije (statut je društvo po zakonu obvezano imeti), kaj šele s širšo zakonodajo.**

Novinarski kodeks naj bo skupek **neobvezujočih moralno-etičnih načel**, ki so v osnovi splošno veljavna za vse človeštvo, vendar s posebnim ozirom na specifiko novinarskega poklica. Novinarski kodeks torej naj ne bi bil slovenski, jugoslovanski itd., ampak **svetovni** in torej dovolj splošen, da je lahko sprejemljiv za vse, neglede na velike razlike v menjih, nazorih in končno tudi ustaljeni praksi novinarstva na različnih koncih sveta.

Dileme o tem, ali naj bo novinarstvo »objektivno« ali »angažirano«, ideološko tako ali drugače ali sploh ne usmerjeno, skomercializirano, celo agitpropovsko, ali podrejeno zgolj notrjnji potrebi po javnem izražanju mnenj itd., je treba prepustiti lastni presoji novinarjev (in drugih javnih piscev/govorcev), redakcij itd. Osebno sem trdno prepričan, da je treba **presojo** o tem, kakšno novinarstvo kdaj in kje, prepustiti **tistim, ki jim je informacija namenjena**, torej javnosti. Ta se prav malo sekira, če je novinarski kodeks slab ali ga sploh ni, ampak hoče dobiti preko sredstev javnega komuniciranja čim celovitejšo predstavo o svetu, tudi preko **diametalno različnih pogledov** nanj.

Glede na to, koliko zakonov, predpisov, »smernic« in drugih formalno-pravnih in neformalnih zapovedi, prepovedi in omejitev posredno ali neposredno zadeva javno informiranje, je pravzaprav čudno, da sredstva javnega obveščanja pri nas še kolikor-toliko normalno funkcionirajo. Najbrž jim to uspeva le **po posebnih božji milosti**, kdo ali kaj pa je pri nas **bog i batina** (žal predvsem slednje, pa tudi kot »bog« ni tisti blaženi, vsemogočni, dobri in odpustajoči »oče«, ampak prej furijast gromovnik, ki pogosto še sam ne ve, kaj bi, da le naredi čimveč škode), se tako ali tako vé. **Tisti, na katerega sije posebna božja milost, pa ne potrebuje nobenega kodeksa, ker mu je že vnaprej vse do- in od-puščeno** V taki situaciji bi bil kodeks veljaven le za »heretike«, mpak takih radikalnih »diferenciacij« je bilo v tej ljubi Jugi že itak preveč.

Morda bi lahko jugoslovanski novinarji ostali zvesti manieri Vuka Stefanovića-Karađića in napisali kot svoj kodeks stavek: »**Piši in govori kao što misliš!**«, bojim pa se, da bi pri takih zakonih in taki praksi njih uporabe, kot je v navadi v Jugoslaviji, položaj novinarjev, vsaj tistih »neodvisnih«, kar preveč spominja na položaj državljano **Orwellove Ocenije**.

Menim, da je temeljno etično, pa tudi splošno socialno načelo, ki naj bi veljalo za človeštvo, v bistvu **anarhistično**, vendar z omejitvijo: **popolna svoboda, toda z odgovornostjo, da svoboda enih dopušča svobodo ostalih**. Ta credo bi »prejel« tudi za svoj novinarski kodeks, sicer pa ostaja za zdaj »dini kodeks, ki ga uporabljam, brvska vodica in deodorant Codex mariborske tovarne Zlatorog.

To pa je že reklama in kot tako ne spada na področje novinarstva.

Darinko Kores-JACKS

Ali vas je policija kaj nadlegovala pri vašem angažiranju na univerzi?

Peter Wuzella: Imeli smo dovoljenje univerze, kamor policija ne sme.

Odkod vam sredstva za delovanje?

Republika Slovenija pošilja finance Zvezi slovenskih organizacij (ZSO), ki pokriva bolj liberalno krilo koroških Slovencev. Pri tej je organiziran fond za klube, tudi za našega in dunajskega. Nekaj prispeva tudi Narodni svet koroških Slovencev (NSKS), ki pa pokriva bolj krščanski del koroških Slovencev. Za izredne stroške, kot je bila npr. renovacija klubskih prostorov, smo zaprosili različna podjetja, med njimi tudi Elan in Unior. Pa tudi nekaj Slovencev ima v Avstriji svoja zasebna podjetja in ti nam zmeraj radi pomagajo.

Zakaj pa niste zaprosili slovenske vlade?

Karl Jenšac: Nismo videli nobene možnosti.

Peter: Že več let prosimo za več denarja, dobimo ga pa zmeraj manj. Brez njega ne moremo širiti števila in obsega naših aktiv, čeprav lahko rečemo, da sta protestni val ob problemu šolstva sprožila prav slovenska kluba v Avstriji, se pravi naš in dunajski.

Ali čutite, da se je stanje kaj izboljšalo po obisku Dizdarevića?

Peter: Ne, nasprotno. Čutimo le večji pritisk, kajti manjšinsko vprašanje **združuje** vse tri avstrijske stranke. To je njihovo edino skupno področje, edino tu vse tri sledijo enemu cilju.

Čudno, da policija tolerira vaše, takorekoč ilegalne akcije in da vam pusti, da obesite transparent na Schlossberg, plezate na spomenike ...

Andreja Močilnik: Avstrija je zdaj zelo prisotna v svetovni javnosti: Waldheim, obletnica 1938—88, ... Oblasti ni do tega, da bi internacionalizirali manjšinski konflikt. Že takrat, ko smo zasedli deželno vlado v Celovcu in so nas policaji odnašali ven, je bila to za njih zelo grenka izkušnja. Braniti so se skušali tako, da so **na nas** zvržali krivdo za zlomljeno nogo, zlomljen prst in podobno, čeprav nikomur od prisotnih ni bilo jasno, kdo bi naj te policaje poškodoval, ker ni prišlo do nikakršnega nasilja.

Peter: Če bi smeli tako kot hočejo, bi se drugače končalo.

Ali misliš, da bi se vprašanje manjšin reševalo lažje, če bi ne bil predsednik Waldheim?

Peter: Ne, on na šolstvo nima direktnega vpliva. To je stvar treh strank.

Karl: Trenutno imajo večino socialisti, ki pa bi to večino zagotovo izgubili, če bi se postavili na stran manjšin.

Kako vas na graški univerzi obravnavajo kot Slovence, ali imate kakšne probleme v zvezi s tem?

Peter: Na univerzi je znatno bolje. Rektor Christian Brünner nam je zelo naklonjen in zmeraj pripravljen pomagati pri izpeljavi aktiv. Naš, slovenski praznik, je zmeraj največja manifestacija na univerzi.

Kako pa prebivalci Graza gledajo na avstrijski odnos do manjšin?

Andreja: Slabo so informirani in so zato površno nenaklonjeni slovenskemu jeziku češ, ta jezik govori komaj milijon in pol ljudi, naj se naši otroci učijo rajši kakšnega njim bolj potrebnega jezika.

Januar 1987 — okrogle mize in diskusije o šolstvu na Koroškem, vrh je bila demonstracija na Dunaju 31. 1. 1987

Marec 1987 — v organizaciji študentov-komunistov, germanističnega instituta in KSŠSG-ja je na graški univerzi predaval Peter Turrini

April 1987 — kolesarska akcija na Koroškem (»dopisovanje« slovenskih imen k enojezičnim krajevnim napisom)

Maj 1987 — »Slovenski praznik« na dvorišču graške univerze (26. maja). Sodelovali so Cabaret Gimpel, Harry Stoika Express in Lačni Franz. Okoli 1500 obiskovalcev.

Jesen 1987 — na dan otvoritve renoviranih prostorov kluba je prišla odločitev o šolstvu (18. 11. 1987). Pet dni kasneje je v demonstracijah ob obisku Dizdarevića pri Mocku pred graškim hotelom Steirhof sodelovalo okoli 500 ljudi. Člani kluba zasedejo spomenik na Glavnem trgu in razpnejo 25 m dolg transparent na Schlossbergu. Udeležijo se tiskovne konference ZSO in NSKS.

December 1987 — na univerzi postavijo simboličen zid, ki naj ponazarja njihovo videnje ločevanja otrok. Na zidu piše »slovenski geto«. Člani kluba na božično drevo, postavljeno na Glavnem trgu obesijo transparent — poziv za demonstracijo na Dunaju in priredijo tiskovno konferenco. 19. 12 se demonstracij na Dunaju udeleži okoli 100 graških študentov.

Januar 1988 — pomagajo organizirati predavanja ob obletnici Anschlussa — dr. Domej govori o »Koroških Slovencih in letu 1938«, dr. Karner pa o »Nacizmu na Koroškem in Štajerskem«. Člani kluba aktivno sodelujejo pri graški »Mahnwache für den österreichischen Widerstand« (od 24. 2. do 13. 3. 1988).

PRISPEVEK TAM MARIBOR K BOLJŠI OBVEŠČENOSTI

V času, ko posamezna sredstva obveščanja delujejo v smeri odpravljanja še zadnjega Tabuja v tej družbi — nesprejemljivosti vsakršne kritike negativnih pojavov v JLA — se je porodila zamisel, da bi predstavili eno vodilnih slovenskih delovnih organizacij, ki proizvajajo tehnična sredstva za potrebe vojske — mariborski TAM. Predstaviti smo poskušali proizvodnjo za potrebe vojske v komparaciji s celotno proizvodnjo tovarne. V ta namen smo postavili nekaj vprašanj in sicer: kolikšen del proizvodnje glede na celotno proizvodnjo predstavlja proizvodnja za potrebe vojske; ali izvažajo tehnična sredstva za potrebe vojske; če izvažajo, ali so pri tem neodvisni ali se morajo ravnati po zahtevah JLA; ali so najrazličnejši ukrepi ZIS-a negativno vplivali na proizvodnjo DO TAM in kako ...

Zaradi dejstva, da je ta tematika »po vsebini strokovno zelo zahtevna in kompleksna« in pomeni veliko odgovornost, so za odgovarjanje na vprašanja s tega področja pristojni le člani kolektivnega poslovnodnega organa, ti pa so zopet zaradi svojih funkcij v glavnem odsotni iz svojih pisarn v delovni organizaciji. Tako je prava mala umetnost priti v stik s katerim od odgovornih, kakršenkoli konkretni pogovor pa sploh nemogoč. Edina rešitev v takšni situaciji je bila, da se oddajo vprašanja v pisni obliki, nakar tudi odgovor prejmeš v pisni obliki. Vendar na tak način je moč pridobiti na čas, v primeru, če nekdo iz kakršnikoli razlogov ne želi odgovarjati na vprašanja, mu daje

tak način odgovarjanja zelo lepo možnost, da se na prefinjen način odgovarjanju tudi izogne. Ne bi želel uganiti, kateri od razlogov je posredil, da tov. **Miodrag Zdravković**, član KPO TAM, s katerim se nam je uspelo srečati, ni odgovoril na zastavljena vprašanja, čeprav je sprva kazal pripravljenost za to.

Menim, da je takšna poteza članov KPO TAM nekorektna, razpravljati pa bi bilo mogoče tudi o ustavni pravici ljudi do informiranosti, ki je bila v tem primeru namerno kršena. Sklicevanje na 8000 zaposlenih v TAM-u, katerim zagotavlja eksistenco v veliki meri ravno **dohodek od prodaje sredstev za potrebe vojske**, je seveda dober izgovor za moik. Toda vprašanje je, ali je tudi resničen vzrok molka strah pred posledicami za zaposlene delavce — bolj verjetno je to strah pred omejitvami, ki bi lahko prizadele odgovorne. Težko je namreč verjeti, da bi se JLA odpovedala proizvodnji TAM-a, kar bi res prizadelo omenjenih 8000 zaposlenih v tej tovarni. Zlasti še, ker TAM slovi kot zanesljiva firma, ki proizvaja zelo kvalitetno, se drži zastavljenih rokov ipd., kar je tudi omenil tov. Zdravković v ustnem pogovoru.

Kakorkoli že, tudi ta odgovor, ki smo ga prejeli, je **odgovor**. Posredno pove celo veliko več, kot bi povedali direktni odgovori s podatki, saj bi v tem primeru bilo vse nedvoumno in jasno, tako pa si lahko ta odgovor vsakdo predstavljaja po svoje, kakor mu pač najbolj odgovarja. Morda pa TAM-u vendarle ustreza takšno

NAPADI NA »NAPADE«

Etiketiranje je bilo svoj čas precej pomembna in modna vrlina. V letih takoj po vojni (48 in v nadaljnjih) je bilo dovolj, da si za nekoga dejal, da je informirovec, to morda podkrepil z dejstvom, da govori rusko, pa si ga že spravil v zapor, če že ne na Goli otok. Niso redki primeri, ko se je podobno zgodilo istemu tožilcu. Logika, da nekomu nadeneš etiketo, ta pa naj se brani pred njo, kakor ve in zna, je stara. Kazalo je, da tudi zastarela. V začetku letošnje pomladi pa je v novi preobleki vnovič z vso gorečnostjo butnila med nas, Novinarji, uredništva nekaterih listov, če že ne kar ves narod so obsodili, da so **kontrarevolucionarji**. Gre za izjemno hudo obtožbo, etiketo, ki nekoga ne le označi, lahko ga tdi osebno zelo prizadene. Terjanje odgovorov na posamezna vprašanja je naletelo na paleto obtožb, floskul, celo psov. Ustavna pravica je biti obveščen o dogodkih, ki so pomembni za lastno življenje in delo ter o vprašanjih, pomembnih za skupnost. Vprašanje zahteva odgovor, ne le obtožbe. Četudi odgovor, iskren seveda, vprašanemu ne gre lepo z jezika, to ni dovoljen povod za napad. Pri tem ne gre samo za spoštovanje tistega, ki sprašuje temveč tudi za samospoštovanje. In za kulturo dialoga. Če sprejmemo oceno, da je kultura tisto, čemur želimo dati pozitivno oznako, potem je »treba razumeti, da pogoj za napredek zdaj niso najugodnejši. Politično je v času zaostrene krize mogoče zmagati v nekaj tednih. V vojni je mogoče zmagati v nekaj mesecih, a kulturno zmagati v takem času ni mogoče; že zaradi samega bistva stvari je tu potreben daljši rok in na ta daljši rok se je treba pripraviti, omeriti svoje delo in pokazati največjo vztrajnost, doslednost in sistematičnost ...« (Lenin v govoru na II. vseruskem kongresu oddelkov za politično prosveto).

Dvomim, da so »napadi« zares tisto, kar ta trenutek mnogi v naši državi obsojajo. Če bi bil cinik, bi dejal, da gre za lihi dogovor med tistimi, katerih besede imajo velik medijski odmev, in uredništvu napol marginalnih listov zato, da bi se imena teh časopisov karšeda velikokrat pojavljala v javnosti, kar zagotovo vodi k višji nakladi, če že ne zaradi drugega pa zaradi zanimanja, kaj dejansko piše. A cinik nisem. Niti viden, pa si vendarle upam verjeti, da bodo o tem obdobju nekoč razmišljali tako kot pravi Peter Kropotkin, da »obstajajo obdobja, v katerih se hitro menjajo mnenja o moralnosti. Jasno postaja, da je tisto, kar je veljalo za moralo, bilo v bistvu globoko nemoralno. V nekaterih primerih gre za običaje in tradicije, ki so nemoralni v samem korenu, v drugih pa — za moralo, ustvarjeno za očitovanje interesov samo enega razreda«.

Pa smo tam. Na točki, namreč, ko lahko ugotovimo, da obtožbe niso rešene, poštene in častne. Prej gre za nekakšen slepilni manevar, ki naj bi pokazal pravovernost in sposobnost vodilnih obvladovati dano situacijo. Dana situacija pa je, kot jo je nekoč slikovito označil dr. Branko Horvat, **lesena parna lokomotiva, v kateri se vozimo**. Zakaj je prišlo do danega krize-nega stanja (dr. Korošič), je bilo že ničkolikokrat povedano. Zdaj je tukaj in potrebno je razmišljati o tem, kako splezati na zeleno vejo, pa ne kako bo vsak sam splezal, ali kako jih bo nekaj splezalo, temveč, kako bomo vsi plezali. Tukaj pa gre predvsem za odgovornost vodilnih. Ti bi morali biti tisti, ki bi zagotavljali izpolnjevanje temeljnih ustavnih načel, na primer združevanja in usklajevanja prizadevanj za razvoj materialne osnove socialistične družbe in blaginje ljudi ter združevanja lastnih hotenj z naprednimi težnjami človeštva. Vodilni v mnogih forumih so udobno prenesli krivdo na drugega. Pa ne iste krivde, ker bi bil to preveč očitni manevar. Skonstruirali so novo krivdo. **Krívdo brez greha**. In ker so ljudje material ideologije, ki nikakor ne more biti samozadostna, ideologi pa jo pogosto pojmujejo kot vero, torej brezpogojno vdanost avtoriteti, je nastal **skonstruirani konflikt**. Potrebno je bilo najti krivca, ampak ne kakšne imaginarne floskule, temveč nekaj ali nekoga, na kar se da pokazati s prstom. Ker, tudi branilci samega sebe dobro vedo, da ljudje niso več naivni. Upali so le, da so vsaj še nekoliko. Ti upi so se jim delno tudi izpolnili. A ne toliko, da avreola ne bi izgubila svoje-ga sijaja. In to naj bi bil revolt.

Pozivanje k razpravi o fetišu in statusnem simbolu vsake države, vojske, pri nas, bi lahko razumeli tudi kot odgovor na popolno ignoriranje novjših in modernjših razmišljanj in tendenc o vzpostavitvi gospodarskega ravnotežja z razvitimi deželami tega planeta. Nekajletni poskusi najti vrata v možnost hitrejšega razvoja so se peščici ukrepopredlagalcev razblinili kot milni mehurčki. Plašnici si niso upali sneti in jih očitno tudi ne nameravajo. Prav zaradi tega je potrebno upreti vse sile, da bi osti zasukali in pokazali, da so spodkopavanja materialne osnove samoupravljanja z vso navlako od kopice ukrepov do prevajanja lastne krivde na pleča drugih skupaj, dejanski elementi specialne vojne(Duško Kos na seji RK ZSMS 30. marca).

Sicer pa so vsa ta in takšna obkladanja kontraproduktivna. Bistvena bi bila kompleksna »gotovitev vrednot, na katere velja prisegati. V krizo smo namreč padli na začetku tega desetletja, ki pa se že izteka. Vsa ta leta smo prisegali na stališča ali dejstva, ki so se izkazala za **nekonsistentna**. To pa je že dovoljšen razlog, da jim ne verjamemo več kot nekoč. Kdor tega ne more spregledati, naj se umakne na smetišča zgodovine in si tam liže rane.

Bojan Prunk

predstavljanje stvari, povsem v skladu s starim kitajskim pregovorom: »Obstaja orožje, ki je

mного strašnejše od natočevanja — resnica.«

Miro Lenič

TOVARNA AVTOMOBILOV IN MOTORJEV MARIBOR, n. sol.			
KATEDRA Maribor			
Tov. Miro LENIČ			
Vas vabim na predstavo:		Tiše mesto:	Časa, val. št.
		R201/2-1132/86-407MF	1. 6. 1988
Zadeva: Vaša vprašanja v zvezi s proizvodnjo v DO TAM			
V zvezi z vašimi vprašanji upoštevamo, da vam zanimajo izključno podatki vezani na proizvodnjo za potrebe JNA. Glede na to, da se doslej v KATEDRI niso objavljali takšni ali drugačni zapisi o proizvodnji DO TAM ali avtomobilski industriji nasploh, smatramo, da pisanje o temah, ki so po vsebini strokovno zelo zahtevne in kompleksne, v tem trenutku ne bi prispevalo k boljši obveščeniosti, ampak hkratuve nasprotno. Prav tako ocenjujemo, da bi objavljanje zahtevanih podatkov v trenutni situaciji, ki je obsevanjena z zapletli na temelji slovenski mladinski tisk — J.A., lahko povzročilo neuredvidljiva negativne posledice. Ob tem bi radi poudarili, da smo zelo zainteresirani, da se v KATEDRI in drugih študentskih časopisih objavi kaj v zvezi z DO TAM, npr. o naši stipendijski politiki, razpisovalnem delu ali o prizadevanjih za razvoj strokovno čistih in energetsko varnejših vozil in motorjih in končno tudi o proizvodnji za J.A., vendar ne ločeno od ostale problematike, ampak v kontekstu celote. Tovrstne informacije ponavadi posredujemo na rednih letnih srečanjih z našimi stipendisti-študenti in vas vabimo, da se jim udeležite.			
Tovariški pozdravi			
TOVARNA AVTOMOBILOV IN MOTORJEV MARIBOR			
Član KPO za tehniko			
Miro Lenič			
(Miroslav Zdravković, dipl. ing.)			

5

Vsak družben subjekt ima namreč neodtujljivo pravico izraziti in institucionalizirati svojo pozicijo. Edino, kar ga lahko omejuje pri lastni konstituciji, je neposeganje v izražanje in institucionaliziranje drugega, bližnjega družbenega subjekta. Problem konstitucije tako ni v pojavnosti pluralizma le-teh, marveč v **infrastrukturni opremljenosti** družbenega prostora, ki omogoča nemoteno eksistenco različnih družbenih subjektov in projektov v različnih medsebojnih bližinah.

Pogovor — sprava torej ni bil mogoč, ker (razumljivo) nihče od prizadetih ni hotel (in mogel) popustiti. Ker umori, tudi za sedanje oblastnike, očitno niso več v modi, so voditelji sestanka predlagali

Namen sestanka tako ni bil v razreševanju nastalega konflikta, ampak v kastraciji oziroma potlačitvi le-tega. Razrešitev konflikta KUD 88 — matično okolje torej ni v izgonu KUDA 88 ali v dodatnem frustriranju krajanov Trat in Velke (česar so sicer že tako ali tako

Pred zaključkom redakcije smo izvedeli, da se zapleti, podobni zapletom na Tratah in Velki, obetajo tudi glasbeno scenskem podzemlju GUSTAV ŠILIH, kjer skušajo živeti in delati štajerski urbani mladokulturniki.

Skupina občanov, ki živijo v hišah na Razlagovi ulici 17, 15 in 13 je namreč poslala krajevni skupnosti Ivan Cankar pritožbo zaradi motenja nočnega miru in počitka. Pomenljivo pri celotni stvari je to, da na pritožbo ne odgovarja s sklicem sestanka prizadetih strani naslovnik pritožbe, marveč kar sam mestni sekretariat za notranje zadeve (pritožba je bila še poslana v vednost SO Maribor-Rotovž, Postaji milice Rotovž, predsedstvu mestne mladinske organizacije in Mestni zvezi prijateljev mladine).

ZA MLADINSKI RADIO

Prav nujnost participiranja pri sicer diferencirani, vendar enotni informacijsko-kulturni mreži uradnih republiških in lokalnih križcev bistveno prispeva k amorfno sti, nezainteresiranosti in kulturni polpismenosti velikoga dela mariborskih srednješolcev in študentov. Ujetost v zastarele, osiromašene stereotipe od znotraj vneprej blokira možnost uresničitve tistega, za kar si — vsaj v besedah — zadnje čase prizadevajo vse številnejši štajarski pomembneži (kreativnost, samostojnost, razvitost, kritičnost...). Vendar je vse te stvari nemogoče doseči parcialno, zgolj na nekaterih področjih in zgolj na nekaterih nivojih življenja, kar bi še bil skrajni davek, ki bi ga hoteli okoreli oblastniki plačati, da bi dosegli pragmatične ekonomske koristi. Kar je več, je že preveč — nadzornvano, nekanalizirano, samostojno, nevarno.

**Torej pamet v roke, ko bomo
drugič gradili to mesto.**
Na skorajšnje slišanje

BORIS SVETEL

[illegible]

Journal of Zoology 1998

Издательство КХИ, 1987.

navajeni). Razrešitev je možna samo s takšno politično akcijo organiziranih subjektivnih sil, ki bi zagotovila minimalne bivalne pogoje v EDINEM kulturno umetniškem društvu v kraju, namesto da nakladajo o njem, ki bi zagotovila zvočno izolacijo v prireditvenem prostoru, namesto da se razburjajo nad hrupom, ki jih moti in onemogoča pri počitku, ki bi zagotovila vsaj 1 WC, namesto da se razburjajo nad dišečim kupčkom za vaško lipo, skratka, da se končno spustijo z nebes na zemljo in nehajo moralizirati in deliti katohetske nauke o božji eksistenci Edinega, v imenu katerega se moramo vsi razosebiti in pohlevno poenotiti.

A. Fištravec

RADIO ŠTUDENT MARIBOR

PREDSTAVITEV PROJEKTA

1. TEHNIČNA OPREMA
A. STUDIO
B. UREDNIŠTVO
2. IZGRADNJA STUDIA
3. POSLOVNO PROGRAMSKA ORGANIZIRANOST
4. IZOBRAŽEVANJE KADROV
5. CENIK STORITEV
6. OSNUTEK PROGRAMSKE SHEME

PREDSTAVITEV PROJEKTA

Decembra 1984 je predsedstvo mestne mladinske organizacije imenovalo iniciativno skupino (IS) za ustanovitev lastne mladinske radijske postaje v Mariboru segajo že v konce sedemdesetih let, vendar nobena od takratnih pobud ni zapustila za seboj vidnejših javnih sledov ali celo organizacijskih form.

IS MRM je dosegla verifikacijo pobude v okviru družbeno političnih organizacij mesta Maribor. S tem je bila dana širša politična osnova za konkretizacijo projekta. V točki iskanja organizacijskih form pa se je zapletlo; izkazalo se je, da je mogoče sodelovanje z RTV Ljubljana samo za ceno izgube programske samostojnosti (MRM bi bil eden izmed programov RTV Ljubljana).

Na tej točki je IS MRM obnovila pogovore z Radiom Študent v Ljubljani ter ugotovila obojestranski interes za sodelovanje.

Pobuda IS MRM tako preide v novo fazo, ki jo zaokroži Elaborat o vzpostavitvi mariborskih redakcij Radia Študent in širitvi slinosti Radia Študenta na mariborsko območje (pozna jesen 1985). Tako nastane Inicijativa (I) MARS (mariborska redakcija Radia Študent).

Težišče borbe za mariborsko redakcijo RS v letu 1988 bo zagotavljanje minimalnih pogojev za oddajanje programa. I MARŠ vodi akcijo na dveh ravneh: na ravni aktiviranja lastnega potenciala mladinske organizacije in univerze ter na ravni zagotavljanja oddajnih možnosti t. i. širše družbene skupnosti.

Dosedanje iniciativa kaže na veliko inertnost in statičnost le-te. Zato je v tem trenutku edina realna možnost za izgradnjo mariborske redakcije Radia Študent dosledna naslonitev na lastne sile.

MARŠ poziva vse, ki mislijo, da bi lahko sodelovali na mladokulturnem radiu kot povezovalci in povezovalke programa (»špikerji«) ter programski realizatorji (»tehnik«), da se pripravijo na avdicijo, ki bo konec meseca aprila. Vse nadaljne podrobnosti boste izvedeli v oddaji Študij in glasba oziroma Mladi mladim na Radiu Maribor (vsak ponedeljek med 20. in 22. uro) ter v dnevnem časopisju. Kontakti v sili: A. Fištravec (telefona: 23-151, dopoldan, 38-058, zvečer), J. Kos (telefon: 23-881, dopoldan).

M. A. R. Š. — RAZPAD PETEROKRAKEGA PRIVIDA

»To, da en del mladine še vedno gleda slabe filme, čita slabe knjige, igra banalne skeče itd., nam kaže, da mora naša organizacija neprestano potom tiska, potem predavanj i potom individualnega dela voditi borbo s temi pojavi, da mora neprestano govoriti, kaj je lepo, kaj grdo, kaj je dobro in kaj je slabo ...«
(Mladina, 8. 8. 1947)

Zadnji dan v letošnjem marcu je vodstvo mestne mladinske organizacije, po pobudi mladih v Jeklotehni in sprejetih zahtevah na konferencah rotovski in mestne mladinske organizacije, razpisalo samoprispevek za izgradnjo mariborske redakcije RADIA STUDENT, Iniciativa MARŠ pa ustanovila uredniške in priuredniške službe bodočega radia ter napovedala eksperimentalno oddajanje v času Festivala dela (med 20. in 30. majem letos), ustanovitev mariborske redakcije Radia Student 27. aprila 1988 in jensko redno oddajanje.

Pobuda za ustanovitev lastnega mladinskega radia v Mariboru tako vstopa v tretjo fazo — po politični verifikaciji in popolni blokadi RTV Ljubljana ter izdelavi elaborata o izgradnji mariborske redakcije Radia Student.

Poziv za zbiranje denarja za nakup tehnične opreme studia in uredniških služb, oddajnega sistema, izobraževanja kadrov v prvem letu delovanja ter stroškov prvih mesecev delovanja kaže na popolno **disfunkcionalnost** našega sistema ter načrtno **blokiranje** avtonomnih družbenih iniciativ na eni strani, po drugi plati

pa razpisan samoprispevek detektira **drugo pozicijo** ZSMS, s katero se skuša izviti vladajočemu političnemu in ideološkemu diskurzu.

Medijski samoprispevek, ki je pred nami, lahko razumemo kot praktični izraz sestopa mladinske organizacije iz peterokrakega zaveznitva oblastnih elit. Medtem ko najširša ljudska fronta razpisuje žicanje denarja za izgradnjo **bolnišnic, cest in vodovodov** in s tem **zakriva** in **podpira** nesposobnost in zapravljivost države (seveda za kaj drugega), ki bi to morala zagotoviti iz naših rednih prispevkov, ko najširša fronta šele s **prevaro** zagotavlja ljudstvu **pogoje najenostavnejšega preživetja**, mladinska organizacija razpisuje samoprispevek, ki s telesnim zdravjem ljudstva in mesenim ugodjem nima nikakršne neposredne povezave. Še več: materializacija samoprispevka lahko povzroči pri ljudstvu večje prebavne motnje in glavobole — pa ne bo prostih bolnišničnih postelj in če bodo postelje, ne bo zdravil, če bodo zdravila in postelje, pa ne bo cest in rešilnih avtomobilov ...

Finančna opredelitev za radio bo tako tudi opredelitev za oblikovanje antagonistične radijske in politične podobe Maribora in Slovenije ter protilizraz ritualne peterokrake samoumevnosti in samozadostnosti.

Pobudi za mladinski radijski prispevek se lahko pridružite z enkratnim prispevkom (vsota ni omejena) ali letošnjim prispevkom (900.— din na mesec) na žiro račun MK ZSMS Maribor (številka 51800-678-81344, s pripisom ZA MARŠ).

Andrej Flštravec

J. Lorenci: Namenjena je vsej kritični javnosti. Zahteva, naj bi Mladina postala »res mladinska«, je stara pretveza za to, da bi ji zavezali jezik.

Z. Polič: To je pač vaš pogled. Ko sem bil študent, smo imeli študentske liste, v katerih si lahko polemiziral tudi za široko javnost. (Teleks, 31. 3. 1988)

Ne glede na to, da je Poličev »intelektualni« obrat težko razumeti, nam njegov odgovor jasno pokaže, da je eno naš in drugo njihov pogled, eno naš študentski časopis in drugo njihov, eno naša javnost in drugo njihova javnost. Interesni razkol se najlepše kaže skozi represivne ukrepe oblastniške garniture: zagrebški javni tožilec je pred dobrim mesecem dni prepovedal SL, v katerem je Igor Mekina zapisal, da je Kate-dra (in še nekaj ostalih mladinskih časopisov) prekršila z ideologijo marksizma in z iluzijo samoupravne družbe, pa čeprav je s svojim dejanjem samo potrdil Igorjeve teze in mu ponudil argument več, da bo na popkovo in vero nekaterih dedov treba vezati zmeraj več vozlov, dokler...

Ko je v Slovenijo prišla 11. številka zagrebškega SL-a, smo se že navduševali nad objavljenim predavanjem Dobrice Čosi-ća in nad odličnim komentarjem Dolazi diktator ter se strinjali z izraženim prezirom do uporabljenih metod, s katerimi politična klika skuša uničiti zagotovito enega najboljših jugoslovanskih časopisov, a smo takoj za tem dobili obvestilo o začasnih prepovedi te številke.

O tem, da se odslužene politične strukture zavedajo kontraproduktivnosti prepovedi in da jo uporabljajo le v dokazovanje moči, govori dejstvo, da so a) SL začasno prepovedali po tem, ko se je skoraj dva dni prodajal na ulici in po tem, ko so ga že dobili vsi naročniki in b) da so zaradi tega pričeli uporabljati učinkovitejše metode, s katerimi prisiljujejo druge, da za njih hodijo po kostanj in žerjavico.

SL izdaja MK ZSMH Zagreb. V članku »Izražamo prezir!«, ki sta ga podpisala odgovorni urednik Ivica Buljan in njegov namestnik Saša Drach, med drugim piše, da uredništvo verjame, da njihovi izdajatelji nimajo prav ničesar proti njim neposredno, ampak da so pritegnjeni v igro »t. i. višjih interesov (in organizacij), ki jih seveda ne morejo identificirati«. To je svojevrstna mimikrija, ki nam je privzgojena in se izraža skozi uradniško latovščino, operirajoč z »nekateri«, »sile«, »določeni«, »strukture«, ... Identifikacijska preiskava za višji interesi (in organizacijami) bi se lahko začela pri Komisiji za idejno-politično delo z mladimi, ki je sestavni del najvišjega hrvaškega partijskega telesa. Deluje kot rekrutni center za vstop v svetlo bodočnost, svoje kadre pa v večji meri kosi iz vrst mladinskega tiska, tudi iz SL-a. Danes tam urednikujeta dva bivša urednika iz zadnjih let, Goran Ivanda in Marijan Cvjetičanin. Njuna služba višjim interesom je ponudila priliko sposobnejšim in neobremenjenim mladim intelektualcem,

ki so iz SL-a napravili v vseh pogledih branja vreden časopis.

Dvig nad mediokriteto je zaresel tudi strukturno mrežo politične oligarhije — hkrati s prepovedmi so začeli uveljavljati tipične real-socialistične konstrukte: po mnenju izdajatelja, MK ZSMS Zagreb, se v SL-u ne posveča dovolj pozornosti »živiljskim problemom študentov in mladine mesta Zagreba«. Ker tako ne služi več njihovim interesom, tudi niso upravičeni do njihovega denarja in tako so SL-u zaprli vse ventile financiranja. Uredniki in sodelavci odlično in profesionalno brezhibno opravljajo svoje delo, čeprav za 12 (!) izdanih številkih niti niso dobili honorarja!

Kljub temu, da vsi vemo, da tovrstne ideološke diskriminacije lebdijo na iracionalnosti in da so so le ena izmed arzenala orožarne 50. let, so SL-ovci vendarle skušali vzpostaviti dialog skozi racionalno analizo in ponudili argumente, da so se v tem šolskem letu ukvarjali s problemi študentov in mladincev, in to v 126. tekstih '2. avtorjev (Analiza je seveda mnogo bolj natančno izdelana). A ker to ni resnični kamen spotike, ta analiza ne more ničesar rešiti.

Očitek, da se mladi politizirajo, je druga plat medalje. Privajamo si takolito že našo deželo, kajti naša prihodnost je vselej že tukaj. Parola o mladini in prihodnosti je stalinistična aporija, po kateri nas od prihodnosti loči le še korak. Korak, dolg 40 let — glede na to je pozicija naše oblasti povsem brezizhodna, saj v skladu s svojo totalitarnostjo zasnovano ni sposobna izdelati pozitivnega projekta prihodnosti. In ko bo korak zaključen, ne bo več ali mladine ali pa prihodnosti.

Igor Šišara, ki je bil sprva predviden za glavnega in odgovornega urednika Omladinskega radia in je potem raje (pravilo, da zaradi večje plače) prevzel funkcijo predsednika zagrebške mladine in Kamilo Antolović, sekretar, ki mu prozorna konstrukcija argumentov služi za to, da ne podpiše denarnega nakazila SL-u, sta brezperspektivni projekciji v preteklost.

Davor Butković se v uvodniku prepovedanega SL-a sprašuje, »što bi trebalo tiskati omladinske novine« — vse to, kar v prihodnosti čaka nas, in ne njih. In ker je naša prihodnost (tudi) jugoslovanski prostor in ker je SL jugoslovanski časopis, kakor so jugoslovanske teme, s katerimi se ukvarja, bi bilo smiselno, da Zvezna konferenca mladine one-mogoči samovoljo lokalistično omejenih mogotcev. Kot Slove-nec berem SL tudi kot svoj časopis in sem nanj ponosen. Če ga kdo hoče napraviti še boljše-ga, me to veseli. Enako se čutim dolžnega, da poskusim vse, da bi preprečil destruktivne in nihilistične težnje zavoljo sebičnih interesov. Odtegotanje denarnih subvencij je ena najbrutalnejših in najnižjih metod zanikanja kva-litete opravljenega dela. Da pa si to lahko privoščijo mladi ljudje na odgovornih funkcijah, pa klavrna slika politične strukturiranosti sistema.

Dejan Pušenjak

TEROR ZGODOVINE ZGODILO SE JE NEKOČ

Na samem začetku naše civilizacije se je zgodil umor, ki je človeštvo popeljal v civilizacijo. Prvo človeško skupnost je omogočila vladavina enega individua nad ostalimi. Ta vladar, despot, je bil oče, ki je z monopolizacijo žensk iz užitka izključil svoje sinove. Na takšen način »osvobodjeni« sinovi so svojo nagonsko energijo morali kanalizirati v neko drugo dejavnost, ta pa je postala vir napredka, iz katerega je izrasel danes.

Vezno tkivo prvotne skupnosti je bila dominacija očeta, ki pa je poleg dela porodila tudi sovraštvo sinov do svojega očeta. Sinovi so bili vpleteni v protislovno situacijo, saj je njihov največji sovražnik — oče, bil hkrati predmet sovraštva in ljubezni. Kulminacijo vpetosti med ljubezen in sovraštvo predstavlja upor sinov, ki se izteče v kolektivni umor očeta. Na mesto prvotne despotske skupnosti stopi bratski klan, ki ubitega očeta razglasi za boga. V tej novi družbeni skupnosti pride s posredovanjem tabuja do množičnega potiskanja, pozabljanja, ki bi naj ohranilo skupnost. V tem času se razvije občutek kolektivne krivde, ki omogoči začetek civilizacije.

Ubiti oče preživi kot bog. Njegovo čaščenje je pokora grešnikov, ki omogoča nadaljevanje dominacije. Na mesto očeta stopijo sinovi, ki imajo iste želje, kot jih je imel oče — postati želijo vladarji.

V tej kratki pripovedki, ki je kot vse prave pripovedke verjetno resnična, je skrita vsa modrost zgodovine. V svetovni zgodovini ni nobenega prehajanja nižjih oblik življenja v višje, vse je samo vračanje istega, enkrat kot farse drugi kot tragedije. Danes smo bliže tragediji. Edina razlika s pripovedko je v tem, da tokrat ne bodo sinovi ubili despota, tokrat bo despot prehitel podložnike in

jih preventivno odstranil. Tudi tokrat bo despot presegel samega sebe v edini dejavnosti, ki je za res obvlada — v vladanju.

Dve ekonomiji?

Nemška ekonomija je ob Hitlerjevem prihodu na oblast bila razcepljena v dva tabora. Geslo prve je bil eksport, druge pa avtar-kija, samozadostnost. Vzročen primer prve skupine je koncern Siemens, ki je suvereno obvladal del svetovnega tržišča. Siemens v nobenem oziru ni bil zainteresiran za fašizem, saj je ta s svojimi različnimi posegi pomenil zanj le moteči faktor.

Drugi tabor je bil na robu gos-podarskega zloma in je za svojo rešitev nujno potreboval fašizem. Kaj to pomeni? Delujoči deli nemškega gospodarstva so bili politično nemočni, obratno pa je bankrotiran del imel politično zaslambo. Večina zahodnega sveta, ki je bila v tem obdobju v krizi se je iz nje izvekle za naslonitvijo na še delujoče gospodarstvo.

Fašizem je rešil bankrotirano gospodarstvo, s tem da je omogočil produkcijo neodvisno od tržišča. To je pomenilo pretvorbo realnega deficita v virtualni profit, oziroma prenos deficita na državo. Država je to breme nosila s povečanim izkoriščanjem delavcev, ali kot bi temu rekli v samoupravnem socializmu — z zmanjševanjem realnih osebnih dohodkov. Temu gospodarstvu je bila omogočena investicijska konjunktura, ki je slonela na produkciji netržišnih dobrin. Te dobrine pa so bili izdelki oboroževalne industrije.

In mi? Ne bom izdal državne skrivnosti, če rečem, da smo soočeni s vsaj dvema koncepcijama gospodarske prenovе, izhoda iz krize. Znotraj naše ekonomije imamo gospodarstvo, ki je že po-

polnoma na tleh, in nekaj malega tistega, ki se trenutno še drži nad vodo. Jugoslavija je dežela, ki je dedič Avstroogrske monarhije in Turčije in s tem tudi Evrope in Azije. Da je res tako je dokazalo lansko sprejemanje interventnih zakonov, kjer je glasovanje v precejšnji meri potekalo po tem ključu.

Jugoslavija je poleg različnih kultur znotraj svoje meje združila dve dobi: fevdalizem in zgodnji kapitalizem. Svetovni prepad med razvitim severom in nerazvitim jugom je karakteristika naše sedanjosti, saj ga iz dneva v dan sprejemo znotraj naših državnih mej.

Realni nosilec politične moči je večinski jug, ki je kot tudi vsa Jugoslavija, v bankrotu. Preživlja se s trošenjem sredstev, ki jih ni ustvaril. Z vsiljevanjem netržišnega obnašanja vzdržuje dele svojega bolnega gospodarstva pri življenju, obenem pa s takimi ukrepi uničuje za življenje sposobno industrijo — tudi svojo domačo.

in uradni tolmač je partija, prav tako ta moč ne more izvirati iz volje ljudstva, ki že desetletja ni bilo na demokratičnih volitvah.

Kaj misli o tem, odkod izvira njena moč, oblast? Začeti moramo tam, kjer se je rodila Jugoslavija. Njeno rojstno mesto je konec prve svetovne vojne, razpad AO monarhije in združitve južnoslovanskih narodov pod okriljem srbske krone. Novo državo so razjedala številna protislovja, ki jih lahko strnemo v tri skupine: 1. politična, 2. socialna, 3. nacionalna. Politično protislovje se je kazalo v politični brezpravnosti narodov in v odsotnosti pravice do samoodločbe. Kje smo danes? Protislovja, ki so

Ukrepi naše vlade za izhod iz krize, vesti o namerah naše oboroževalne industrije (kvo-Eureka z avionom in helikopterjem), vse to ne more vzbujati optimizma. Na zastavljeno vprašanje: dve ekonomiji?, lahko odgovorim le z drugim: Dve zgodbi, enak iztek?

Resnica

Stanje našega samoupravnega gospodarstva je katastrofalno. Družbena lastnina je svoje lastni-ce — družbo, pripeljala na rob eksistenčnega minimuma. Kljub očitni nezmožnosti oblasti, da stanje, ki ga je zakrivila, sanira, je njena pozicija nespornega vladarja močna.

Moč naše oblasti ne izvira iz njene sposobnosti vladanja, ta moč korenini nekje drugje. Goto-vo ni posledica moči filozofskega nauka, katerega edini naslednik

razjedala kraljevino so domača tudi naši sedanosti. Slab socialni položaj delavcev, da o kmetih ne govorimo; množična brezposel-nost; nacionalni problemi (ne sa-mo Kosovo); odsotnost demo-kracije...

Vojna. KPJ se je postavila na čelo Yu narodov in začela organi-zirati odpor. Med NOB sta pote-kala dva procesa: — boj proti okupatorju in — boj za socialno osvoboditev, revolucija. V tem času je tudi zrasla oborožena sila revolucije — armada, ki je omogočila prej omenjena procesa. Mesto, ki ga ima danes pri nas ar-mada, je posledica takratnega dogajanja. Armada je bila v tistem času še federativna, saj so enote bile sestavljene (večinoma) po nacionalnem ključu, tudi povelje-valni jezik je bil nacionalni. Kot je po vojni zatonila v pozabo vloga?

UGLEDNI PRIJATELJ JUGOSLAVIJE JE NADALJEVAL POT V ROMUNIJO

Ko je po smrti Radomirja Radi-ća (1984, po policijskem zasliša-nju, delu priprav za potem neup-spele sojenje »beograjski šesteri-ci«) dunajski tednik Profil natisnil sliko tov. Staneta Dolanec in na-pisal pod njo »notranji minister SFRJ, morilec« (tisti Profil je bil v SFRJ, deželi, ki ne odobrava zlo-rab svobode tiska, seveda prepo-vedan), je jugoslovanska vlada protestirala pri avstrijski, ta pa je odgovorila, da imajo pri njih svo-bodo tiska in da lahko g. Dolanc sam toži Profil na dunajskem so-dišču, ki je neodvisno.

Ko je Mobutu Sese Seko in še štiri imena po počitnicah na črno-

gorski obali (Igalo, ni še znano, kdo je počitnice plačal) uradno obiskal SFRJ, je skušal Student-ski list svečani dogodek pozdra-viti, vendar je namesto »Prihaja voditelj prijateljske neuvrščene države« članek naslovil »Prihaja diktator« (ko bi napisali vsaj »Pri-haja Mobutu«!), avtor članka pa je bil še tako neroden in neaka-demski, da ni navedel številke in strani revije Afrique-Asie, izhaja-joče v Parizu, od koder je prepi-sal, da gre 40 % proračuna drža-ve Zaire v žep vladajočih oseb, predsednik države, premier in obrambni minister pa da ima na bančnem računu 3.10⁹ \$, in za-

grebski javni tožilec je SL zača-sno prepovedal, sodišče pa ga je trajno zaplenilo.

Danas je zaplembo in obisk ko-mentiral (Tužilci brane bonton, Kameleon s mrljama, br. 320, 5/4/88) in žalostno pripomnil, da je večina neuvrščenih neprimer-nih za stike, če imaš predsodke proti diktatorjem krvavih rok, z nekaterimi deželami t. i. socialisti-čne skupnosti tudi ni dosti bolje, potem bi nam ostal le še »demo-kratični« Zahod. Ta pa nam ideo-loško ne ustreza.

Žalosten je ta svet. Ko bi vsaj kdo kaj naredil, da bi bil počasi

boljši, da bi afriški diktatorji god-rnjaje popuščali liberalnejšim ro-ja-kom (alternativa tam in drugje je zapor, pa smrt od krogle ali na obroke), da bi etiopska vlada končala državljansko vojno in po-litiko lakote, da bi se umiranje med Irakom in Iranom končalo, da bi se Severna Koreja (s katero imamo diplomatske odnose) spu-stila na raven nedemokratičnosti Južne (s katero jih nimamo). Ža-lostno je mnenje, ki ga včasih sli-šiš, da imamo do amena nenačel-no zunanjo politiko, pa smo vse-eno prišli na beraško palico.

Bertrand Russell je v »Nepopu-larnih esejih« (1950) omenil, da se

vedno znova govori, da je regi-mentacija in omejevanje svobo-ščin vojaško koristno, da pa je v vseh pomembnejših vojnah zad-

njih par stoletij zmagala bolj de-mokratična (manj nedemokrati-čna) stran.

Samo Resnik

AGROKOMERC IN »DEMOKRA- TIZACIJA«

OF, je zatonila tudi ideja o nacionalnih enotah. Z nekaj ukrepi je znotraj armade tedaj vzpostavljeno stanje, ki je z izjemo nekaterih fines, z nacionalnega ozira na las podobno predvojnemu.

Temelji naše države so štirje: 1. Na oblasti je delavski razred. Zato moramo govoriti o socialistični državi, ki je prehodna oblika in pelje iz razredne družbe v brezrazredno. Eden izmed temeljnih procesov, ki se odvija v proletarskem kozmosu, je odmiranje države. V naši ustavi je brezrazrednost tisti cilj, ki ga uresničujemo postopoma v vsakodnevnem graditvi socializma, z neprestanim razvijanjem proizvajalnih sil. 2. Drugi temelj je socialistična demokracija, ki je v svojem bistvu ekonomska. Značilna je njena razredna opredeljenost, kar pomeni, da mora služiti interesom delavskega razreda. Zaradi izredne novosti, ki jih ta tip demokracije prinaša, jo imenujemo diktatura proletariata. 3. Federalizem. Naša federacija je uresničenje želje narodov in narodnosti po enakopravnosti in suverenosti. 4. Tretji temelj naše ureditve so načela naše zunanje politike. In katera so? Mir, koeksistencija in neuvrščenost.

Prispeli smo na konec kratkega kupa resnic, ki predstavljajo stališče naše oblasti do nje same. Edina prava država socializma, ki je s samoupravljanjem utrdila oblast delavskega razreda je na tem, da nezadovoljni proletariati z revolucionarno akcijo vrže do oblasti sebe in jo prepusti drugemu. Država odmirata tudi pri nas skozi svojo krepitve, čeprav branilci resnic neprestano trdijo, da odmirata, temu pa pozabijo pripomniti — v finančnem smislu. Če je res, da delavci odločajo o rezultatih svojega dela, potem je čudno, da s stavkami zahtevajo višje meze, kot so si jih sami pripravili izplačati. Čudno je, da se pred njimi oblast prikloni le na samoprispevkih. Čudna je volja narodov, ki se bori proti lastnim interesom in prav tako, ali bolje, ravno zato je čudna naša federacija, v kateri se vsi narodi počutijo zapostavljene in izkoriščane. Načela naše zunanje politike? Izvoz orožja prijateljem!

Oboroženo ljudstvo

Ustava: Obramba države je neodtujljiva in nedotakljiva pravica vsakega občana, hkrati pa je to najvišja čast in dolžnost.

Zdelo se je, da smo našli že vse bistvene sestavine našega političnega sistema. Toda šele na tem mestu v ustavi, ki govori o časti in dolžnosti srečamo najvišjo čast. V hierarhiji samoupravnosocialističnih vrednot je na vrhu obramba. Iskali smo mesto, s katerega bi lahko razbrali, kaj je v tej državi res pomembno. In kaj smo našli? Najvažnejše je tej državi ohraniti oblast delavskega razreda in to z orožjem. Delavski razred je v naši politiki univerzalno opravičilo in pogosto tudi argument. Je nekakšna abstraktna občut, ki živi toliko, kolikor obstoja interes oblasti.

Oblast je vedno razredno pogojena, torej tudi naša. Njena opora je vedno tudi represivni aparat, ki ga sama ustvari za varovanje svojih interesov. Delavski razred, proletariati je vedno tisti, ki je v vseh družbenih sistemih izkoriščen. Nasproti njemu stoji drugi razred — tisti, ki izkorišča. Lahko rečemo, da je tudi pri nas na oblasti razred, nekdo ga je nekoč poimenoval **Novi razred**.

Iz te perspektive lahko iščemo odgovore na vprašanje, zakaj je represivni aparat deležen tolikšne zaščite s strani oblasti. On je namreč njen varovalec, njen zadnji adut. Pa vendar je naš sklep prehitel. Armada vsebuje še nekaj tistih elementov, ki niso odločilni samo za neposredno fizično obrambo sistema. Kateri so ti elementi?

Armada je utelešenje tistega, kar je socializem vedno želel biti. Vzpostavila je enakost, ki je nedosežen ideal civilnega socializma. Vsak vladar je kdaj v sanjah želel biti vodja poslušnih podaničkov, ki bi mu brez vprašanj sledili tudi v smrt. To, kar so samo sanje ali pobožne želje v civilu, je dejanskost v vojski. Poslušnost, ki se ustvari tu, nima nobene vzporednice v civilnem življenju. Socializem, ki nam ga danes predstavljajo, ne more več resno ra-

čunati na racionalne argumente za svoj obstoj edino, kar ga poleg fizične moči ohranja, je vera. Ta vera, ki je zadnje pribežališče realiziranega socializma, pa je zopet najmočnejša v vojaški mašineriji, kjer argumenti niso pomembni.

V vojski se je potrebno podrediti najvišji vrednoti — obrambi domovine. Kaj vse lahko pojem obramba domovine vsebuje, ni natančno določeno, je pa v praksi tisto, kar za tako spozna predpostavljene v zadnji instanci — **Führerju**. V vojski postaneš vojak v trenutku, ko brez razmišljanja sprejemaš ukaze, ko se podreš, ko za ceno svoje individualnosti dobiš občut, skozi katero si šele priznan. (primerjaj z ustavo)

Razpad našega političnega sistema spremlja spor jakobincev z mehkejšo varianto partije, ki se zavzema za demokratske koncesije ljudstvu. Jakobinci, ki predstavljajo trdo varianto socializma, se za ohranitev svoje vladavine oprejo na svoj edini uspešen projekt — armado. Njo lahko predstavljajo kot alternativo celotnemu sistemu neuspele harmonije med narodi in razredi. Njihova vizija je — kot njihova preteklost — armada. Ista armada, ki jih je pripeljala na oblast bi jih naj na njej obdržala. In kakšno bo darilo armadi za to uslugo? **OBOROŽENO LJUDSTVO?**, uniformirano v jugoslovanske barve, z jugoslovansko zavestjo. Mehkejša varianta partije, ki je pripravljena na koncesije ljudstvu, ostaja pri apelih.

Socialistična oblast brani svoje nazobane pozicije s psevdopolitizacijo. Z nenehnim mobiliziranjem ljudi pri političnem odločanju, preko raznih samoupravnih organov, dosega občutek navideznega sodelovanja, ki pa je daleč od realnega sodelovanja pri oblasti. Karakteristično je tudi ustvarjanje ekscenčnih stanj, ki bi na ideološki ravni spejala nezadovoljstvo ljudi iz realnosti v nek drugi svet.

Jugoslovanstvo — podobno kot Marxovi parcelni kmetje, boleha zaradi paradoksa reprezentacije. Edino mesto, kjer se je ta paradoks razrešil, je armada. Problem Jugoslavije je v tem, da se posamezne republike in pokrajine v zvezi ne morejo zastopati, ampak morajo biti zastopane. Njihov zastopnik mora biti hkrati njihov gospod, avtoriteta nad njimi, neomejena vladna oblast, ki jih varuje pred drugimi razredi in jim od zgoraj pošilja dež in sonce. Osamosvojena oblast postane obči reprezentant zaradi nezmožnosti reprezentacije posebnih interesov.

Partija reprezentira delavski razred, je njegova avantgarda, pa vendar se na tistega, ki ga reprezentira prav nič ne ozira — nasprotno. Delavske nemire preprečuje, oporečnike zapirajo, standard pada. Partija poskuša danes na ravni iracionalnega mobilizirati ljudstvo pod svojo zastavo. Ker ji gre to bolj slabo od rok, se je prisiljena nasloniti na armado. Z njo družno izstopi iz realnosti v svet minulih borb in uspehov, v svet vznosenih govorov.

Ta skok iz realnosti v oblake pa je največji pristanek na obstoječo realnost. Oblast s tem dejansko prizna krizno vzdušje v njej sami, ki se kaže kot nezmožnost reševanja realnih vprašanj.

Konec

Korenine samoupravne prakse smo iskali v ekonomiji — neuspešno. Resnico smo našli v tistem, kar je sama postavila kot svoj najvišji ideal v oboroženem ljudstvu, v njegovi nosilki armadi. Armada je utelešenje grožnje resnice, socializma enakih.

Prihodnost je alternativna, je splet motivov, ki so bili že igrani.

LITERATURA:

Zaradi iskrene želje, da bi imel Veliki cenzor čim več dela, citatov nisem označil. Morda bo sreča na naši strani in bo zopet enkrat prepovedana kakšna Marxova misel.

silvo zapečnik

Težko bi se našel jugoslovanski časopis, ki po aferi **»Agrokomerc«** ne bi tako ali drugače izrekel misli, da med osnovnimi vzroki vseh oblik »gospodarskega kriminala« v Jugoslaviji birokratska uzurpacija oblasti in neobsto neodvisne in svobodne javnosti. Vsaj s tem je ta afera podprla demokratske politične želje. Čuje se pa tudi misel, da je že pojav te afere dokaz obstoja čede demokratičnosti.

Bosna in Hercegovina je desetletja uživala ugled najrepresivnejše jugoslovanske republike, z najbolj krotkim, najbolj discipliniranim tiskom, z najštevilnejšimi političnimi sojenji zaradi verbalnega delikta. **Branka Mikulića**, poleg Hamdije Pozderca najpogostejšega BiH funkcionarja tega obdobja, je svoj čas zaradi kršitev človeških pravic v njegovi republiki pretresalo **Russellovo sodišče**. Potem je Mikulić leta 1986 iz Predsedstva SFRJ prešel na položaj predsednika ZIS, na njegovo mesto pa je prišel Hamdija Pozderac, ki je bil prej predstavnik BiH v zveznem predsedstvu partije. Po veljavnem zaporedju bi ga moral letošnjega maja čakati položaj šefa države — predsednika Predsedstva SFRJ, a po izbruhu afere **»Agrokomerc«** je moral zaradi pretesnih stikov z bratom Hakijo in Fikretom Abdićem **»abdicirati«**. Njegovo ostavko »iz principelnih razlogov« (le kakšne so one druge?) je CK ZK BiH pozdravil kot odgovorno, častno in pogumno politično dejanje. CK je tudi opozoril, da ne bo nikomur dovolil, da napade integriteto tovariša Hamdije in političnega vrha Bosne in Hercegovine. Krivec te afere bi moral ostati le zli duh Fikreta Abdića. Sprva se je zdelo, da bodo **»tovariša Hamdija«** zaradi te ostavke predlagali vsaj za kako odlikovanje, ko mu že niso mogli izraziti zaupanja tako, da bi zavrnili njegov odstop.

Mesec kasneje je bila javnost obveščena, da je Hamdija Pozderac s pritiski oviral delo organov UNZ pri odkrivanju in preprečevanju meničnih in drugih malverzacij Agrokomerca, da je že aprila 1987, ko je zvedel za policijsko preiskavo proti Agrokomercu, najavil politično borbo proti RSNZ BiH, ter da je nekoč tega leta v najvišjem vodstvu BiH zahteval ustanovitve državno-partijske preiskovalne komisije, ki bi preverila delo UNZ. Po besedah **Duška Zgonjanina**, sekretarja RSNZ BiH, je imela policija na **»ozemlju Fikreta Abdića«** takšne težave pri delu, da se je morala obnašati **»kot v okupirani deželi«**, **»hrabre občane«**, ki so ji pomagali, pa je varovala in skrivala kot nekakšne ilegalce, saj naj bi Fikret Abdić **»organiziral pravo protibveščevalno mrežo, da odkrije, kdo vse informira varnostno službo«** in uporabljal **»nekaj podobnega metodam Stalina in Enverja Hodže«**. Objava vse zgodbe o poskusih zadušitve te afere bi gotovo več povedala o delovanju našega političnega sistema od katere koli kritične analize kakšne državne ali partijske komisije (kaj šele zgodba o ozadju vse predstave, op. ur.). A veliko vode bo še preteklo, preden bomo zvedeli, kaj se je tedaj dogajalo, pa čeprav se politične procese, ki jih je afera odprla, čisto hvaleh kot velik napredek k demokraciji. Te ocene kažejo, kako daleč od demokracije so naše politične zgode.

BiH kot pravna država

Po Hamdijevi vojni napovedi bosansko-hercegovski policiji smo doživeli dogodek, ki mu v zadnjih petnajstih letih bosenskega pravosodja ni para, a o njem se je malo slišalo. Lani se je prvič zgodilo, da je vrhovno sodišče BiH zavrglo obsodilno sodbo nižjega sodišča (okrožnega sodišča v Zenici) v nekem političnem procesu ter razsodilo, da je proces s protizakonitimi sredstvi montiral politična policija (pripoved o takih procesih smo objavili v prvi jesenski številki, kjer smo povzeli nekaj hujših strani iz Šeksovih zaporniških spominov, op. ur.). Zeniško okrožno sodišče je namreč obsodilo imama **Halila Mehdića** na tri leta zapor zaradi verbalnih

deliktov, ki naj bi jih zagrešil v letih 1983, 1984 in 1985 med verskimi obredi in verskim poukom za odrasle. Imam Mehdić je pred sodiščem odbil vse trditve obtožnice, trdil, da mu proces montira SNZ in predložil dokaze in priče v svojo obrambo, a zeniški sodniki so zavrnili njegove dokazne predloge in odločili, da mora za tri leta v zapor. Halil Mehdić je bil obtožen in obsojen tudi zato, ker je govoril, da je bil sam prisiljen, da lažno priča proti Hasanu Čengiću na sojenju t. i. muslimanskim fundamentalistom v Sarajevu 1983, ter da so bili na tistem procesu obsojeni nedolžni ljudje. Mehdić je to trditve ponovil tudi pred sodiščem in predložil dokaze. Zaman.

Po pritožbi obrambe je vrhovno sodišče BiH sprejelo nekaj na takšnih sojenjih še nevidnih odločitev. Ni le zavrglo razsodbe in jo vrnilo prvostopenjskemu sodišču z nalogom, naj le-to popravi njene napake (kar je običajen postopek) — samo je pretreslo primer, dovolilo Mehdiću in njegovemu branilcu, advokatu **Rajku Daniloviću** iz Beograda, da sta predložila svoje dokaze, jih sprejelo, izpustilo Mehdića iz pripora, kjer je presedel že trinajst mesecev in izreкло sodbo, ki imama oprošča vseh obtožb. V tej sodbi, napisani na tridesetih gosto tipkanih straneh, je jasno povedano, da so trditve prič, ki so bremenile imama Mehdića in potrjevale obtožnico, slabicirane in izsiljene s pritiski **»določnih delavcev SDV«**. Ta oprostila sodba je doživela neprimerno manj publicitete od obtožnice in prejšnje sodbe okrožnega sodišča v Zenici. Javnost še vedno ni zvedela, ali je proti **»določenim delavcem SDV«**, ki so zmontirali proces, stekel kazenski postopek zaradi zlorabe uradnega položaja in izsiljevanja lažnih pričevanj. Tudi ni nikakršnih glasov, ali je stekla revizija drugih bosansko-hercegovskih političnih sojenj, kjer je dovolj sledov uporabe iste tehnike policijske montirovke. Zato ni nesmiselno, če postavimo vprašanje, ali je bila ta sodna osvoboditev izraz procesa demokracizacije ali le naključna epizoda med frakcijsko borbo v aparatu oblasti — morda izraz najavljenega neuspešnega **»politične borbe proti RSNZ«**. Po aretaciji Fikreta Abdića in Hakije Pozderca, ostavki brata Hamdije in niza drugih bosansko-hercegovskih funkcionarjev je sekretarja RSNZ Duška Zgonjanina ovila avreola borca za zakonitost — in takšnih vprašanj se mu ne postavlja. Na nekem zasedanju skupščine BiH se mu je zdelo primerno, da je poimenoval naštel republiške funkcionarje, ki so se odlikovali s pomočjo RSNZ v borbi proti Agrokomercu in to naštevaje je tako močno zvenelo kot priporočilo suverena političnega razsodnika, da se je nekaj dni kasneje moral distancirati od takšne interpretacije svojega nastopa v skupščini.

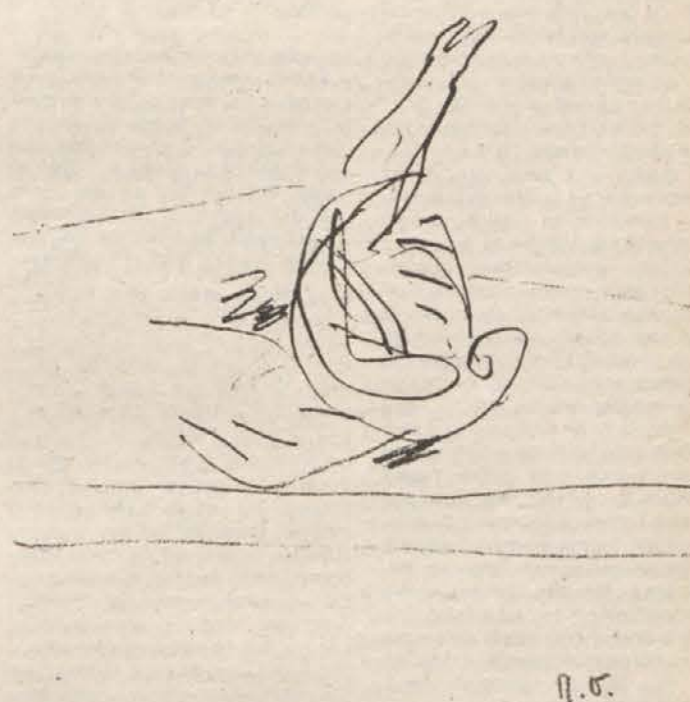
Se je v BiH primerilo fantastično čudo, da je policija postala nosilka demokracizacijskih procesov? Pustimo takšna čudesa pravljicam. Prav nasprotno. Institucija verbalnega delikta ni obšla niti afere Agrokomerc. Eden od direktorjev Agrokomerca, **Husein Čuk**, ki mu niso mogli dokazati, da bi fabriciral lažne menice, je bil zaradi besednega delikta obsojen na tri leta zapor, čeprav se je na sojenju pokazalo, da je policija izsiljevala od prič dokaze, ki so ga bremenili. Je bil ta proces demonstracija kontinuitete represivne politike? Se je Hamdija Pozderac, ko je napovedal politično borbo SNZ, odločil, da prekine s to kontinuiteto in se poslej bori za demokracizacijo?

Neodvisen tisk

Hamdija je bil v tem pogledu vedno vse preveč jasen, da bi bile mogoče kakšne dileme. Ni veliko dal za partijsko programsko načelo oddvajanja partije od države. Kot član predsedstva CK ZKJ je leta 1984 v centralnem glasilu ZKJ, reviji **Socializem** (9/84) objavil uvodnik pod naslovom **»Idejna gibanja in ZK«**, kjer se je zavzel za enotno akcijo ZKJ

proti opoziciji. Hamdija v tem tekstu ni le z neobičajno odkritostjo potrdil, da partija odloča o politični represiji, tisku itd., temveč je pojasnil svoje prepričanje, da je to povsem legitimno in nujno in da so nedopustni spori okoli tega ter lažne delitve na »liberalce« in »trdorokce« v ZK. **»Naša osnovna preokupacija sedaj ni reševanje vprašanja: kaj je storila in hotela opozicija, temveč, kdo je za aretacije, kdo je proti njim. Kdo je za »popušcanje«, a kdo na »zahtevanje«; katera sredina je ždanovska, trdoroka, katera demokratska, ki pušča na svobodo itd., torej, gre za borbo med nami, a ne proti opoziciji. Dobiva se vtis, da si eni celijo vest z izjavami, drugi pa se z izjavami izmikajo, ker ne želijo svoje pozicije iznesti odprto, javno, komunistično itd., čeprav so proti opoziciji čisto oostrejši, proti kritiki pa manj odprti od drugih. Tako je sedaj nastala situacija, ko se v Zvezi komunistov delijo lekcije prav na liniji, ki sem jo prej označil. Eni delijo milost, a drugi zapor, ne videč, da sta obe poziciji isti, da sta to poziciji oblasti, samo da si ena po pilotovsko umiva roke, druga pa je odkrita in jasna.«** (Socializem 9/84, s. 1224)

Hamdija nedvoumno potrjuje, da je tisk le orodje v rokah republiških vodstev: **»Tako se potem srečajo delegacije in se dogovore o ustavitvi ognja, obstrlejevanja, ki so ga običajno začeli »neodvisni« elementi, tisk itd., bojda brez in mimo vodstva. In ogenj preneha, kar jasno kaže, da to**

niso bili neki »neodvisni« fakto-ri.« (isto, s. 1223) Hamdija sploh ni nasprotnik totalnega političnega monopola partije, je le nasprotnik licemernega prikrivanja tega monopola, ki izživa nepopravljive zločume.

Do ostavke je bil Hamdija Pozderac podpredsednik Predsedstva SFRJ in vodja Koordinacijske komisije za ustavne spremembe. Njegov prispevek k predlogu ustavnih amandmajev so nekatera časopisna poročila proglasila za nič in nevažen. **»A morda je bil Agrokomerc samo povod, bistvo pa je povezano z bližnjimi ustavnimi spremembami in mestom usklajevalca«** — se je vprašal komentator tednika **Danas** (št. 292). Hamdija je kmalu po ostavki (konec septembra) izjavil, da bo v dvajsetih dneh končal in potem objavil rokopis o svojem delu v pripravah spremembe ustave SFRJ. Minilo je pol leta — a o tem rokopisu ni nobenega glasu.

Generali imajo komu pisati

Škandal z Agrokomercem je žrušil Hamdijo Pozderca perspektivo, da maja postane šef drža-

ve. Očitno je doživel policijsko preiskavo proti tej firmi kot politični napad nase. Dolgoletne izkušnje so mu verjetno kazale razloge za to. Razmišljanje, da se objavljajo finančni in korupcijski škandalov uporablja tudi za politične obračune, na naših tleh ni redko. Ko so se akterji velikega ropa v podjetju **Jelova gora** v Titovem Užicu znašli za zapahi, je general **Nikola Ljubičić**, predstavnik Srbije v predsedstvu SFRJ, verjel, da gre za zaroto proti njemu in poslal pismo občinskemu komiteju ZK Titovega Užica, kjer je vprašal: **»Zakaj me iščete v Jelovi gori? Tam me ne boste našli, in če ste Slavka Lazića zato zaprli, ga pustite domov.«** Naš general ve, komu naj piše. Po inspekciji, ki jo je v Užicu izvršil general **Petar Gračanin**, predsednik predsedstva SR Srbije, smo zvedeli, da je aktivnost OK ZK Titovega Užica na liniji slavne Osme seje. Informacijo o tem je objavil NIN 27. 12. 1987. Slavko Lazić in drugi osumljeni za kraje v Jelovi gori so v zaporu in čakajo na sojenje, javnosti pa ni nihče pojasnil, kaj je generala Ljubičića navedlo, da je pomislil na zaroto in napisal svoje pismo občinskemu komiteju ZK.

Izkušeni opazovalec in poznavalec naših običajev, **Jug Grižić**, predsednik Društva novinarjev Srbije, je rekel v intervjuju za tednik **Danas**: **»Dogodek z Agrokomercem nas ne bi smel zavesti v pretirano evforijo ali misli o dometu naše demokracije. Mislim, da so nam iz raznih vzrokov ta primer servirali, ker nikomur ni odgovarjalo, da bi ga zaustavil. V Jugoslaviji imamo po zakonu verjetnosti stotine Agrokomercov — a zakaj jih ne odkrivamo? ... mislim, da neke posebne igre in ra-**

čuni odločajo, kdaj se bo kakšen primer odprl.« (Danas, 297/27. 10. 87)

Politični monopol zakonito spodbuja zlorabo oblasti, razsipanje in rop družbenega premoženja, korupcijo ... Še enkrat se kaže, da je politična demokracija — pravna država, politični pluralizem, svoboden in neodvisen tisk — pogoj za napredno, racionalno in učinkovito ekonomijo.

Pavluško Imširović

(Vprašanje, ki ga Pavluško v članku raje ni začel, je vzrok, da je RSNZ BiH nastopila proti Hamdiji. Je bil vzrok bosanski ali zvezni? Čemu paranoja nekaterih slovenskih politikov, ki so videli v Katodrinem poskusu objave šestilevega pisma Hamdiji (junij 1987) zaroto proti slovenskemu vodstvu? Pogajanja o ustavi, kot namiguje članek? — op. ur.)

SPOMENKA

SPOMENKA HRIBAR — 1941, magistra filozofije, dela kot raziskovalni svetnik na FSPN v Ljubljani. 22. maja 1985, vržena iz ZK (kamor je vstopila leta 1959). Od jeseni 1987 odgovorna urednica Nove revije.

Ali lahko prepoznate sebe oziroma Novo revijo v napadih na slovenski tisk?

Spomenka: Seveda! In pri tem zaznamam še potlačeno zadrego »kritikov«, da namreč v »sedanji fazi« ne tolčejo direktno po **Novi reviji**, niti ne navajajo tez in trditev, ki so bile v njej objavljene in ki v temelju problematizirajo tako armado kot partijo in njuno incestualno razmerje. Lažje je namreč **psovati** (s pa glavci) mlade ljudi kakor odgovarjati na njihova resna in odgovorno zastavljena vprašanja. In lažje je odpraviti tiste, ki se zadržujejo na ravni fenomenov in posledic povezanosti partije in vojske — kakor pa z argumenti odgovarjati na direktne tematizacije incestnega razmerja partijsko-vojaškega monolita. Za enkrat je kratko potegnili **Mladina**, toda dolgi konec bo verjetno **Nova revija** — po nekem kratkem postopku.

Seveda spoznavam — predvsem v tistih bolj »študijoznih« v Naši obrambi, pa za okroglo mizo **Dela** v Soršakovih, Dolničarjevih in Brovetovih razmišljanjih — tudi kritiko svojih stališč. Vendar tudi tu velja, da se »kritiki« ne vpušča-jo v resno diskusijo z argumenti, celo v povzetkih so bolj skopi. Saj je razumljivo: že sama **razgrnitev** (pred širšo javnostjo) nekaterih mojih (in drugih piscev v **Novi reviji**) hipotez in njihove argumentacije bi bila svojevrstna **potrditev**. Alternativnih argumentov namreč nimajo, zato lahko le **ponavljajo** svoje vedno ene in iste boljševiske argumente — to pa so prav tisti, ki jih tematiziram. Polemika ali dialog sta tako izključena.

Pa saj »vojaki« ne odgovarjajo niti na najbolj normalna vprašanja, ki jih more in mora postavljati vsak državljan! Pri vsem tem se dogaja marsikaj neverjetnega — celo za naše razmere in za naše vsega navajene želodce: admiral Mamula mirno, iz oči v oči vse jugoslovanske javnosti, ne da bi trenil, tiste, ki so ga kot **osebo** in kot **funkcionarja** odgovorno poklicali na odgovor (nost), kaj je z našo prodajo orožja Etiopiji, kaj je z gradnjo njegove vile, **proglasi** za sovražnike, povezane s politično emigracijo. Brez zadrege! Brez sramu! Brez argumentov! Ne da bi seveda odgovoril na zastavljena vprašanja! Take kvalifikacije — vržene brez argumentov — so pravo (politično) obrekovanje. In na misel mi je prišlo, da bi bilo treba admiralu Mamulo **tožiti** za obrekovanje. To bi bilo v naši družbi — s takó »neodvisnim sodstvom« — seveda prava norija, samomor. In najbrž povsem neizvedljivo. Vendar bi se šele s takšnim »incidentom« pokazala politična in sodna blasfemija pri nas. Pokazalo bi se, da se človek pri nas, ko gre zares, nima kam obrniti po pravico. Kajti pravica in resnica sta sestrji, pri nas pa je **na mestu** resnice laž. Toda pokazala bi se tudi prav incestna povezanost armade in vojske **kot** taka, v vsej svoji goloti. Takšni »incidenti« namreč prav razkrijejo samo bistvo, in spadajo v družbo, kjer so, kamor pogledaš, postavljeni zidovi, tabuji. Zato tudi mene kakor **Mladino** zanima, koliko incidentov bo še treba (tvegati!), da bom končno dobila odgovore tudi na nekatera svoja vprašanja:

— koliko je zgrešenih (vojaških) investicij,

— koliko je izgube pri prodaji orožja (plačana in neplačana realizacija posebej),

— koliko je izgube glede na Vzhod in koliko glede na Zahod in — kako se kompenzirajo ene oziroma druge izgube

— zahtevam tudi odgovor v na vprašanje, v kateri **moral** je utemeljena prodaja orožja vojskojučim se državam. (Temelj in zgradba, **Nova revija** štev. 67-68, str. 1803)

Čemu pripisujete to gonjo, v kak kontekst jo postavljate?

SPOMENKA: Gonja je seveda povsem logična, nikakor naključna. Da je »na jugu« močnejše izražena kot v Sloveniji in z večjimi emocijami (sovražstvom) je vzrok v kulturni in politični različnosti, in v mentaliteti, v katero — med drugim — spada tudi poseben sakrosanten odnos do vojske in »posvečenih« (»očetovskih«) oseb, s katerim ta okolja obnavljajo svojo tradicionalno (»arhaično«) strukturo in se regenerirajo kot taka. Seveda velja ta ugotovitev bolj za »populistično gibanje« — toda tudi tu je treba vedeti, da je takšno »gibanje« spodbujano in vodeno s strani povsem določene ideologije in politike. Če bi ta politika toliko energij, kot jih je uporabila zoper »slovenski sindrom«, uporabila za resnično sožitje med jugoslovanskimi narodi, bi ta isti tisk pisal povsem drugače. Tudi kritično, seveda, vendar ne hujskaško, sovražno. Ne vem, ali se res ne bojijo svojih besed?

Pri tem naj opozorim na svojevrstno ideološko slepoto ne le »preprostih ljudi«, temveč tudi nekaterih vrhunskih intelektualcev: moj dobri in spoštovani kolega iz Beograda mi je v pogovoru o armadi rekel: »*To pustite pri miru, to je nevarno. Poleg tega nas bo samo armada obvarovala terorizma*«, ki da se že začena na Kosovu in drugod. Nisem mogla razumeti, kako da ne vidi, da je prav partijsko-vojaška logika in ravnanje pripeljalo deželo. (tudi Kosovo!) v situacijo, v kateri smo in ki da jo je mogoče »reševati le z armado«. Kako da ne vidi tega pošastnega »ringl-špilav«, ki nas lahko pogubi — in ki se legitimira in legitimizira prav v **takšnem** mišljenju »preprostih« ljudi in intelektualcev.

Sicer pa vam moram na vaše vprašanje natančneje odgovoriti, kako si razlagam, da smo prišli v takšen »kontekst«, kakršen je sedaj in v katerem smo. Neposredni **povod** je bilo znamenito **Pismo**, s katerim je Partija **osredila** svoje ljudstvo na začetku 70. let. Po tem pismu se je namreč začelo veliko »družbeno gibanje«, ki je pometlo — na tihem ali bolj glasno — misleče glave z univerz, zamenjalo na tisoče direktorjev, zveznih, republiških in občinskih funkcionarjev in predvsem t. im. tehokracij v podjetjih. In to povsem **mimo** zakonitih postopkov, ki jih je Partija sama uvedla v družbo, in ne glede na to, ali so bili »kritizirani« v partiji ali ne. To je bil »mini državni udar«, (kakor sem to označila v članku Grenke misli, **Nova revija** štev. 61-62). Rezultat? Kaos v gospodarstvu, padec produktivnosti in ponovni vzpored negativne selekcije kadrov, širjenje borokracije... in predvsem **grožnja pomanjkanja**. »Delavski razred« je bilo treba podkupiti, krediti so bili tedaj poceni... Videti je, da je v drugi polovici 70. let partijsko-vojaški monolit razmišljal takole: zadolžujemo se, ker se moramo, da bomo uredili in pomirili »delavski razred« **zdaj**, ko smo naredili tak ogromen revolucionarni korak, ker pa bo to dolgove vendarle treba vračati in bo torej nujno prišlo do novih nemirov, moramo okrepiti armado, da jih bo sposobna krotiti. Tako so nas »prodajali«. No in zdaj so »rezultati« tu. Logično je da partijsko-vojaški monolit ne bo dovolil nikakršne kritike na svoj račun, saj je prav **sam** vzrok vse naše današnje brezperspektivnosti in ponekod prave bede. In je prav vse, kar je storil, storil zato, da bo ohranil svojo oblast. Zato ne dovoli in tudi v prihodnje ne bo dovolil temeljne kritike političnega

sistema in — bognedaj — partije in armade. Vsa zaklinjanja, da »se mora bistveno menjati družbeno-politični sistem«, so, četudi neredko osebno iskrena, res zgolj zaklinjanja, dokler so znotraj boljševiske paradigme o partiji kot **vodnici** ljudstva, ki je vodeno delovno živinčje, ki samo nima nobenih političnih pravic, ker da je principialno politično nedoraslo...

Vprašanje naroda je ena bistvenih točk našega uredništvovanja. Kako razumete nacionalizem in kako se ga da, kot nekaj pozitivnega, obdržati na distanci od »nacionalistične evforije«?

SPOMENKA: Res, vprašanje naroda je eno bistvenih točk uredništvovanja **Nove revije**, vendar ne zgolj v smislu narodnega vprašanja (nacionalno vprašanje), temveč primarno kot **vprašanje** naroda kot njegove kulturne strukture, kot **načina razkrivanja** (artikularnega) prek določene »materinega« slovenskega jezika **smisla biti**. Ker pa pri nas tudi **nacionalno** vprašanje v smislu slovenske suverenosti in državnosti, t. j. nacionalnosti, še ni rešeno, so nujno zraven tudi ta vprašanja.

Toda primarna težnja **Nove revije** je razvijati vprašanje naroda, razvijati slovensko kulturo, **pesništvo in mišljenje**, in jo odpirati v svetovni duhovni prostor. Menim, da je prav ta raven revije trajnejša pridobitev za slovensko kulturo, čeprav je v kontekstu družbenih problemov manj opazna in manj »razburja javnost«, kakor politična raven revije oziroma članki z analizami družbenopolitičnega sistema. Menim celo, da bodo v prihodnosti, če in ko se nam bodo »vremena zjasnila«, članki z družbenopolitičnega vsebino (med njimi seveda tudi moji), zanimivi le še za strokovnjake (zgodovinarje, politologe, sociologe), v smislu kulture kot duhovnega obzorja pa ne bodo nič pomenili. Seveda pa bo še prej moralno priti do spremembe samega sistema in do tega, da bodo dosežki analiz in kritika boljševisma postale sestavni del naše zavesti. In ko bi bilo to doseženo — kdo bi še bral kritiko boljševisma? Toda **mišljenje in pesništvo** ostajata vedno nova inspiracija za nadaljnje razmišljanje in iskanje človekove resnice. In z druge strani gledano: da bi se nam sploh kdaj »vremena zjasnila«, moramo pisati tudi o družbeno-političnih zadevah.

Pri nas se nacionalizem avtomatično in povsem samoumevno enači s šovinizmom, pač po boljševiski tradiciji, ki ji je v njegovem inter-nacionalizmu nacionalno sploh slepa pega, hkrati pa njegov skriti temelj, ki ga ne prizna.

Kjer koli in kadar koli se pojavi nacionalizem, je to znak za **negativno** stanje v družbi, recimo pojav Garibaldijevega nacionalizma je pokazal, da na ozemlju današnje Italije razmere v družbenem in narodnostnem pogledu niso bile zadovoljive za ljudi. Gibanje za osvoboditev in združitvev (nekega) naroda je nacionalizem. Kot pojav je zato **pozitivni odgovor na negativno stanje**. Pri nas se torej v apriornem odklinaljanju nacionalizma zamenjuje posledica in vzrok. Seveda tisti, ki **a priori** ne priznajo, da bi bilo v naši družbi kaj bistveno narobe (in da zato vznikajo nacionalizmi), pripisujejo negativni pomen **posledici** in jo postavljajo kot **vzrok** vsega hudega: pri nas da so največji problem nacionalizmi posameznih narodov, vzroke za njih pa lakiramo ali zanikamo. »Sistem« je da dober, mitoj in onemogočajo da ga nacionalizmi... **Posledica** je kriva za vzrok oziroma: posledica naj bi bila vzrok (svoje)ga vzroka.

Vendar je **moj** med nacionalizmom in šovinizmom megljena, neopazna. Nacionalizem — če je onemogočan, če se ne odpravlja — jo vzroki za negativno stanje — se takorekoč mimogrede »preseže« v šovinizem, v sovraštvo do drugih narodov, ki naj bi bili **kot** narodi odgovorni in krivi za negativno stanje (recimo Slovenci, Srbi...). Šovinizmi so pri nas danes **inicirani**, inicira jih partijsko-vojaški monolit sam (v enem nacionalnem okolju zoper drugo ali zoper vse druge). Inicira ga v **svojo korist**, saj zaenkrat šovinizmi uspešno odvrčajo pozornost od krivde nacionalnih politikarjev in seveda zvezne politokracije za nastalo stanje, za našo narodnostno in družbeno nesrečo in brezperspektivnost.

Pri **Novi reviji** pazimo na to mejo med nacionalizmom in šovinizmom in upam, da je nismo prestopili. Ne kažemo s prstom na Srbe (Hrvate, Albance...) kot krivce, temveč tematiziramo sam boljševiski sistem, ki nas vse onemogoča in tesni, in ki zato sam poraja nacionalizme in šovinizme. Menim, da je samo to pot iz nacionalističnih evforij in šovinizmov pri nas: **tematizirati in spremeniti sam družbenopolitični sistem**. V tem smislu seveda tudi samo »partijo naroda«, na primer (in za Slovence še posebej!) slovensko partijo.

Tako moramo vztrajati na obeh ravneh ustvarjanja, na pesniško-mišlenski in družbenopolitični ravni. In naj ob tej priložnosti odgovorim na obtožbo admiralu Mamule: sodelavci revije smo avtonomni ustvarjalci, ušes nimamo obrnjenih ne »navzgor«, da bi prisluškovali namigom politikov ne na »stran«, da bi prisluškovali politični emigraciji, ampak poslušamo zgolj vzgibe svojega in s tem — na osebni način seveda — tudi **narodovega bitja**. Saj smo njegov sestavni del!

Kako gledate na dilemo »konfederacija ali federacija«? Pogost očitke je ta, da narodno vprašanje v 21. stoletju nima več kaj iskati. Kako vi na to odgovarjate?

TINE: Ta očitke je pred letom dni, v času izida **Prispevkov za slovenski nacionalni program** v 57. številki **Nove revije** prihajal predvsem s strani »napredne« znotrajpartijske alternative. Zdaj ga skoraj ni več, saj pred povsem empirično razvidnimi znamenji, da prihaja nova, svetovna pomlad narodov, ni mogoče več mižati. Čas planetarnih nacionalnih gibanj šele prihaja, v Sovjetski zvezi, v Indiji, na Kitajskem, pa tudi v dobri stari Evropi.

»Ali ni tudi objava pobude za Novo revijo pripomogla k ponovnemu širjenju demokracije? In s tem k preseženju stanja sredi sedemdesetih let, ki ga je Pirjevec tedaj popisal takole: »Edini subjekt je partija, vendar ne z nasiljem, marveč s takšno organizacijo, ki sploh ne omogoča nobene tvorbe. Zato tudi delegate zasipavajo s takimi imenovanimi gradivom. To je seveda neprimerno bolj »humana« oblika od stalinizma, ki očitno ni znal preprečiti formiranja grup, tendenc, ki jih je moral potem likvidirati. Torej je manipulacija zdaj popolna in s tem je politika kot takša likvidirana — se pravi, da tudi partija ni nikakršna politična sila več, ker politike ni, sploh ni več, ker je vsa politika v rokah partije. Biti delegat ni več politična funkcija — politiki so samo še v partiji, a ti nimajo proti sebi ničesar političnega več in naši politiki so samo še kombinatorji, računarji. Zato politični problemi lahko izbruhnejo samo iz starih žarišč: zlasti nacionalizem: v kolikor je v ljudeh še politična potreba, si mora poiskati nacionalistično obliko. Tako je doseženo, da je vsaka neenaka politična misel že a priori obsojena na sovraštvo, se pravi v forme, ki so zakonsko radikalno ilegalne. Če se hočemo danes izogniti nacionalističnim požarom, metafizičnemu polstovetenju naroda in nacije ter premeni nacije v Nacijo, tedaj je treba bolj razviti tudi politiko kot politiko.«

(Tine Hribar: Dve leti po pobudi, **Nova revija** 1982, št. 2, str. 138)

Kajti v 19. stoletju imamo »pomlad narodov« le v Srednji Evropi, medtem ko na primer Francija, Španija in Anglija ostanejo nacionalno zaprte, zatiralke v imenu nosilnega, državotvornega naroda. Šele zdaj se prebujajo — poleg Baskov in Ircev, ki se že dalj časa tolčejo — Valezani, Katalonci, Bretonci pa v Franciji kot takih z lastnim jezikom, že skoraj ni več. Prebujanje teh narodov prinaša zahtevek po koncu **nacionalnih držav**, pri čemer pa ima ta sintagma čisto določen pomen, v zgoraj prikazanem smislu. Pomen države, ki ukaluplja več narodov pod okriljem nosilne nacije: Francozov v ožjem pomenu, Angležev v ožjem pomenu, kastilščino govorečih Špancev (ob Kataloncih in drugih). Države, kakršno terjajo jugoslovanski unitaristi v imenu jugoslovanske nacije, se pravi nadnarodnostne Nacije, dejansko pa Države Srbov. Če si unitaristični »demokracijski socialisti« zgledujejo po francoskem modelu in po **demokraciji večine**, kar dejansko pomeni **demokracijo večinskega naroda**, se moramo Slovenci opirati na postmoderen pojem demokracije, ki izhaja iz **enakopravnosti** manjšine v neki skupnosti. Seveda pa odnosi med narodi sploh ne spadajo v okvir razmerja med večino in manjšino ali manjšinami. Naroda ni mogoče preglasovati. Na-

rod ima, ne glede na velikost, pravico do samostojnosti in do samoodločbe, se pravi, Slovenci imamo pravico do svoje države in s tem do svoje nacionalne suverenosti ne glede na to, koliko nas je. In šele na podlagi polne suverenosti se lahko povežemo v »nadnarodne« skupnosti v jugoslovansko ali širšo, **evropsko**, prenašamo del svoje suverenosti na takšne skupnosti; ni pa mogoče pristati že vnaprej na nekakšno omejeno suverenost. Kajti subjekt v vnaprejšnjo omejeno suverenostjo ni avtonomen subjekt, subjekt, ki ni avtonomen, pa sploh ni subjekt v pravem pomenu besede. **Je objekt drugih.**

Unitaristi si federacijo zamišljajo kot zvezno Državo in zato je proti njim treba poudarjati **konfederativnost**, se pravi subsidiarnost zvezne Države in temeljnost republik kot držav narodov, republike Slovenije kot države slovenskega naroda. Leninistični tip federacije, ki je zasidran v »proletarskem internacionalizmu«, zaradi česar v zahtevi po nacionalni suverenosti narodov vidi le »nacionalni egoizem«, v resnici sploh ni federalizem. Je, drugače rečeno, le teritorialni, ne pa narodnostni federalizem, v temelju torej **unitarizem**. Zlasti, ker je tu Država podrejena Partiji, s tem pa temeljnemu boljševiskemu principu **demokracijskega centralizma**, na ravni državnosti torej centralizirani demokraciji, natančneje, »demokraciji«, saj v imenu »zgodovinskih interesov« ljudstva vlada nekdo drug, ne pa ljudstvo samo, prek svojih, na svobodnih volitvah izvoljenih reprezentantov. Skratka, to, kar na ravni parlamentarne demokracije prinaša federalizem, »zagotavlja« v pogojih partijske nadoblasti šele konfederalizem.

monopol Partije. Ko se Cerkev zavzema za pravice vernikov in nastopa proti njihovi drugorazrednosti, njeni postopki odpirajo oči tudi drugim nepartijcem. Pomenijo širjenje pravic in svobod, ščin posredno tudi zanje. Zlasti v zadnjem času, na primer z izjavo komisije **Pravičnost in mir**, ki nosi naslov **Ustavne spremembe in človekove pravice**, Cerkev naglašja, da se ne zavzema samo za pravice vernikov, temveč **vseh ljudi**. Da torej ne zahteva posebnih privilegijev zase, za vernike in klerike, drugi pa naj se znajdejo, kakor vejo in znajo. Če bo prišlo do represije nad slovenskim narodom in če bo ZKS »prisiljena«, da nastopa kot sredstvo te represije, potem bo takšna naravnost RKC dobila še širše razsežnosti in seveda tudi širši odmev. To bi imelo dvojne posledice. Cerkev bi se uvrstila in potrdila kot neposredna zaščitnica slovenskega naroda. In to morda prvič v zgodovini, vsaj v čisti obliki. V tem primeru ji ne bi mogli ničesar očitati; pravzaprav bi ji morali biti hvaležni za njeno skrbniško vlogo. A prav to bi bilo hkrati žalostno, če že ne tragično. Kajti navsezadnje bi bili spet potisnjeni na zelo nizko raven arhaične, **predcivilne družbe**, iz katere smo se komajda začeli luščiti. Kakor da bi šlo za začaran krog. Zato upajmo, da slovenskih politikov ne bodo zlomili. Upajmo, ker so ti politiki **produkt negativne kadrovske selekcije**, proti upanju; če ne drugače (postaneš pri nas »religiozen« zaradi politike).

Kako preživeti, ne da bi klečal? Najprej se je treba znebiti, kot bi dejal **Nietzsche**, črednega nagona. Začeti misliti, po **Kantu**, z lastno glavo. Ne iskati v instituciji nadomestka za družino. V Partiji ali Cerkvu nadomestka za mater. Mati je samo ena in tej naj vsakdo ostane zvest. Vse ostalo je socialni infantilizem. Družbena nedozorelost, ki nam preprečuje, da bi iz arhaičnih oblik družbe prešli v moderno in postmoderno civilno družbo. A vi bi radi bržkone čisto praktični odgovor. Tega ni. Živeti samostojno in svobodno pomeni **živeti izpostavljeni**. Prostor prostosti je brisan prostor.

Ali se strinjate z Dimitrijem Ruplom, da si Slovenci po še enem takšnem udaru, kakršen je bil tisti v 70. letih, ne bi več opomogli?

SPOMENKA: Seveda se strinjam, vendar ne vem, kakor najbrž tudi Rupel ne, kaj bi se zgodilo in kam bi »padli« po še enem takem udaru? »*Ljudje bi preživeli*«, je zapisal **Milan Meden**. To je najbolj klinična izjava — in seveda še resnična. Klinična pa je, ker zamoči možnost, da mnogi morda ne bi preživeli in tisti, ki bi preživeli, bi potem morda le še **životali** — kot posamezniki in kot narodna skupnost. Ne želim prerokovati. Pa tudi res upam, da smo dovolj hudega preživeli — ljudje vseh narodov Jugoslavije — in se dovolj naučili, da ne bomo še enkrat »ponavljali zgodovine«.

Ali ga je, po vaše, sploh realno pričakovati?

SPOMENKA: Ali je takšen udar verjeten? Rekla bom, ni verjeten, je pa logično-možen. Hočem reči, da je tak »*rezultat*« znotraj boljševiske pameti povsem legitim.

Ali zaupate toliko v slovensko politično vodstvo, da kaj podobnega ne bi dovolilo?

SPOMENKA: Verjamem, da slovensko politično vodstvo kaj takega »ne bi dovolilo« — že zato, ker se najprej izvrši »*obračun*« z njim.

Ali mislite, da je dovolj močno, da (se) ga ubrani?

SPOMENKA: V to pa nisem povsem prepričana. Zakaj ne? Ker mu manjka odločenosti in zaupanja vase. Zaupanja vase pa nima, ker je po pameti še vedno boljševiski in zato nima dejanskih **alternativnih** argumentov zoper težnje in scenarije partijsko-vojaškega monolita — katerega sestavni del je tudi samo. Seveda z znotrajistovestnostno razliko. Tako je bilo vse doslej! Saj ni mogoče očitati **Kardelju** ali **Kidriču**, na primer, da sta rade volje prepustila slovensko partijsko vojsko iz rok slovenskega

TINE

TINE HRIBAR — 1941, doktor političnih ved, bil leta 1975 odstranjen s pedagoškega dela — izgubil je pravico predavati, ker »ni dialektični materialist«. Iz ZK izstopil istega dne, ko so vrgli Spomenko. V letih 1982—85 glavni in odgovorni urednik Nove revije.

političnega vodstva — toda nista imela alternativnih argumentov, kakor sem pokazala v svoji študiji **Avantgardno sovražstvo in sprava** v 57. številki **Nove revije**.

Slovensko politično vodstvo bi moralo storiti isto, kar je jugoslovansko leta 1948: postaviti se po robu boljševiškega internacionalizma, se odcepiti od njega in začeti »novo zgodbo« na **nacionalni** osnovi; tudi jugoslovanska partija je tedaj naglašala, da ima vsaka »nacionalna partija« pravico do svoje samostojnosti in vsaka **nacionalna (!) država** pravico do svoje poti v socializem.

Da tega slovensko politično vodstvo ne stori, ni naključje, saj se dobro zaveda, da bi potem moralo iskati legitimnost »spodaj«, v svojem ljudstvu in ne »zgoraj« v partijski politični hierarhiji. In če, da bi se pri iskanju legitimitete (svobodne volitve) pri svojem narodu utegnili marsikaj dogoditi... Vendar bi se moralo zavedati, da je takšna cepitev »enotnega« boljševiškega »debla« zalkonitost **samega razvoja** boljševizma, pa tudi vsakega drugega: razvoj namreč vedno poteka prek diferenciranja »enotnega« in avtonomiziranja diferenc.

Tudi tedaj, ko je **Tito** rekel svoj NE!, je bila obupna situacija in ni bilo jasno niti to, ali bo **Stalin** napadel Jugoslavijo ali ne. Vendar je to tveganje vzel nase (in seveda na nas).

Kaj bi se zgodilo, če bi slovensko politično vodstvo storilo kaj takega? To je težko predvideti, vendar pa bo v taki ali drugačni obliki, danes ali jutri, to moralo storiti, sicer bo — ne konec danes, ampak v bližnji prihodnosti — temveč najprej **sedanjega slovenskega političnega vodstva**. Takšen NE! seveda ne bi avtomatično pomenil tudi odcepitve Slovenije od Jugoslavije, temveč odcepitve od »enotne« jugoslovanske boljševiške »veje«, od boljševizma, ki nekaterim okoljem (ali celo narodu) še vedno odgovarja, Slovincem pa — vsaj v večini — ne več. Slovenska politika bi si torej morala izbojevati tisto avtonomnost, ki si jo je Jugoslavija v odnosu do Sovjetske zveze glede pravice do svoje »samostojne poti v socializem« in suverenosti, ki prepoveduje direktno vmešavanje v njene »notranje zadeve«.

Ze res, da je slovensko politično vodstvo danes pod hudimi pritiski, toda pod pritiski si vse dotle, dokler se — s svoje strani — **pušči pritiskati**, dokler pristaja na to, da delaš nekaj nepravilnega, dokler **introvertiraš krivdo**, ki ti jo nekdo pripisuje — in boj za narodovo suverenost je eden smrtnih grehov po boljševiški paradigmi, saj **nacionalno** zavira nihilizem internacionalizma. Ko pa ne pristaneš več na to, da je nacionalna suverenost v polnem pomenu besede greh, ko se postaviš na noge, se — če ne drugega — **duhovno osvobodiš** in vse ostalo potem pride samo po sebi. Dokler pa se v tem smislu ne osvobodiš, lahko le cincaš ali pa si celo bolj papeški od papeža. To, kar danes počne slovenska politika, je **taktiziranje** na kratki rok in **izgubljanje** na dolgi rok. Kajpak tudi za slovenski narod, ki ga to vodstvo obvladuje. Takšna »politika« nas počasi a z ogromnimi potrošeni energijami zanesljivo pelje v socialno in narodnostno stagnacijo ali celo pogubo.

Poglejte, kaj dela slovenska politika! Zavrne sprejem neke resolucije (in vsi smo euforični!), potem, ko je v bistvu vendarle sprejeta, pa takoj skliče sejo skupščine, na kateri na dolgo in široko »sejejo« o tem, kako naj bi izpeljali, uresničili sklepe, ki so jih bili **predhodno zavrnili**. Ali pa tole v zvezi s datjavami v sklad za

nerazvite! Nekaj godrnjajo, a vendar vztrajno praznijo nacionalno blagajno (in blaginjo!), namesto da bi se postavili na noge in rekli: **Dovolj!** Zakaj je to pred časom lahko storila srbska politika, ki je odrekla plačevanje v sklad za nerazvite in to Srbija, v katere sestavu je Kosovo kot eden najbolj globokih sodov brez dna?

Pa tudi v strokovnem pogledu, se zdi, slovenska politika ni dovolj opremljena. Tako vsaj da slutiti izjava, da »smo bili presenečeni ob tem, koliko je znesel račun za sklad za nerazvite, izračunan na podlagi novega obračunskega načina«. Zakaj si bil presenečen? Tisti, ki je tak obračunski sistem predlagal, je že vedel, zakaj ga je. Kakor da v stroki ne bi poznali tudi predvidevanja, verjetnostnih računov itd.? Slovenska politika je v pretežni meri »gasilec«.

Tako to gre v Sloveniji! Zdaj zdaj moramo pričakovati **zlom** slovenskega gospodarstva, da o drugem sploh ne govorim; naše zdravstvo je na meji sesutja... Kdo ve, kako bomo doživeli Novo leto?

Ali je pozicija Slovenije takšna, da bi lahko ubranila poskus takšnega udara?

SPOMENKA: Pozicija Slovenije je takšna, da bi se »pritisikov od zgoraj« lahko ubranila. Vendar — kot rečeno — prvo je duhovna osvoboditev, Morda je znati reči NE! največje ustvarjalno dejanje sploh.

Po delitvi alternative na znotrajpartijsko in zunajpartijsko so se začela v tisku pojavljati mnenja o znotrajpartijski alternativni kot edino možni, ne zato, ker bi bila ta boljša, marveč zaradi tega, ker da je edino realna. Ali je to res?

TINE: Prvo dejanje zunajpartijske alternative je bila pobuda za **Novo revijo** junija 1980. Tedaj se je tudi začelo novo gibanje, namreč prav gibanje za Novo revijo, ki ga imamo lahko za enega izmed **prvih novih družbenih gibanj**; ta so začela vznikat po obdobju represije in mrtvila v sedemdesetih letih. Ustanovitev **Nove revije** in izid 1. številke sredi leta 1982 imamo lahko za izrecno znamenje novonastajajoče civilne družbe na Slovenskem.

Zunajpartijska alternativa najprej pomeni **zunajpolitično** alternativo, alternativo v civilni družbi, iz civilne družbe. Seveda tudi taka alternativa deluje z vidika politike kot politična alternativa. Tako kakor se s panideološkega vidika vse kaže kot ideologija. Vendar je bilo gibanje za **Novo revijo** predvsem kulturniško gibanje in tudi danes je **Novo revija** predvsem kulturniška ustanova. Je najprej revija za mišljenje in pesništvo in šele potem družbeno angažirana, recimo kulturno-politična revija.

Tako moramo imeti tudi 57. številko **Nove revije** s **Prispevki za slovenski nacionalni program** predvsem za kulturno dejanje. Za kulturno dejanje s političnimi učinki. In za dokaz **repolitizacije** slovenske kulture, ki smo jo že tudi napovedali v pobudi za **Novo revijo**, namreč kot nujno posledico konflikta z restalinizirajočimi tendencami. Te pa so neločljive od monopartijske nadoblasti, permanentna sestavina sistema, v katerem živimo.

Zunajpartijska alternativa sega torej od avtonomnih, samostojnih literarnih skupin prek nekaterih novih družbenih gibanj do posameznikov v **Katedri, Mladini** in še kje, ki so neodvisni od Zveze komunistov in njenih napotil. Znotrajpartijska alternativa je **odvisna** od teh napotil, od obljub, ki jih sprejema od organov Zveze komunistov in jim jih daje, itn. Značilnost znotrajpartijske alternative je, da **precenjuje Zvezo komunistov**. Da se ne zaveda njene šibkosti, zlasti šibkosti njenih organov oziroma partijskih funkcionarjev.

Ne gre samo za to, da je Zveza komunistov Slovenije brez lastnega **Programa** in statutarne odvi-

sna od nadrejenih, jugoslovanskih partijskih organov, da torej ni zares avtonomen politični subjekt, ampak tudi za pojav, ki je sicer lasten vsem deželam realnega socializma. V vseh teh deželah so Partije postale **ujetnice lastnih izpostav**. Dirigirajo jim njihovi lastni instrumenti: armada, policija in drugi. Tudi takoičmenovana birokracija, vključno s partijsko birokracijo spada sem. Z birokracijo se je začel boriti in jo preganjati že **Lenin**. Toda čim več komisij je ustanovil proti njej in čim več čistk je sprožil, tem bolj je rasla in tem bolj umazana je bila. Po vsakem sklepu o njenem zmanjšanju, recimo za 10%, je zrasla vsaj za 20%, če ne za 30%. Manj znano je, da se je stalni nizem začel oblikovati prav v obdobju, ki je znan pod imenom **NEP** (nova ekonomska politika) in ki si ga nekateri izmed naše znotrajpartijske alternative znova želijo; tedaj je **Lenin** ustanovil »delavsko-kmečke inšpekcije«, te naj bi nadzorovale birokrate, a so v resnici nadzorovale in preganjale kmetje in delavce, obenem pa vohunile za direktorji, začelo se je streljanje enih in drugih, skratka, vse tisto, kar se je potem pod **Stalinom** dokončno razmahnilo. To je logika boljševiškega sistema, ki hoče **vse usmerjati in nadzorovati**. In če v ekonomiji deloma popusti, popusti v eno smer, mora toliko bolj zaostri v drugo smer. Sicer se sistem nadoblasti ne more obdržati. Socialistični trg je zato lahko le kontrolirani trg, kontrolirani trg pa kajpada sploh ni resnični trg. Od tod nerazrešljivo protislovje, v katerega so ujeti vsi realni socializmi. Naši ni nikakršna izjema.

V realnem socializmu je realna, namreč v smislu »realne politike«, seveda le znotrajpartijska alternativa. Vendar je brez zunajpartijske alternative sploh **ne bi bilo**. Če se ozremo, bomo videli, da gre v razmerju med njima predvsem za časovni zamik. Znotrajpartijska alternativa sprejme v svoj »program« teme zunajpartijske alternative po kakem letu dni, danes že po pol leta ali celo prej. Tako je bilo s človeškimi pravicami in državljanskimi svoboščinami, ki so se jim sprva posmehovali kot »meščanskim vrednotam«, tako je bilo s slovenskim nacionalnim programom, z gibanjem za novo slovensko ustavo itn. Tudi ne gre pozabiti, da so glavni napadi na pobudo za **Novo revijo** prišli prav s strani današnjih znotrajpartijskih alternativcev. Zabeležimo pa lahko tudi nasprotno pojave, izrecno eksplicitno »civilne družbe« najdemo najprej v znotrajpartijski alternativni.

Sicer pa je razlika med obema alternativama **relativna in relacijska**. Če bazična Partija naredi le kak korak nazaj, se bo marsikdo izmed znotrajpartijskih alternativcev skoraj avtomatično znašel zunaj. Ali pa bo moral zatajiti samega sebe, v tem primeru pa ne bo spadal v nikakršno alternativo več.

Ali mislite, da drži teza, da so ljudje pozitivno usmerjeni, naklonjeni, do slovenskega partijskega vodstva in to ne zato, ker bi jim to ponudilo kakšne pozitivne vrednote ali programe, ampak le zato, ker je slovenska partija prenehala z represijo in psovanjem ljudstva?

SPOMENKA: To že drži. Res je, da je slovenska partija dovolila liberalizacijo, ki se kaže predvsem na ravni javne besede. Menim, da ima »moralnega mačka«, kadar »mora« kakšno revijo ali časopis prepovedati... Vendar prav ta »moralni maček« kaže na to, da se duhovno ni osvobodila, pa tudi politično ne, in da še vedno kroji svojo politiko po znamenjih, ki jih na platno narišejo njeni (partijski) predpostavljene.

Glede partijskega programa pa je seveda težko kaj reči, saj ga nima. Mimogrede, najbrž se spominjate, kakšna »zamera« je bila, ko sva s Tinom zapisala v 57. številki **Nove revije**, da slovenska partija še **svojega** (nacionalnega) partijskega programa nima, no, pred kratkim pa je **Kučan** v svojem odgovoru na pismo **Janeza Prašnikarja** čisto lepo zapisal, da mora partija svoj program **šele artikulirati**, s čimer je implicitno priznal, da ga še nima. Ne le **Program**, ampak tudi programa za svoje delo, s katerim bi Slovincem prinesla tisto obetano prihodnost...

Dobro in nujno bi bilo, da bi slovenska partija naredila svoj program, ga predstavila javnosti

— in seveda dopustila tudi artikulacijo **alternativnih** programov ter se **soočila z njimi**. Ko prebram časopise, vidim, da je slovenska partija po »programski usmerjenosti« še vedno zadržana v boljševiške horizonte in s tem tudi načine reševanja družbenih problemov. Pristaja na vse boljševiške kategorije!

Sicer pa tudi ni povsem prenehala s psovanjem in etiketiranjem nezaželenih oseb oziroma mišljenj, recimo ob t. im. **napadih na JLA** je povsem sprejela kvalifikacijo **Predsedstva ZKJ** in se dobesedno **odrekla** tistim Slovincem, ki v tem pogledu mislijo drugače kakor sama, češ: to, kar pišejo nekateri, ni Slovenija in ni slovenska politika. Takšno ravnanje je v bistvu tudi **nepošteno**, saj ji prav ti nadležni pisci odpirajo prostor, da more sama postavljati »neprijetna vprašanja«. Saj samoiniciativno jih ne postavlja, na primer vprašanje financiranje armade, vprašanje samoodločbe in suverenosti naroda itd.

Alternativen in dostojen (anstv)en odgovor slovenske politike na napade na del slovenskega tiska bi bil: verbalnih deliktov **ni**, ker mišljenje ne more biti delikt, vprašanja armade pa so **družbena vprašanja** in armada **mora** kot taka odgovorjati družbi za svoje delo in porabljen denar.

Kako pa osebno gledate na odnos slovenske partije do ostalih partij, predvsem do srbske?

SPOMENKA: »Zvezo« oziroma CK ZKJ slovenska politika še vedno ne le priznava, temveč tudi občuti kot **nadrejeno institucijo**. Ne čuti se torej avtonoma, samostojna in za svoje delo odgovorna »svojemu ljudstvu«, temveč »navzgor«. V tem smislu lahko govorimo tudi o principalnem **nezaupanju** v svoje ljudstvo, kar je seveda značilno za apriorni avantgardizem partije, ki svoje legitimnosti ne preverja na svobodnih volitvah. In na svobodnih volitvah je ne preverja zato, ker je avantgardizem v bistvu **nasilje enega (partijskega) interesa** nad vsemi drugimi. Zato je njeno gledanje »navzgor« logično, hkrati pa tudi njena bistvena notranja, duhovna blokada. To blokada bo morala premagati in je nihče ne more premagati namesto politikov samih. Vsakdo se bo moral sam duhovno osvoboditi. Šele, ko bi se to zgodilo, bi bilo — po mojem mnenju — upanje, da se kdaj kaj v bistvu spremeni.

Seveda sama nismo politiki in marsičesa konkretnega na relaciji republika—zveza ne vem. In še več: ne vem tudi, kakšna je dejanska nevarnost, da »zveza« našo republiko — dobesedno — onemogoči, »zasušnji« v političnem in ekonomskem smislu (kar tudi sicer dela ampak manj opazno). In še manj vem, kakšne bi bile v primeru NE-ja človeške žrtve — v prenesenem, morda pa tudi v dobesednem pomenu. Zato je morda še vedno bolj modra politika **taktiziranja**, ki se jo gre slovenska politika, čeprav mi ne gre iz glave leto 1948, ko je bila Jugoslavija v **istem** (ne pa seveda enakem!) položaju, kakor je danes republika Slovenija oziroma slov. partija.

Sicer pa bo imela zdaj slovenska politika izjemno priložnost pokazati svojo samostojnost ob napovedi zveznega javnega tožila **Miloša Bakića**, da bo postopek zoper **Zavrla** in **Novaka** prevzel sam. Morda kasneje še zoper koga drugega. Kaj bo v tem primeru storila?

Ob Bakićevi grožnji sem **zgrogjena** in res ne vem, kaj naj človek ob tem naredi? Protestira? Peticije, prošnje, apeli, protesti? Mar ni to že tragikomično? Zdaj lahko le slovenska politika postavi **meje**: do tu ja — naprej pa ne!

Osebnost menim, da se je Bakić spet »istrčao«. S tem seveda ne menim, da mu mora napovedana akcija spodleteti, pač pa mislim, da je **prehitel** »sedanjo fazo razvoja« (temu so partijci včasih rekli **sektštvo** ali **levi odklon**), saj ravna, kakor da so ustavni amandmaji že sprejeti, seveda predvsem tisti o »**neodvisnosti sodstva**«. S svojo napovedjo je še bolj kakor v primeru napovedi pregona **Nove revije** štev. 57, pokazal, kako bo ta zadeva — kot povsem normalna in zakonita — videti po sprejetju amandmaja v ustavi. Naj se odgovorni za »republiške suverenosti« oziroma nacionalne suverenosti ob tem globoko zamislijo. Zakaj danes sta na tapeti **Zavrl** in **Novak**, jutri pa bodo morda oni sami, ker

da so »spodbujali kontrarevolucijo« oziroma je niso dovolj »pobiljali«. Tako to gre. »Sodišče« je namreč tudi CK ZKJ, še bolj; njegove »sodbe« so povsem **brezprizivne**, saj jih vendar izreka najvišja instanca **Resnice, Zgodovine**, sodni organi so zgolj »izvršilni« v dobesednem pomenu.

Ali obstaja miselnost, da bi večstrankarski sistem lahko rešil to deželo pred razpadom na vseh nivojih? Kako se takšna miselnost kaže in od kod prihaja?

TINE: Obstaja nekakšen strah pred strankami. In to prav med tistimi, ki so najbolj vneti zagovorniki Partije, se pravi ene same oziroma edino dovoljene stranke, češ da gre za buržoazno obliko združevanja. Vendar so stranke poznali že v antični Grčiji. Stranke so izraz **političnega pluralizma**. Pravica do strank izhaja iz temeljnih človekovih pravic in državljanskih svoboščin. Iz pravice do svobodnega mišljenja, svobodnega govora in svobodnega združevanja. Strah pred strankami je strah pred **svobodo**. Vendar samo ime ni najpomembnejše. Lahko govorimo tudi o **skupinah z lastnimi programi**. Takšne skupine pa so v sedanjem položaju, ko nihče ne razpolaga s soteriološko **Vednostjo**, nujne. Ljudje se ne morejo odločiti niti za programe brez nosilnih skupin niti za skupine brez programov. Skupine s programi so sestavina vsake civilne družbe. Če se hoče Partija zares ločiti od države, dopustiti, da se je država osvobodila, potem mora **sestopiti v civilno družbo**, se zenačiti z drugimi skupinami, ki imajo drugačne politične programe. Tista skupina, ki na svobodnih volitvah preide s svojim programom, začasno prevzame potem tudi izvršno, tj. državniško oblast. In se na naslednjih volitvah, če izgubi, normalno vrne v območje civilne družbe, prepusti za naslednje obdobje vladne po- sle druge skupini. Problem v realnem socializmu je ta, da leninistične Partije obravnavajo vladanje le kot privesek svoje Oblasti, da imajo državo za instrument diktature (proletariata). Diktatura in pluralizem programskih skupin ali skupinskih programov pa se kajpada izključujeta.

Kako spremljate »razpravo« o ustavnih spremembah? Ali menite, da nam je ta »razprava« potrebna in ali sploh ima kak realen cilj ali pa nam je vsiljena in če je, zakaj mislite, da se oblasti zdi pomembno na razpravi vztrajati? Ali se vam zdi angažma pisateljev v tej zadevi smiselna?

TINE: Realni socializmi živijo od ideoloških zagonov, od mobilizacijskih ritualov. Vendar pri ustavni razpravi ne gre samo za to. Do nje je moralo priti že zaradi tega, kar je obstoječa ustava **shizofrena**, razklana sama v sebi. Na eni strani je prinesla večjo samostojnost republik in s tem narodov, na drugi strani pa je zakoličila partijsko nadoblast in s tem obnovila boljševiške elemente v družbi. Vključuje torej destalinizirajoče in restalinizirajoče elemente, tenzijo med njimi oziroma med tendencami, ki jih vsebujejo. Zdaj gre za to, katera tendenca bo prevladala in s tem izrinila drugo. Uradni predlogi so naravnani na skrajno omejitve pravic republik (narodov) in na **utrditev monopartijske vsenavzočnosti**. Seveda prek državnih organov, javnega tožilstva itn. Demokratična javnost, vključno s slovenskim pisateljskim društvom, pa skuša uveljaviti resnično svobodo narodov in omejiti partijsko nadoblast, ji po možnosti vzeti ustavno zaščito. Vprašanje je namreč, koliko sploh še lahko govo-

rmo o ustavi v modernem pomenu ustavnosti, če neka »ustava« nastopa kot **partijski dokument**. Ne dežavirajo lastne ustavnosti, če vključuje element, ki je z vidika temeljnih človekovih pravic in državljanskih svoboščin, protustaven? Je ustava, ki neko skupino postavlja v privilegiran položaj in s tem krši temeljno načelo o enakosti vseh ljudi pred zakonom (ustava pa je temeljni zakon vsake države), sploh še ustava?

Sedanja razprava je pomembna že zaradi tega, da se sploh zavedemo, kaj ustava in ustavnost v resnici pomenita. Prek nje se širi in utrjuje zavest o temeljnih človekovih pravicah in državljanskih svoboščinah kot o nečem **neodtujljivem**. Človek na svet ne pride brezpraven, marveč s pravicami. Pravic mu ne podeljuje Država ali Partija, ampak mu jih kvečkemu **jemlje**. Medtem ko se je doslej zdela, da je ustava zaradi zaščite Države/Partije, postaja zdaj čedalje bolj jasno, da ustava v temelju ne more biti nič drugega kot **zaščitnica ljudi**, posameznikov, človekovega dostojanstva. Gibanje za novo slovensko ustavo je gibanje za dostojanstvo. In je, kolikor ljudje v njem zgubljajo strah pred Oblastjo, že samo na sebi nekaj dostojanstvenega.

Ali vidite kakšne bistvene spremembe (prelike) v našem družbeno-političnem sistemu in v zavesti ljudi od časov, ko ste začeli angažirano delovati, pa do danes?

TINE: V sistemu ne, pač pa v zavesti ljudi. Zlasti pri vaši, mlajši generaciji. Skoraj se ne bojite ničesar več reči in izreči. V držnosti **Katedra, Mladina in Tribuna** presegajo **Novo revijo**. Sam imam še zmeraj strah v kosteh in dvakrat premislim, preden kaj napišem, napišem tedaj zelo natančno in šele potem morda kaj podčrtam. Ko sem bil še glavni in odgovorni urednik, sem pričakoval zaplembo vsake številke, ponoči sem se pogosto zbujal in opazil, da sem v snu že oblekel nogavice in da zdaj vlečem nase hlače. Da bi zbežal. Kajpada smešno; če bi prišli pome, seveda ne bi mogel nikamor zbežati. Toda z mislijo na možnost bega sem vseeno lahko vsaj spal, čeprav nemirno.

S pobudo za **Novo revijo** leta 1980 smo nastopili iz obupa, ker so nas hoteli zadušiti pod mizo. Veseli smo bili vsake številke, ki je izšla. Ki lahko še izide. Neverjetno se mi zdi, da že osem let traja pomlad. In zato tudi ob ukinitvi ne bomo razočarani. Tudi naša generacija bo to, kar prihaja, lažje prenesla, če se že zdaj pripravi na najhujše.

Sistem je postal **previdnejši**. Ker v marksizmu nima več legitimacijske postavke, saj v njegovem eshatologijo skoraj nihče več ne verjame, nasilja ne more več prekrivati z ideologijo. Se pravi, vsako nasilje se takoj pokaže kot **čisto in golo nasilje**. Zato se mu skušajo izogniti.

Grobo nasilje se bo spet pojavilo, če in ko bo nastopil nov ciklus represije. Tedaj bo vsak pretiran pogum samomorilen. Kdor čuti v sebi poklic teoretika, misleca ali pesnika, naj tedaj potisne svoj ponos in **vzdrži ponižanja**, ker bo slovenskemu narodu več pomagal, če se ne bo pustil zlahka izzvati. Imel sem veliko kolegov, ki so »juršali« in jih je sistem nato neusmiljeno povozil. Kajti sistem, ki ne temelji na civilni družbi in s tem na civilizacijskih oblikah obnašanja, ne dopušča nobene vzporednega, zunaj-institucionalnega razvoja. Kdor je bil izločen in na primer ni prišel na univerzo, ni imel nobene možnosti, da se samostojno razvije in ohrani kot teoretik, filozof itn.

Zato pozivam k neustrašnosti in svarim pred pogumom.

Dejan Pušenjak

PREKMURJE — REPUBLIKA

Kronično pomanjkanje novih republik nam v državi dokazano povzroča in pogloblja že dalj časa trajajočo splošno in celovito krizo. Do tega spoznanja smo se najprej dokopali Prekmurci, kjer je že dolgo telo, zdaj pa je že javna skrivnost, da so v tem, doslej še slovenskem delu jugoslovanske države, močna separatistična gibanja. Najprepričljiveje je profilirana stranka prekmurskega gibanja za osvoboditev, ki pokrajinskemu establišmentu kar naprej dokazuje — na zgodovinskih, filozofskih, slavističnih, literarnih in še kakšnih osnovah — da Prekmurje nujno potrebuje svojo republiko. Prekmurje — republika torej!

ZGODOVINSKI VIDIK

Le kdo ne pozna četrte knjige (Melpomene) Herodotovih zgodb in Dareiove borbe s Skiti? Sicer pa ni treba, da jo do potankosti, zadošča ujeti poanto. »Ko so bili izročeni Dareiu darovi, se je druga skupina Skitov, ki je ostala v deželi, postavila nasproti Perzijcem v bojni red, pehota in konjenica, da bi se spopadla. Tu je nenadoma šinil zajec v sredo med skitske vrste. Komaj so ga ugledali, že se je utrvalo vse za njim. Začuden zbog vika in krika, ki so ga gnali Skitje, je Dareios vprašal, kaj pomeni ta hrup pri sovražnikih. Na odgovor, da zasledujejo zajca, je rekel gospodom, s katerimi je tudi drugače navadno govoril: »Ti ljudje se nam očito rogajo. Že vidim, da je Gobriar imel prav s svojo razlago skitskih darov. Zategadelj je potrebno, da zdaj, ko tudi sam tako mislim, dobro preudarimo, kako utegnemo odnesti zdravo kožo od tod.« Nato jo je Dareios nemudoma ubral proti Istru. Tako so jo Perzijci unesli.»

Poanta je kakopak na zajcu in darovih. Zajec so marginalije, ki se vlečejo od (še ne tako) davnega 12. avgusta 1919, ko je redna vojska kraljevine SHS pod poveljstvom generala **Krste Smiljanica** vkorakala v Prekmurje. Ob priključitvi Prekmurja k matični domovini, so srbski osvoboditelji ljudstvo naznanili: »Vi ste ne več Vogri (Madžari — op. pis.), nego Jugoslavi, sinovje domovine Jugoslavije, po rodi Sloveni. Naša vlada ma moč, da to dobljeno zemljo, da nas rešene brate na svojem krili obdrži, naše junaško vojaštvo bo znalo obraniti tisto, kaj je našega. Tistim, ki gučijo, da je to še ne stalna nego samočasna rešitev, se nasmejte i je opomnite, naj ne širijo laži in nezavupanje. Rešenje je dovršeno.« Kar se tiče marginalij, se nekaj podatkov. Prekmurje (tudi Slovenska pokrajina ali Slovenska okroglina) je že lep čas *»ločeno«* od Slovenije. Na uradni deklariranih cestah imamo vrtače in kraške jame. Ni še povsem razjasnjena usoda osmih železniških prog. Dunaj nam je bližje kot Ljubljana, Budimpešta le malo dlje. Se vam ne svita, da smo takorekoč **v osrčju Mittel-Europe** oz. Alpe-Jadrana!? Še leta 1955 je vlak iz Ljubljane do Murske Sobotice vozil 11 ur in 9 minut, iz Ljubljane do Beograda pa 9 ur in 24 minut. Kako je danes, se je mogoče prepričati na železniškem gospodarstvu Ljubljane. Dobiti telefonsko zvezo s slovenskim glavnim mestom je običajno nekaj podobnega kot zadeti na loteriji. Odrzanost je tudi kulturno-prosvetna. l. t. d. Ljubljanska vremenska napoved za Slovensko krajino oz. okrogolino nikdar ne prime, zato moramo prislusniti radiu MM-2, Dunaju, Gradcu, Budimpešti. Vše se, da je veliko tega nared za gradnjo murske verige vodnih elektrarn od Apač do Murskega Središča, za a veleprojekt, malone kitajski zid, ki bo Prekmurce (Okrogline) sploh *»ločil«* od Slovenije; kajpak v varianti, akumulacijski, ki jo monopolistično vsiljuje Elektro gospodarstvo. In še bi mogli pripovedovati. Kako pa je z darovi? Za Prekmurje se v preteklosti res niso kaj prida brigali niti potovalci. Vselej je bilo znano kot Sibirija, *»slepo črevo«*, bogu za hrbtno, in še danes v ljubljanski (močvirniški) glavi ta podoba ni drugačna. »Reka Mura je bila za Prekmurce vselej Rubikon, ki ga nismo prestopili vse do leta 1919. Prej kakih posebnih političnih ali gospodarskih stikov s Slovenijo ni bilo. Upravno središče smo imeli na Madžarskem. Do prve železniške povezave je prišlo leta 1924, tik pred drugo svetovno vojno pa so zgradili most čez Muro v Radencih. Vedno smo bili agrarna pokrajina in po padcu Avstro-Ogrske, oktobra 1918, se je do priključitve menjalo kar **sedem** vlad. Sicer pa je vprašanje, če Prekmurje ni bilo nadomestek, kajti dejstvo je, da si je Slovenija veliki bolj želela Koroško.« Tako eden mlajših prekmurskih zgodovinarjev!

Kdo pa sploh so, in kakšni so, Prekmurci, Okroglinci? To so ugotovili že pred mnogimi leti. »Prekmurci odklanjajo racionalizem, odklanjajo sisteme. Veselijo se rdečih orlovskih srca, ne kot uniforme viteške, temveč kakor se veseli dekle rdeče božje rože. Tipični Slovani so v svojem anarizmu. Kakor pesem je to ljudstvo in nič ni v njem kakor pesem čustev. Morda poreče kak prekmurski sodnik: hinavci so, pijanci, lažniki, krivoprišežniki. Morda so, tako kakor so genialni pesniki v vsakdanjem življenju prav navadno sila nesimpatični značaji.« (Dr. Fran Sušnik, Prekmurski profili, Maribor 1929). V monografiji o Avstro-Ogrski je konec prejšnjega stoletja napisal **Elek Sinkovsk**: »Prekmurski kmet je razumen, željan

učenja, zvit in nesebičen. Ni iznajdljiv, toda misel drugih pozna, razume jo in prilagodi v lastno korist. Nasproti tujcu je zaprt in nezaupljiv. Ljudstvo je občutljivo značaja in verno, v družinskem krogu mirno in nadvse pridno.« Po pridnosti in mirnosti prekmursko (okrogline) ljudstvo še danes slovi. Nekam znano izzveni tale intermezzo (Juš Kozak, Za prekmurskimi kolniki, Ljubljana 1934) izpred pol stoletja: »Do priksutnosti tarnajo, kako je današnji čas zmeden in zavešen, skratka labirint, v katerem se najbistrejše oko ne znajde. Megla se vlači po političnih, kulturnih in gospodarskih poljanah. V takem času, v megli, se vsakdo lahko ponuja za krmarja... V tistih dneh visoke zapadne kulturne inflacije so prekmurskemu slovenskemu težaku določali življenje madžarski grofje. Brez življenjske radosti se je izmoglaval kakor njegov španski sotprin na samostanskih posestvih, furlanski in kalabrijski kolon pred vrati svete

Kot ugledna oseba in strokovnjak glede vprašanih severovzhodne Slovenije je nastopil zgodovinar prof. dr. Fran Kovačič 26. avgusta 1919 je »Slovenec« objavil njegov članek »Prekmursko vprašanje«, v katerem je ostro nasprotoval, da bi spodnji del Prekmurja prišel pod hrvaško upravo. Takole je pisal:

»V tedaj pridobljeno čelo veselja nad Prekmurjem je kanila prva kaplja grenkobe. Do skrajnosti izmučen Prekmurci so se čutili do sedaj eno med seboj in eno s slovenskimi sosedi na slajski strani. Sedaj — po Jugoslavijo — bi naj bili ločeni; spodnji del Prekmurja bi naj prišel pod hrvaško upravo in njega prevladali bi ne smeli več biti »Slovenci«, marveč »Hrvat«. Zelo močno in neuprijetno je ta zadeva — v ujedinjeni Jugoslaviji, ki bi ven dan morali biti in se kazati vse eden narod. Prekmurci madžarski se še škodljivo pomenujejo, češ, kmalu si bodo v laheh Sloveni s Hrvat, s Srbi, med seboj se bodo skavali in prišli bodo zopet madžari...«

Od začetka do sedaj je v prekmurskem vprašanju igrala žalostno vlogo egiptovska tema nevednosti pri Srbi, pri Hrvatih in celo pri Slovenih. Ko bi se bilo pred polomom pri nas manj vplilo in pila, pa po belem vzgledu vedelo delo in študiral, bi bili v prekmurju Prekmurci lahko priklopljeni naši državi in bi jim bile prikrajšane nepotrebne muke zadnjih mesecev. A adi se da zgodviti v Zagrebu in Beogradu sploh niso vedeli za prekmurske Slovene. Sele dr. Slavk je osebn v Zagrebu meseca novembra gospodom pojasnil, kako in kje so prekmurci Sloveni.

V št. 78 »Hrvat« jadrkaje neki dopisnik o Prekmurju, da so po osvojenju sedaj prekmurski Sloveni, ne pa 30.000 Hrvatov, ki prebivajo okoli Kanite. Gospoda, prepozno prihajate! Z dr. Slavkem sva v Parizu opetavano opozarjala hrvatske delegate na njihove rojake okoli Kanite, ker bi z njih priklopljivo naša država dobila zvezo med slovenskim Prekmurjem in Baranjo. Ali se je v tem oziru kaj storilo, mi ni znano. Prekmurci Sloveni so pa smatrali soglasno kot naša slovenska zadeva, bratje Hrvati so pač leli, da želimo Prekmurce, s nobenemu ni prišlo na kraj pameti, da bi jih prištevati v specijalno hrvatsko interesno sfero. Čelo akcije za Prekmurje so vodili slovenski delegati, pri čemer so jih krepili da podpirali zlasti Srbi: Pavlić, Vemac, prof. Cvijić in posebej Pulin, a zvojni močnim plavim pri Amerikancih. Vseid Italijancih in izig je zahteval po Prekmurju dolgo časa bila brezuspešna. Se začelom majnika se je reklo: Prekmurje je definitivno izgubljeno. Glavni poročevalec v prekmurski zadevi je bil dr. Slavk, ki se je obnačal v vse strani za pomoč. Končno se je naši delegaciji posretilo, premagati ovire in spasti Prekmurje. In sedaj nam ga hočejo najljepši del vzeti!

Nikdar bi ne prišlo Prekmurje k nam, ko bi se ne bili slovenski delegati tako živo zanj potegovali. Vredamo tudi bratje Hrvate: kaj bi vi rekli, če bi npr. mi Sloveni zahtevali pod svojo upravo gornji del Medimurja okoli Strigova. Ali bi vas in ne bolelo? Ali ne sprevidite, da nam ne more biti vseeno, če nam Vi sedaj od ust jemljete Prekmurje, ki smo si ga s težko muko priborili in ki s celim srcem teži k nam? Ali vam je še premalo nezadovoljstva in nereda v državi? Vse v prvih dveh okupacije so se okoli Splošne Lendave odigrali prizvi, ki povzročitelji ne delajo časti, močje senca na celo državo in utegnjo imeti najusodnejše posledice.

Is nepoznavanja razmer so se storili še nešteti pregreški pri naši gladi. Ozirajte se vendar enkrat na realno razmerje in poslušajte glas tistih, ki poznajo natančneje ter želijo najboljše za državo. Javnost tudi hoče imeti odgovor, kaj je na govorici, ki gre od ust, da je nekdo iz Ljubljane stavl v Zagrebu nepotrebnost vprašanje, če zagrebška vlada reflektira na Prekmurje. Odgovor je dalo dejstvo. Kaj je na tem?

Stolice (Vatikan!), dalmatinski kolon na krških jadranskih bregovih, bosanski raja na rodovitnih zemljiščih poturčenih bagov, makedonski čuvjja na njivah turškega plemstva in se je zavijal v činje romunski kmet v svojih ilovnatih kočah. Vseeno pa ni pokleknil, ne onemogel pod težo stvarnosti. Strasti vpija zemlja, ljudje se rodijo z dedno zasnovo, da se v življenju vse radosti, strasti in trpljenje upokojijo in umirijo. Z dovipnim posmehom opazuje kmet življenje, podobno kot se starec na pomlad greje pred čebeljakom. Usoda se pretaka po nižni kakor veletok, iz katerega se ne more nihče rešiti. Zanesljiva opora je le zemlja, po kateri hodijo bosi in jo čutijo vsak dan na koži. »Kaj torej storiti? K rodni zemlji se je treba obrniti, preštudirati njeno zgodovino, prikazati notranje in zunanje vplive, raziskati ljudsko izvirnost. Na Goričkem, Ravenskem in Dolinskem, v Prekmurju skratka so še skrivti zakladi preproste in izvirne umetnosti, v jeziku se javljajo stare oblike, ki so drugje že izginile. Znanost naj posveti v probleme, za katere so se pred več desetletji — in to dobro tisočletje — brigali zgolj Madžari.

FILOZOFSKI VIDIK

V tem zapisu hočem predstaviti ljudstvo kot tehnološko paradigmo v dvojnem pomenu: kot **občo tehnološko paradigmo**, ker je ta družbena skupina razvila posebne načine komuniciranja z naravo in kot paradigmo v dokaj specifičnem pomenu in primeru, ker je neko konkretno ljudstvo, to je prekmursko, **razvilo etnično strategijo za preživetje**, kakršna bi zdaj prišla prav slovenskemu narodu v celoti. Enkrat kot primer skupnega ljudja med ljudi in narave, drugat kot primer življenja ljudi med ljudmi. V drugem primeru se ta primernost izkaže za priložnost naroda, da se preko razpustitve v ljudstva obvaruje pred izginjanjem zaradi pritiska narodov, ki fingirajo kot brat-ski.

Sicer bi bilo v nekem oziru bolj govoriti o »manifestaciji ljudstva«, o »ljudskem kot takem«, »ljudskosti« in s podobnimi hipostaziranimi pojmi, ker bi se tako lahko izognili omejujočemu doživljanju določene ljudstva, ki ima pač svoje posebnosti in s tem omejitve. Ker pa velja *»ljudskost«* za nekaj minulega in folklorističnega, za absorbirano obliko družbenega življenja, ki se je **raztopila** v nacionalnem organizmu in zaradi tega vzbuja vtis, da ne deluje kot nekaj prezentnega, je primerna zgolj kot metodološka predpostavka. Ljudskost je prežitek, ki se da opisovati samo po nekonsistentnih prvinah, kakršne se še ohranjajo v homogenizirani in prevladujoči civilizacijski družbeni masi, ki se deli na narode in ideologije. V tem kontekstu je ljudskost **relikt**, ki služi tistemu delu korporativnega gospodarstva, ki se ukvarja s **služnostnimi dejavnostmi**, predvsem gostinstvu. Služi temu, da izlove efemerna doživlja ljudi, ki v takih stanih spozabe, najpogostejše ob zvokih potvorne ljudske glasbe, ki simulira življenjski ritem *»ljudskega«*, služi kot snubaški nagovor. Medtem ko originalni, pravi

življenjski ritem ljudskega odzven sinhroniziranega delovanja med okoljem in človekom, je v izprijeni, prodajanju in zamegljevanju namenjeni formi predvsem način za sentimentaliziranje ljudi, da bi bili predani nekontroliranemu trošenju.

Zaradi splošnega vtisa po katerem se »ljudsko« dojemajo kot nekaj parcialnega, samo kot postopek s katerim se hoče mehčati duše ljudi, da bi bolj predano konzumirali, s čimer to nagovarjanje postaja fašistoidno, potemtakem ne moremo govoriti o *»ljudskosti«*, ne da bi se ob tem ozirali na konkretno ljudstvo. Ljudstvo, ki še ni povsem ponarodelo, ki ga narodova korporacija še ni povsem podredila svojim potrebam, je korektiv, ki preprečuje, da bi se ljudskost zbanalizirala v lepodušni **videz**. Konkretno ljudstvo je živo pokvarjeno in nekonsistentno za manipulacijske narodove potrebe, za pospeševanje domoljubnosti. Ljudstvo ima domovine in države, ljudstvo ima **sebe** in zato je v primeru, če hočemo dokazovati ustreznost tehnologij za preživetje, najustrenejša prav ljudska tehnologija, z vsemi človeško-ljudskimi slabostmi. Iz istega razloga je neprimerno govoriti o **ljudstvu nasploh**, v idealizirani terminologiji nacionalnega aparata, ki hipostazira fenomene ljudskega. Tako zideologizirana *»ljudskost«* je iztrgana iz konteksta, da bi se z njo poveljeval korporativni nacionalni interes. Ko je potrebno prodati kak hipersproduriran nacionalni izdelek ali je potrebno prikriti kako narodovo pomanjkljivost, potem se to sprevrže v nacionalno potrebo, nanj se povezne emblem ljudskega, zavriska se in zapleše, skuha jo kranjske klobase in pripeljejo se televizijski snemalci.

Zato govorimo o ljudstvu, o **prekmurskem ljudstvu**, čeprav bi tovrstne tehnologije, malo težje sicer, lahko našli pri katerem koli slovenskem ljudstvu, bolj ali manj konsistentnem. Prekmursko ljudstvo je med bolj konsistentnimi, kar bi v kakšnem drugačnem sklopu sicer pomenilo, da je bolj zaostalo in bi se zaostalošter mnila pe še ne izginulih lastnostih, tipičnih za ljudstvo. Toda tudi to ljudstvo se zelo nesamozavestno predaja vsem nacionalnim in globalnim civilizacijskim zabladom, predvsem tistim, ki nastajajo v ravnanju z okoljem in se skoraj dosledno izogiba vsem nacionalnim in globalnim vrednotam, v kolikor kakšna takšna obstaja. Bolj konsistentnega ga dela arhaičnost in dvoje poenoten, ki ga je to ljudstvo doživelo v novejši zgodovini in o katerih bomo govorili.

Enako kot pri drugih ljudstvih tudi izgubljanje istovetnosti tega ljudstva spremlja trilema: če je to zaradi zanemarjenosti ljudstva, zaradi ljudske ravnodušnosti do svojih predpostavk; ali zaradi toploglavosti njegovih lokalnih političnih vodij, ki ne ukredujejo nič, da se ne bi izgubljala istovetnost družbene skupine, njena **tehnologija življenja**, s čimer postopajo tako proti naravi političnega dela kot proti naravi ljudstva; ali pa je takšno izginjanje preprosto neizogibno, ker tako hoče duh ljudstva, ki teče skozi čas: bodisi, da se to razobličje dogaja zato, ker je to ljudem v krvi oziroma povedano manj po ljudsko in bolj informacijsko, zato, ker je takšna genetska struktura ljudstva, bodisi, da se na tak način konsolidira narod in ta nacionalizacija ljudstev prehaja v strukturni genetski zapis naroda. Večina hoče to izginjanje videti prav na tak način, kot nekaj naravnega in pri tem pozablja, da je potemtakem enako smotrna tudi nacionalna ideologija in sploh vsi nacionalni sistemi. Ta sovpadnost je zgrajena na neutemeljenem izenačevanju naravnih in družbenih sistemov, to je biologiziranje teorije o družbi, kajti informacijska paradigma je vzeta iz **biologije**. Iz biologije je tudi termin **narod**, zato je ideološki, kajti nihče se ne narodi nacionalno, kot nacionalni prispevek ga zabeležijo samo statistike, predvsem vojaške, ker ga bodo potrebovali za obrambo ideološko-nacionalnih interesov. Posamezniki se narodijo kot ljudje med ljudstvom. Ljudstvo pa nima nacionalnih institucij, ne ohranja se zaradi sistemov ampak s pomočjo **ljudskih tehnologij**.

Izginjanje ljudstva je proti-naravno. Ne nastaja po notranji logiki življenja ljudstva in če je prekmursko ljudstvo še bolj ljudsko kot nekatera druga slovenska ljudstva, potem to ni toliko njegova samozaveš, ni izraz njegove ljudske modrosti tisti varovalni postopek, ki ga ohranja razmeroma konsistentnega, marveč se ohranja zato, ker ga **slovenski nacionalni interes navadno spregleda**. Iz tega nastaja srečno naključje: ljudstvo ne more preživeti brez narodovega okrilja, ki ga varuje zaradi svojih nacionalnih interesov, slovenski narod pa ne bo mogel preživeti, če ne privzame tehnologije ljudstva.

Slovenski narod je prišel v razmere, ko mu njegov nadaljnji razvoj lahko zagotovi samo še prekmurska ljudska tehnologija in kot smo že nekajkrat rekli, Prekmurci te večšine ne obvladajo zato, ker bi bili tako konsistentno ljudski, da bi ne imeli nikakršnih nacionalnih in globalnih prilastkov in bili popolnoma avtonomni, niti zato, ker bi se v njih najbolj manifestiral slovenski nacionalni interes. Kar se slednjega tiče, govorijo dejstva celo o nasprotnem, saj so na primer, prekmurski politični delegati, ki sicer **niso neposredno predstavljeni in izvoljeni odposlanci prekmurskega ljudstva**, ob sprejemanju protinflacijskega programa v Beogradu glasovali **proti** slovenskim nacionalnim interesom; prekmurski borci pa, ki zvečine niso bili borci v Prekmurju, pogumni obsojajo slovensko pisanje o vojski, čeprav je vseslovenska borčevska organizacija svoje stališče nekoliko prilčila slovenskim in jugoslovanskim nacionalnim interesom in zapadla v slovenski sindrom. Ta slovenski bolezenski znak pomeni, da ljudje, ki o čem sodijo in govorijo, skušajo pri tem upoštevati dejstva.

Vsemu temu navkljub so Prekmurci lahko tehnološka paradigma za Slovence.

Dvakratno prekmursko poenotenje

Poenotenje oziroma zedinjenje imenujemo takšna izkustvena stanja ljudstva, ko se večina ljudstva sinhronizira ob nekem nemetafizičnem dejstvu. Nemetafizična dejstva so v tem spisu tisti dogodki in vprašanja, o katerih se mora ljudstvo odločiti in mu jih niso zastavile naravne sile, niti ne izvirajo iz njegovih transcendentalnih skušenj, ampak so ga pred te probleme postavili drugi ljudje, v prekmurskem primeru

je šlo obakrat za ljudi, ki so se sklicevali na nacionalni interes. Šlo je za soočenje z nacionalnim interesom, ne z narodom, kar je pravzaprav samoumevno, ker se narod manifestira samo skozi nacionalni interes.

Metafizična poenotenja pa izziva vsakodnevno občevanje ljudstva z duhovnostjo in naravo in se izraža kot ljudska filozofija, ljudsko vedenje. Za ljudstvo je fizika narave kar onkraj-fizike, kar sploh ne govori o njegovi neukosti, vendar to tokrat tukaj ni vprašanje.

Prekmurci so se doslej **dvakrat poenotili**, obakrat šele v novejšem času, ker prej tega od njih nihče ni zahteval in ne pričakoval. Iz prvega poenotenja, ko se je bilo postavilo vprašanje o njihovem slovenstvu, izvira paradigma za slovensko nacionalno preživetje, iz drugega, ko naj bi se odločali o elektrarnah na Muri, izvira paradigma za človeško preživetje sploh, torej tudi slovensko.

a) Prvo poenotenje

Potem, ko so skoraj tisoč let živeli pod madžarsko oblastjo, ne da bi se kdo zanimal za njihov nacionalni interes, še manj za njihove ljudske želje, je prišlo obdobje, ko naj bi nacionalne oblasti preko cerkvenih, šolskih in političnih institucij utrdile nacionalno zavest. V odgovor se je začelo prvo poenotenje, ko so se ob skupnem pristajanju na slovenstvo združili tisti isti ljudje, ki so iz ljudske nerreflektiranosti spolarizirali razmere, zaradi katerih je bilo to poenotenje sploh potrebno. Rimokatoliški kristjani so si bili v tem oziru edini z luterani, čeprav so se ti **pogosteje odločali za madžarstvo**. Z obema različnima cerkvenima strankama so si bili edini tudi drugi bolj ali manj profilirani politični voditelji.

Ljudstvo si teh, iz političnih različnosti izhajajočih vprašanj ni postavljalo, ker je za slovenstvo samoumevno vedelo, da prihaja od imena za tiste, ki se med seboj razumejo, ki drug za drugega niso nemi, niso **Nemci** in ne **Vogri**. Tistim ki niso pripadali ljudstvu, ki niso imeli pisanih *»slov«*, kakor so imenovali spise, ki so jim bili razumljivi, so jim bili *»takšni kot nekešni Vogri«*, medtem ko ime Nemec samo izraža nemožnost na-slavljanja in sporazumevanja. Akterjem, ki so ljudsko-nacionalno zavest prebudili, se je ljudstvo pridružilo, čeprav je izjavljanje za slovenstvo takrat pomenilo zanikanje venetstva. V prekmurski inačici se Veneti imenujejo **Vendi** in etnogenetična zgodba se je zdaj tako zasukala, da so Slovenci isto kot Veneti. Ironično je, da so Prekmurci takrat svoje slovenstvo izražali tako, da so se odpovedali vendstvu. Toda ljudstvo je vedelo, motili so se njegovi voditelji!

Z ljudsko-nacionalno zavestjo je postala očitna tudi tehnologija življenja ljudstva s katero so se v tuji nacionalni državi ohranili tisoč let.

b) Drugo poenotenje

Če so se prvič Prekmurci poenotili zato, ker so potrebo po tem izzvali eksponenti ljudstva, so se drugič zedinili **proti eksponentom**, ko je šlo za elektrarne na Muri. V drugo poenotenje so se dvignili spontano, bilo je doslej najbolj množično, bil je upor, ki ga je ljudstvo manifestiralo z doslej največjim shodom in zlepa ga v kakšni drugi zadevi ne bo več mogoče v tolikšnem številu spraviti skupaj.

Prvič se je politično poenotilo zaradi slovenstva, drugič zaradi ekološke, zaradi reke, ki ga je **ločevala od Slovencev**.

Bratstvo in ljudstvo

Kaj se morejo Slovenci naučiti iz prvega prekmurskega poenotenja, v čem je tehnološka paradigma, ki izhaja iz prekmurske odločitve za slovenstvo?

Narodovo samoohranjanje, pri tem mislimo na slovenski narod, je izpriljujoče in gre na račun narodove ekološke in duhovne substance, če je večnacionalna družba obremenjena s kategorijo **bratstva**. Ljudstvo pa je spoznalo, da dejansko bratstvo ne obstaja med ljudmi marveč med ljudmi in naravo. Ljudski človek zavesti o bratstvu ne črpa iz nacionalne zavesti, iz ideoloških konstrukcij nacionalnih institucij. Človek ljudstva ve, da je v večji meri sestra oziroma brat svojemu ekološkemu substratu kot pa nekemu, s katerim ga v bratsko zvezo postavlja nacionalni interes. Ljudstvo se zaveda, da se mora, če hoče ostati ljudstvo svojega naroda, ki mu zagotavlja pripadajočo mu ljudskost, odreči svoji ljudski samorastlosti in se izročiti narodu. S tem se sicer izpostavi nevarnosti *fašistoidnosti*, kajti iz svojih ekoloških izkustev se tudi zaveda, da bratstvo pomeni, da nekdo nekoga **zauživa**, kajti brat je tisti v katerem so isti genetski materiali, bratstvo je skupna naravna substanca. Med ljudstvom je to sorodstvo z naravo, med ljudmi z nacionalnimi intencijami se lahko izrodi v medsebojno **žrtje**.

Mednacionalno bratstvo je torej smotrno, če daje mojemu narodu, iz katerega ljudstva sem, politično in nacionalno konsistentnost s katero se lahko v večnacionalni državi ljudstvom zagotovi duhovna in državna samozaveš in združuje zgodovinsko izkustvo, da bi skupaj naredili dobro državo. Nesmotno je, če me ogroža kot pripadnika naroda in kot človeka ljudstva. Iz tega morajo Slovenci izpeljati način za svoje preživetje. Tako kot so Prekmurci tisoč let preživeli pod tujo oblastjo, ker so bili ljudstvo in ne bi bili mogli preživeti, če bi bili narod, tako se mora slovenski narod razviti v svoja ljudstva, da bo lahko preživel v svoji državi med *»svojimi«* narodi. Sklicevanje na bratstvo ne pomaga več, bratski narodi pretijo svojem *»bratu«* in ga ogrožajo. Slovenski narod se bo začasno rešil, da bi lahko potem znova poskušal z južnoslovenskimi narodi narediti državo, ki bodo med tem časom poskušali postati *»ljudski«*, če bo svojo nacionalno istovetnost prepustil samorastlosti svojih ljudstev. Morebiti bo tako vnovič narodno povezal svoja zamejska ljudstva, ne da bi spreminjal nacionalne meje.

Okolje in ljudstvo

Ko bo slovensko ljudstvo s potuhnjeno prekmursko tehnologijo preživelo napade južnih nacionalnih ljudstev, bo lahko preizkusilo drugo prekmursko paradigmo.

Slovenski politični voditelji bodo v času slovenske nacionalne ilegale postali modri in bodo spoznali kaj je potrebno za **narodotvornost**. Drugo prekmursko poenotenje, ko je šlo za ekološko, se jim bo razkrilo kot pot v družbo razvitih. Ugotovili bodo, da gre v novi svetovno-gospodarski paradigmi za vračanje k ljudskim načinom proizvodnje. Ljudstvo, čeprav je kot tako že pretekla družbena skupina, ki ne eksistira več v elementarni formi, je razvilo samozadostne in avtonomne proizvodne načine. Ekološka samozadostnost in avtonomnost pa je sodobni megatrendovski credo.

Prekmursko ljudstvo, ki je tako inertno, da ga ne spraviš zlepa v skupne nacionalne projekte, vendarle ve, da takšni nacionalni projekti ne služijo ljudstvu marveč **nacionalnosti**, ta pa izkorišča ljudstva do izčrpanosti. Od izčrpanega ljudstva narod ne more živeti in propade, zato bi prekmursko ljudstvo bilo pripravljeno hrano pridelovati biodinamično, ker je takšno pridelovanje avtonomno, samozadostno in ni odvisno od nacionalnega konteksta marveč je nacionalnost odvisna od pogojev svoje istovetnosti, to pa so ljudstva.

Slovenski politiki, ki se bodo vrnili iz, upamo da kratkotrajne nacionalno-politične ilegale, bodo morali izkoristiti ekološko voljo prekmurskega ljudstva, da bi uresničili nacionalni projekt, ki bo ožjo in širšo skupnost spravil na globalni tehnološki nivo.

JEZIKOVNI VIDIK

Časi so taki, da tudi nekaj nedvoumne razlike med živalmi in ljudmi niso več, kar so bile, včasih so celo obratno sorazmerne, a človeški jezik (ob širšem razumu, seveda, ki pa ga je itak vse manj) ostaja ena ne samo od vznemirljivih ampak, pri nas tudi kar naprej v ospredje prihajajočih značilnosti homo anthroposa. Z oznako jezik mislim seveda na tisto definicijo, ki pravi, da je to samo za človeka značilna sposobnost z govorom izražati skušnje, čustva, predstave in misli, sporazumevati se, izkoristiti skušnje drugih, predajati dele miselnega sveta drugim v obliki, ki se more ločiti od nosilca tistega miselnega sveta (tradicija ali izročilo), neposredno vplivati na vedenje drugih.

Iz definicije bi se sicer dalo izveči kakšno splošno veljavne sklepe z dokazi, da je morda celo bolje, če se kakšen jezik v kakšni armadi ne uporablja, vendar armada v **Slovenski okroglini** v tem trenutku še ni tisti element, ki bi ga morali najprej napasti; za zdaj moramo obračunati z jezikom, njegovim položajem, vlogo in pomenom, ter seveda z znanstveno analizo dokazati, da ne gre za noben element specialne vojne proti komer koli, ampak za resnično neenakopravnost **okroglinščine** v primerjavi z velikim slovenskim bratom. Dodatna spodbuda za analizo je dejstvo, da jo okroglinško ljudstvo popolnoma podpira, saj je prepričano, da bo neovrgljivo dokazala njihovo globoko, do zdaj sicer intimo prepričanje o neupravičenosti zapostavljenosti tega lepega jezika.

Ponovitev nekaterih dejstev: Slovenska okroglinja je Skupaj s Slovenijo oziroma Jugoslavijo šele slabih 69 let. Vsaj od izginotja Panonskega morja je tu živelo kmečko ljudstvo in govorilo — **svoj jezik**. Uporabljalo ga je zmeraj, tudi pod Madžarsko je imelo to **posebno pravico**. Zato je bila **»preusmeritev«** na slovenščino tako neuspešna in zato je slovenska jezikovna zavest Okroglincev tako mlačna, da ne rečem ledena mrzla. Ta jezik je bil in ostal zmes vsega mogočega, zato so ga tudi dolgo eni razvrščali sem, drugi tja. Danes ga obravnavajo kot slovensko narečje, ki se je (kot druga na obrobje dežele s sončne strani Alp) razvijalo bistveno počasneje od osrednjih in zato ohranilo za nekaj stletij starejše poteze. Toda zdaj se Okroglinci ne stoltijo več, da je njihov jezik samo zgodovinska zanimivost in zlata jama za proučevalce slovenskih narečij, ki zdaj, ko so popisali vse jezikovne izjemnosti drugod, trumoma drejo med panonske Slovence, da bi iz ust najstarejših slišali še kakšno starinsko obliko in jo potem, skrbno zapisano in obdelano, vtaknili v orumenele arhive ter hranili kot kakšne ostanke dinosavra.

Molčali so skoraj 69 let, nikoli o tem javno premišljevali, govorili ali celo protestirali. Obnašali so se pač v skladu z v svetu uveljavljeno okroglinško tradicijo o dobrih ljudeh, ki se nočejo zameriti nikomur, so vdani v usodo in prepričani, da bo že Bog (ali pa kdo drug na podobno visokem položaju) uredil tako, da bo za vse lepo in prav. **Zdaj je prekipelo.**

V ospredje postavljamo dvoje: Močno tradicijo književnosti v prekmurščini in dolgo uporabo le-te v cerkvi. Tega ni imela nobena slovenska pokrajina in to je potrebno upoštevati. Zavrgli smo teorijo, da je bila naša dežela 12. avgusta 1919 priključena Jugoslaviji. Ne, bila je **združena z Jugoslavijo**, kar je nekaj povsem drugega, zato zahtevamo uveljavitev svojih pravic. Vsa ta leta smo sicer priznavali slovenski knjižni jezik kot nekaj višjega, tudi lepega, predvsem pa združevalnega za vse Slovence **Zedinjene Slovenije**. Ker pa slednja ni samo v Italiji in Avstriji (poleg Slovenije, seveda), ampak tudi pri okroglinških bratih v Porabju in potem tako rekoč po vsem svetu (Okroglinci so se vedno podili s trebuhom za kruhom), smo bili do zdaj prepričani v demokratičen razvoj slovenskega jezika, ki bi nas vse združeval in povezoval. Ravnanje v slovenskem centru nas je osupnilo in razočaralo, saj je povsem pozabljeno izhodišče, ob katerem so se naši predniki odločali za skupni slovenski knjižni jezik, ki so ga **»delali«**. Okroglinci smo bili vedno za demokratičnost — v skladu s svojim nekajstoletnim jezikovnim zaostankom smo bili pripravljene žrtvovati bistveno več kot **Osrednjeslovenci**, zdaj nam hočejo vzeti vse. V centru so se izmislili nekakšno teorijo o tako imenovanem splošnem pogovornem jeziku, ki naj bi skupaj z zbornim (le-ta je seveda za Ljubljancane praktično neizgovorljiv in smešen) tvoril **knjižni jezik**. To je bilo rečeno svinjarja. Že zdaj smo Okroglinci vse svoje jezikovne moči trošili za to, da bi se naučili slovenščine, kako naj se zdaj učimo že druge različice, ko pa nismo (in najbrž ne bomo tako kmalu) avsolvirali niti prve, t. j. zbornega jezika. In zdaj nam jemljejo še nekaj tistih redkih oblik (silno malo jih je), ki so še ostale enake knjižni slovenščini. Vse, kar pride z obrobja, je takoj obsojano, napadano in grajan kot najhujše neznanje, malomarsčina, kvarjenje, nekultiviranost itn. **»našega«** lepega (slovenskega) jezika, medtem ko so vsa ljubljanska vnašanja izrazito narečni sestavin silno zanimiva, prijetno dopolnjujoča, slogovno vznemirljiva... In če si je kak revež še upal zapisati nesrečno rodniško obliko na -ec (Beltinec), so ga osrednjeslovenski strokovnjaki takoj napadli, kako je

sploh lahko zapisal tako izrazito ozko pokrajinsko obliko. Obnašajo se huj, kot jugoslovanska federacija do Slovenije, piše na parolah Okroglincev. Oblika na -ec so razglasili za najhujši greh v sodobnem slovenskem jeziku, pred tem pa so jo čez dvajset let priporočali v (zdaj seveda gnilem) pravopisu. Seveda so šele zdaj ugotovili, da je oblika zašla vanj pomotoma.

A smo res mi krivi, se sprašujemo na levem bregu Mure, če je samo v soboški občini nad dve tretjini imen končuje na -ci in jih drugače kot na -ec ne pozna živ krst? Za center bi bilo seveda najuinkoviteje, če bi spremenili teh šestdeset in nekaj imen... In potem iz centra kričijo da je to najdemokracičnejša republika...

Povest o dobrih ljudeh je trajala **predolgo**. Bili smo dobri ljudje, poslušali smo in **ubogali**. Ob splošnih reformah so naši ubogljivi birokrati poslušali birokrate in poslovenili smo vsa krajevna imena v Okroglini, tista zunaj nje, pa čeprav lepa in med ljudstvom živa, pa črtali. Le zakaj bi se komu zamerili, smo si mislili. Saj ni tako neodpustljiv greh, če zavrežeš tradicijo prejšnjih piscev. **Živimo vendar za prihodnost**. In ker je bila tu še manjšina, ki se ji tudi ni bilo dobro zameriti, smo domača poimenovanja avstrijskih (npr. Radgona namesto Radkersburg) in madžarskih (Sombotel namesto Szombathely) krajev devetkrat zapečatili in desetkrat zaklenili. Le tu in tam si je še kak predrznež upal zapisati nezaželeno staro obliko. In to devetkratno zapečatenost in desetkratno zaklenjenost je blagoslovila tudi uradna politika — spet po logiki: dobri ljudje, dobra politika, brez zamere. Ampak zdaj zamera bo — odpečatili bomo devet pečatov in poiskali desetero ključev. Obračunali bomo tudi z malomeščanstvom, ki smo ga še pred dnevi pustili pri miru, ker smo mislili, da to ni malomeščanstvo v klasičnem (slabem) pomenu besede, saj je vendar zraslo iz nas, dobrih ljudi, tako da je lahko le nekakšno **dobroljudsko malomeščanstvo**, s tem pa je prizvok slabšalnosti odločno ukinjen. Ja, še pred dnevi smo jih pustili na miru, ko so na uradni predstavitvi zaslišali prej omenjeni Sombotel in se začeli najprej spogledovati, potem **»bucati«**, pa ščipati, pa suvati in nazadnje še malomeščansko obirati, češ da je vendarle boljše korektno (neza-merljivo) Szombathely, četudi ga ne znaš ne zapisati ne izgovoriti... Gorje jim zdaj, malomeščanom!

In pri tem jih je podpiral center. Dokazi so zbrani. Brez posebnih dokazov pa so vidna najnovejša centralistična prizadevanja prek televizije, tipičen zgled je oddaja Periskop, kjer si je center na naši črni listi prisluzil še eno veliko, neizbrisljivo črno piko. Uboga centralna deca s svojimi nepremostljivimi težavami, ker morajo obvladati pogovorni in knjižni jezik. Seveda v centru niso nikoli pomislili, da morajo okroglinški otroci poleg svojega obvladati še tuj jezik (in to dobesečno) — **slovenščino**. Naša akcija je brez-kompromisna. Zbiramo podpise, da postane Periskop še bolj razumljiv ljubljanskim malčkom; naši otroci pa bodo — dokler ne bomo imeli svojega programa — pač gledali zagrebškega in avstrijskega. Bolje bo tako, kot pa podpirati ljubljanskega, če niso sposobni doumeti niti tega, da naši otroci njihovih **»ulov in šponov«** ne razumejo, pa tudi starši (kot prevajalci) jim ne morejo pomagati; tudi če bi vedeli, se jim ne bi vedno ljubilo prevajati periskopovske (se pravi: globoko potopljene in le z majhnim delčkom na plano segajoče) slovenščine.

Vrhunec jezikovne demokracije in srda **Okroglincev** pa je ugotovitev, da svojih prirukov sploh ne morejo izgovorjati, kot bi želeli. S slovenizacijo je prepričen izgovor ū-jev in ô-jev. Osrednjeslovencev pač ne zanima, če neko ljudstvo na robu (bolje za njim) prinaša v skupno zakladnico sestavine, ki jih v osredju ni. Okroglinci se nočejo sprijazniti, da npr. nekoga, ki se piše **Kőnye**, poimenuješ Kenje (aso-

Naznanje Prekmurcem!

Podpisani zastopnik jugoslovanske vlade naznanim ljubim Prekmurcem:

1. da je zasedeni kraj Prekmurja del Jugoslavije poleg odlobe pariske mirovne konference. To je stalno — večno jugoslovanska zemlja, del Slovenije. Vi ste ne več Vogri, nego Jugoslovani, sinovje domovine Jugoslavije; po rodi Slovence! Naša vlada ma

moč, da to dobljeno zemljo, da nas rešene brate na svojem krilu obdrži, naše junaško vojaštvo bo znalo obraniti tisto, kaj je našega. Tistim, ki gušijo, da je to še ne stalna nego samo začasna rešitev, se nasmeje i je opominite, naj ne širijo laži in nezavijanje. Rešenje je dovršeno.

2. Ki proti komi kakšne srde ma, naj odpusti. Z lepim naj sovratnik naše dobi, stem več hasni domovini pa sebi, kak z ovadban i lozbami. Samo tisti naj se tožijo, ki se za milo postopanje i ravnanje eče ne nortarajo, so nezahvalni, nezadovoljni in to obole hudebe tudi širijo.

3. da proti svojoj domovini ino svojoj lastnoj bratji grešijo, če samo iz dobljkaeljnosti zrne prek mej spravljajo. V našem bogatom kraju stem dragogo povekljavajo, to je siromake terejo i pomenjaknje pozdigavajo, to je svoje tpeče brate v nevoljo spravljajo. Ki si to vupa na dušo jemati, naj računa stem, da pride pod kašitajajočo pravdo.

4. Vsaki, ki kakšni posej ma, naj se obrne na moj urad v Radgoni, (v gostilni »K sunci« pri Voglerji.)

Z jugoslovanskim pozdravom.
Civilni komisar Prekmurja:
Dr. Lajšnje s. r.

12. AVGUST
1919

ciacija z glagolsko obliko z juga) ali **Konje** (spominjanje na štirinožno žival).

O jezikovni krutosti v Slovenski okroglini je seveda mogoče še dolgo razpredati in zapisovati neovrgljive dokaze o izkoriščanju in zapostavljenosti, a že povedano je dovolj, da so vidne 3 močne rešitve:

1. Pustiti stvari take, kot so, oziroma dovoliti nadvlado poperiskopljene osrednjeslovenskega jezika.

3. Vztrajati pri izvornih izhodiščih slovenskega knjižnega jezika in bogatiti le-tega z okroglinškimi izrazi, oblikami... ter po možnosti najti vsaj delno osivelega velmoža, ki se bo uspešno vključil v jezikovno trgovino slovenskega centra po načelu: Jaz ti priskrbim krompir, oziromico, četrt(pol) celega prašiča... ti pa meni pusti to in to besedo, obliko...

3. V skladu z resolucijo Združenih narodov (in predloga v dopolnilih slovenske Ustave) proučiti možnost osamosvojitve/odcepitve (samo jezikovne ali splošne) in uvedbe **okroglinškega jezika**.

Pozornemu braucu gotovo ni moglo uiti, da se Okroglinci stodstotno zavzemajo za tretjo rešitev, pri njej pa teoretično obstajata dve različici okroglinščine — **vzhodna in zahodna**. Predlagam, da bi se odločili za **vzhodno** (dejstvo, da je to jezik moje mladosti, na odločitev ni vplivalo!), to je na Dólin-skem, s središčem v Beltincih (rodilnik: Beltinec!). Bistveno prednost ima po mojem iz dveh razlogov. Že predlani je izšel **Slovar beltinskega prekmurskega govora** in tako je slovarski del že rešen (mimogrede strogo zaupno: v pokrajinski **Teritorialni obrambi** je okroglinščina že uvedena). Po drugi strani pa bi bila to tudi skromna oddolžitve temu, za zgodovino Okrogline pomembnemu kraju. Samo pet dni po priključitvi/zdržitvi Okrogline z Jugoslavijo (17. avgusta 1919) je bila namreč tu po maši velika ljudska proslava osvoboditve, združene z izročitvijo Okrogline civilni oblasti. Urednik Murske Straže, **Božidar Borko**, je kot udeleženec te proslave takole opisal slovesno razpoloženje na beltinskem taboru: »Pred širokim prostorom okoli cerkve, v senci starih dreves je igrala godba in so se gnetle množice. V valovanju tisočev ljudi je bilo toliko naivnega navdušenja, zvedavosti in pričakovanja, da je bil že pogled na množico mogočen kakor himna svobode. Potem je bila maša, peli so v melanholičnih napevih prekmurske nabožne pesmi, topiči so pokali nekje za vasjo, legija je oddajala salve. Vse je bilo slavnostno, veselo pisano.«

Mi smo pripravljeni. Storili bomo vse, da bi bilo v valovanju tisočev ljudi toliko naivnega navdušenja, zvedavosti in pričakovanja, da bo že pogled na množico mogočen kakor himna svobode.

LITERARNI VIDIK

Prvo dejstvo: Nekega lepega dne, sredi popoldneva, sva z Brankom Žuncem sedela na terasi kavarnе Jelša, nasproti edinega semaforiziranega križišča v Murski Soboti. Ko je skozi križišče zapeljal avtomobil ljudske milice, sva se spomnila enega naj-nih poprejšnjih pogovorov, med katerim sva ugotovila, da v Prekmurju kar mrgoli policije. In v naslednje tritret ure sva potem takole, sedeč pred kavarno Jelša, našla 7 (z besedo: **sedem**) avtomobilov ljudske milice, ki so prevozili križišče. Ne vem, morda je kateri teh avtomobilov zapeljal v križišče večkrat in sva ga torej večkrat štela, ampak vseeno nama je bilo neprijetno, čeprav nimava ničesar na duši.

Drugo dejstvo: Nekega lepega dne, takole neka-ko ob šestih zjutraj, sem se peljal v Dolence na Goričko po nečaka. Nazaj grede naju je v Stanjevcih prestregla radarska kontrola in plačal sem 2500 din kazni. Z nečakom sva potem potovala v Ljubljano in ne spominim se, da bi spotoma videla kakega miličnika ali celo patroljo. Nazaj grede, potem ko sva prestopila Muro, pa so naju miličniki kar **trikrat** zaustavili. Prvič na odseku ceste pred Mursko Soboto, drugič na Vaneči in tretjič v Šalovcih. Ne rečem, možje v plavem so se obnašali korektno, to pa najverjetneje zato, ker nisva storila nobenega prekrška, toda midva sva se vseeno prav nelagodno spraševala, kako to, da sva po Sloveniji potovala brez vsakršnih zadržkov, doma pa so naju kar **štirikrat** zaustavili.

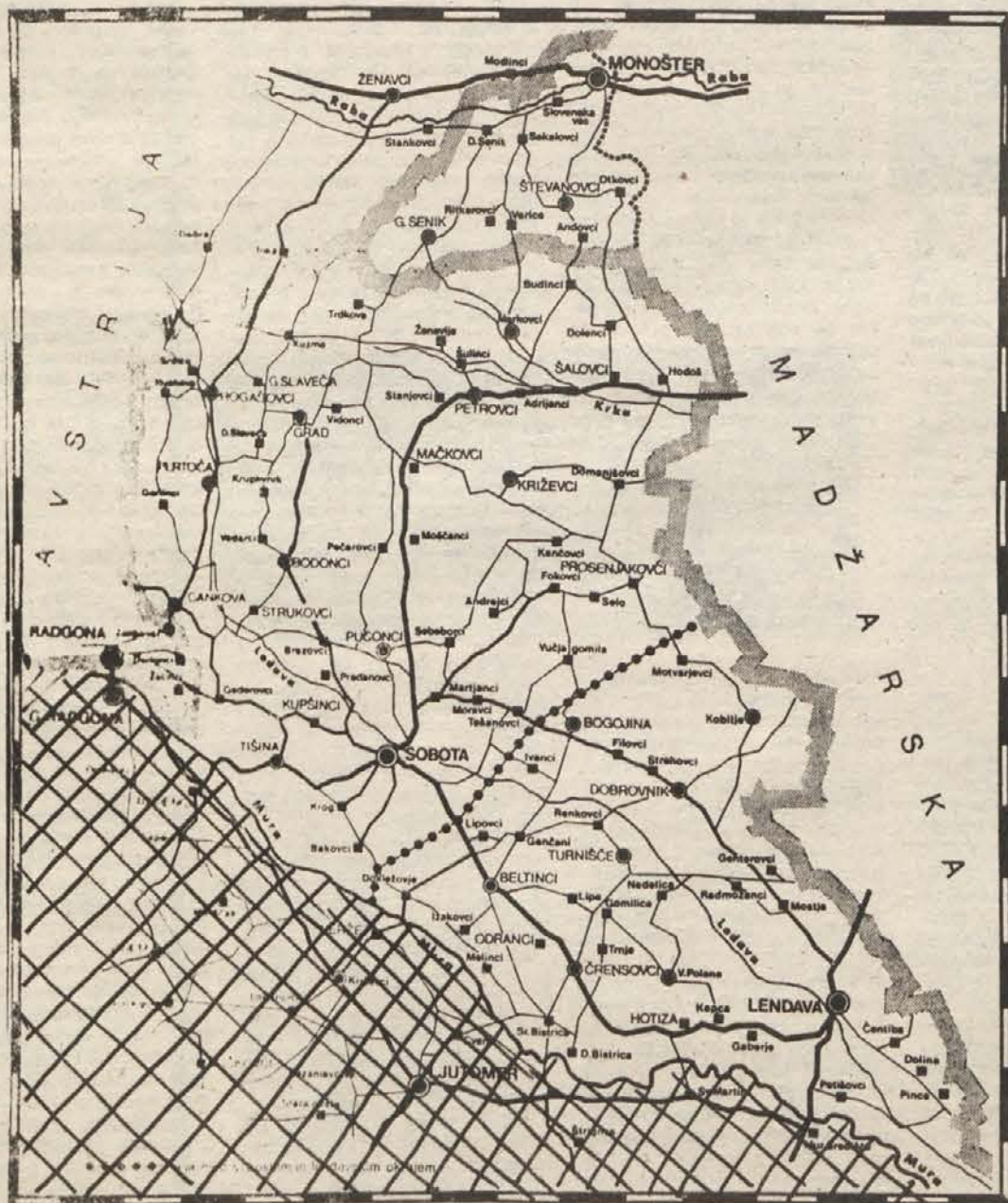
Tretje dejstvo: Nekega lepega dne, takole neka-ko ob dvanajstih ponoči sva se z Zlatkom Gnezdno poslovala od prijatelja, pri katerem sva bila na obisku. Takoj zunaj na cesti sta naju prestregla miličnika in naju lepo po vrsti izprašala od kod prihajava, kdo sva in kam sva namenjena, Zlatka pa sta potem tudi zapisala. Ko sem se nato zapeljal proti domu, sem na že omenjenem križišču srečal prvi avtomobil ljudske milice, tik pred domom pa je pripeljal za mano še drugi. Saj, če tako pomislim, se mi v bistvu ni zgodilo nič nevsakdanjega, toda vseeno sem zaspal z nelagodnim vprašanjem, kako to, da človek ob dvanajstih ponoči na relaciji Ulica Štefana Kovača in Lendavska cesta, naleti kar na tri patrolje.

Četrto dejstvo: Nekega lepega dne, pravzaprav pa neke sredi noči, se mi je sanjalo, da me je na cesti ustavil miličnik. Brez besed se je zrinil za volan mojega avtomobila in me začel voziti po mestu. Peljal je zmeraj v nasprotni smeri, kot sem si jaz želel, tako da sva se najprej sporekla, potem pa me je začel zastraševati. Ker sem skozi okno drvečega avtomobila klical na pomoč, so mimoidoči o nenadnem dogodku obvestili postajo milice. Kmalu je za mojim avtomobilom, ki ga je, kot že rečeno, šofiral nasilni miličnik, pripeljal avtomobil ljudske milice. Toda miličnika, ki sta izstopila iz njega, nista oštela svojega nesramnega kolega, temveč sta se združeno z njim znesla nad mano. Kako se je zadeva končala, ne vem, ker sem se prej zbudil. Je pa res, da si sploh nisem več upal zaspati, temveč sem vse do jutra v nelagodju tuhtal, kako se mi je moglo zgoditi, da sem iskal zaščito pred miličnikom pri miličnikih.

BIOLOŠKO-EKOLOŠKI VIDIK

Stranka prekmurskega gibanja za osvoboditev se pri predlogu za Prekmurje kot republiko opira tudi na biološko-ekološki vidik. »Predlagamo razvijanje dveh konceptov: pridelava **domače hrane** in pridelava **biohrane**. V prvem primeru gre za tradicionalen način pridelano hrano brez kemičnih dodatkov in konzervansov, ki jo preko ustrezno organizirane trgovske mreže že posredujemo v večja mesta kot so Maribor, Ljubljana, Zagreb in drugam. Ima svoj zaključen krogotok, sklenjen na ravni individualnega posestva, ne toliko na ravni pokrajinskega kmetijskega sistema. Pomembno je, da ločimo prvi koncept od drugega, saj biološko pridelavo hrane uvrščam v okvir oblikovanja **zgodovinske zavesti Prekmurja**. Morda je biohrana res moda in v 21. stoletju sploh ne bo več aktualna, toda v kriznih razmerah je nujno iskati strategijo preživetja. Ne trdim, da je biološka hrana prava alternativa vsemu industrijskemu načinu pridelave hrane, vendar skušamo oblikovati čim več podobnih konceptov, ki bi izhajali iz avtonomnih agrarnih, ekonomskih, socialnih gibanj v regiji. »Izluščiti moramo nekaj nam lastnega, avtonomen pogled na razvoj,« je prepričan sociolog Alojz Kavaš, ki se je lani preusmeril na kmetovanje in ki je oče t. i. **saletina** (stojnice z biohrano) v Ljubljani. Smo priče novi prekmurski razvojni paradigmi? Ta, ki se nam tačas ponuja z obsežnimi zemljiškimi operacijami po vsej Slovenski okroglini (Prekmurju), kjer nastajajo svojevrstne vzletno-pristajalne steze agrarnega, zlasti vodnogospodarskega lobija, gotovo ni prava. Zamisel o Prekmurju kot republiko bo očitno še treba premisliti.

Branko Žunec
Stefan Smej
Marjan Maučec
Feri Lainšček

MOLOTOV

COCKTAIL

Praktični nasveti za revolucionarne barmane — 3. del
VARNOSTNI UKREPI PRI IZDELAVI IN UPORABI MOLOTOV-COCKTAILA

Iz dosedanjih Praktičnih nasvetov za revolucionarne barmane je jasno razvidno, da izdelava in aplikacija molotov-cocktaila ne predstavlja kakega posebnega problema, vendar pa ne smemo nikdar pozabiti na varnostne in (samo)zaščitne ukrepe.

Revolucionarni barman in njegovi morebitni sodelavci so namreč ves čas izdelave, skladiščenja, priprave akcije, akcije same in predvsem po akciji neprestano izpostavljeni mnogim nevarnostim, ki jih je treba kar najbolj zmanjšati, po možnosti celo odstraniti. V osnovi poznamo predvsem **dve** temeljni skupini nevarnosti:

- 1.) nevarnost, ki nam preti od samega molotov-cocktaila in
- 2.) nevarnost, ki jo za nas predstavljajo sile kontrarevolucionarnega reda in discipline. Kot podskupino druge skupine lahko posebej navedemo še nevarnosti, ki nam pretijo od nas samih oz. od naših lastnih sodelavcev.

NEVARNOSTI PRI PRIPRAVI IN SKLADIŠČENJU

Polnilo molotov-cocktaila, najsi bo to bencin ali kaj drugega, je **lahko vnetljivo**, njegovi hlapi pa so celo **eksplozivni**. Da je težava še večja, polnilo praviloma rado hlapi celo pri nizkih temperaturah, pri višjih pa še raje. Predvsem v fazi izdelave je polnilo razmeroma dolgo v neposrednem stiku z okolico oz. zrakom. Pri skladiščenju se moremo temu izogniti z doslednim upoštevanjem navodil iz prvega dela tega teksta.

Čprav revolucionarnega barmana odlikuje pogum, se na vso moč izogiba **nepotrebnemu tveganju**! Marsikomu se bodo za-

ščitni ukrepi, ki jih navajam v tem tekstu, zdeli pretirani, toda umen revolucionarni barman jih bo vseeno upošteval, če bodo le realne možnosti za to. Zavedati se moramo namreč, da revolucija zahteva tudi žrtve, in človek z visoko revolucionarno zavestjo je nanje pripravljen, vendar pa si prizadeva, da bi bile čim manjše.

V vseh fazah izdelave molotov-cocktaila, predvsem pa v tistih, ko je polnilo v **neposrednem** stiku z zrakom, moramo poskrbeti za to, da bo koncentracija hlapov v naši okolici čimmanjša. Hlapenju se pri prelivanju polnila ne moremo izogniti, nekaj polnila pa obvezno izhlapi tudi v fazi čepjenja z vžigalno krpico. Šele neprodušno čepjenje z zamaškom in dodatno zavarovanje z voskom odpravi izparevanje polnila ali ga vsaj zmanjša na zanemarljivo raven. Pri uporabi voska moramo biti posebej previdni, kajti vosek se lahko uporablja samo vroč, pogosto pa ga je treba ves čas še dodatno ogrevati. Da se tem nevarnostim čimbolj izognemo, izberimo za izdelavo molotov-cocktailov hladen dan. Delajmo zunaj ali vsaj na prepihu, toda pri tem moramo paziti, da nas ne vidi, ne sliši in ne zavoha kdo od nepovabljenih. Kajenje in uporaba ognja sta **strogo prepovedana**, priporočljivo pa je tudi, da izklopimo oz. prekinemo dovod električnega toka do v prostoru oz. neposredni bližini mesta izdelave molotov-cocktaila stoječih električnih naprav. Tla v prostoru, kjer delamo, naj ne bodo iz sintetičnih tkanin, kajti te zelo rade povzročajo statično naelektritev

oseb in predmetov. Enako velja za oblačila iz takih materialov, negativne posledice pa ima lahko celo česanje s plastičnim glavnikom. Vsak, celo najmanjši preskok električne iskre je v prostoru z veliko koncentracijo eksplozivnih hlapov lahko usoden! Pri delu molotov-tudi na to, da se čimmanj ali sploh nič vnetljivih tekočin ne razlije izven predvidenih mest.

Bolje in varneje kot samostojno je skupinsko delo, toda skupina naj bo majhna in dobro utečena. Revolucionarni barman, ki izdeluje molotov-cocktaila, si lahko precej pomaga s spretnim asistentom, ki opravlja pomožna dela, vsakoči, če gre kaj narobe itd. ...

Osebe, ki sodelujejo pri izdelavi molotov-cocktailov, naj po možnosti poskrbijo za osebno zaščito. Za to so na voljo mnoga zaščitna sredstva (npr. posebne varovalne obleke za zaščito pred ognjem, kakršne imajo gasilci), ki pa revolucionarni barmani praviloma ne razpolagajo z njimi, vendar pa je mogoče zadovoljivo stopnjo varnosti doseči tudi z improviziranimi zaščitnimi sredstvi. Obleka in obutev naj omogočata nemoteno gibanje in prijetno počutje. Po možnosti naj bosta iz naravnih materialov. Idealna kombinacija je, če spodnja oblačila omogočajo nemoteno dihanje kože, vrhna oblačila pa naj bodo taka, da z zunanje strani čimmanj vpijajo tekočino. Zelo priročen material je lakirano naravno usnje. Imejmo tudi rokavice. Usnje ne so sicer zelo primerne, vendar pa nekoliko zmanjšujejo okretnost prstov, predvsem pa elimirajo čut tipa, zato je v fazi izdelave bolj priporočljiva kombinacija bombažnih kirurških rokavic, preko katerih navlečemo še gumijaste (oboje se morajo tesno prilagati roki, gumijaste pa naj ne bodo debelejšje od običajnega preservativa). Poskrbimo tudi za zaščito oči, ki so izjemno občutljive, in las, ki se zelo radi vnamejo. Za prvo silo zaščito oči kakršnakoli očala, lasa pa debela volnena kapa. Še boljša je motoristična čelada, sploh zaprti modeli z vizirjem, ker pa ima to slabo lastnost, da otežkoča verbalno komunikacijo med člani izdelovalske teame. Hlapi polnila, če jih vdihavamo v velikih količinah, povzročajo omotičnost, zato se vdihavanju izogibamo. Če se zaradi okoliščin ne moremo izogniti visoki koncentraciji hlapov v delovnem prostoru, poskrbimo za zaščito dihalnih poti s plinsko masko ali vsaj navlaženo, nekajkrat prepognjeno gazo, ki jo nalepimo ali navežemo na obraz tako, da nam pokriva nos in usta. Pri roki imejmo **delujoč** gasilni aparat ali vsaj gasilni spray (ker so aparati dragi, nakup s strani fizičnih oseb pa sumljiv, kupimo ali avtomobilski mini-aparat ukrademo v kaki javni zgradbi, po možnosti v lasti kontrarevolucionarnih sil, toda pazimo, da nas pri tem ne dobi, in da je aparat atestiran, napolnjen itd.), v našem dosegu pa naj bo še vedro vode in koca ali kako podobno pregrinjalo. Vsi navedeni rekviziti bodo najbrž povsem nepotrebni, predvsem če boste delali previdno, ker pa nesreča ne počiva, jih vseeno toplo priporočam predvsem manj izurjenim revolucionarnim barmanom in njihovim pomočnikom.

NEVARNOSTI PRI APLIKACIJI MOLOTOV-COCKTAILA

Glede nevarnosti, ki nam preti od samega molotov-cocktaila, je prav trenutek aplikacije najbolj kritičen. Osebna zaščitna sredstva so v glavnem enaka kot pri izdelavi, le da so tokrat usnjene rokavice primernejše od kirurških. Obleka motorista, ki skrbi za svojo varnost, je nasploh primerna tudi za revolucionarnega barmana, če pa razpolaga še z motornim kolesom, je to naravnost idealno, kajti njegova obleka zbija tako manj pozornosti, manj je možnosti, da bo prepoznan, motocikel pa je tudi idealno sredstvo za beg s kraja akcije (najbolje je, če je ukraden ali ima vsaj ukradene ali ponarejene register-ske tablice).

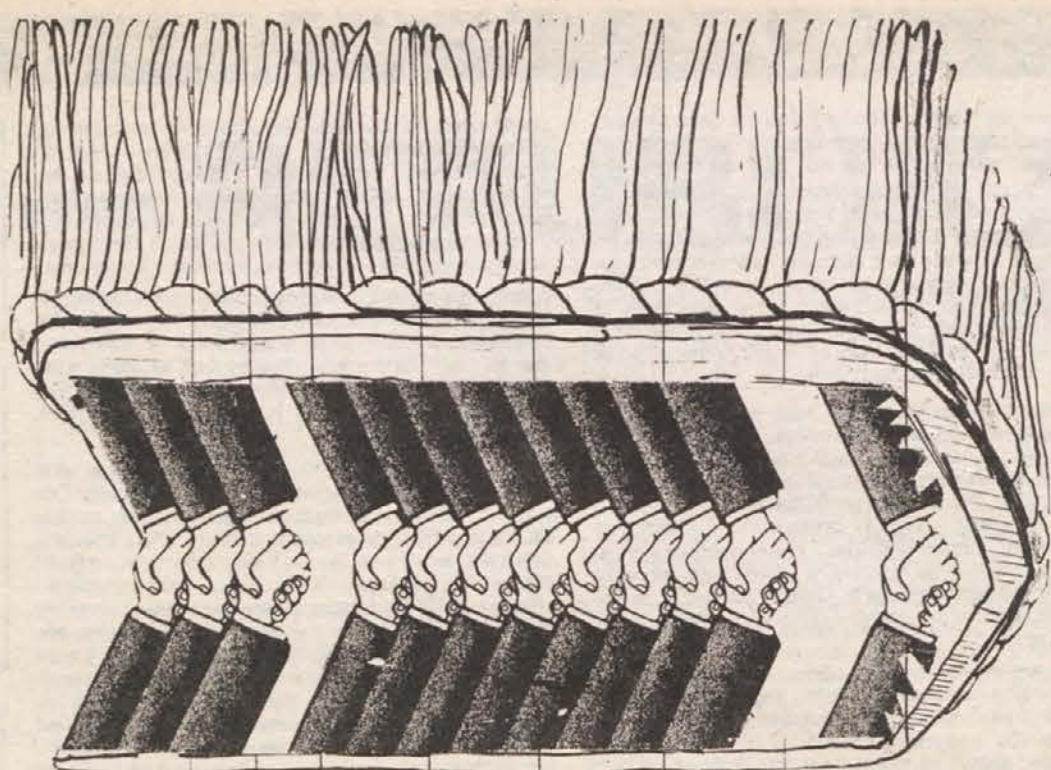
Ker mora akcija potekati hitro, so možnosti za previdno ravnanje le majhne. Pred aplikacijo molotov-cocktaila moramo na licu mesta pretehtati vse okoliščine in primerno ukrepati, kajti le tako bo

akcija potekala kolikor-toliko varno. Če za zdaj zanemarimo nevarnost s strani oseb, ki se nahajajo v bližini, se kritični trenutki začnejo z odprtjem molotov-cocktaila. Pazimo, da se vnetljiva tekočina ne polije po nas, kajti v tem primeru bi se kaj lahko spremenili v žrtev svojega lastnega početja. Če se to vseeno zgodi, obrišimo vlažno mesto do suhega in šele potem nadaljujmo z akcijo (uporabimo robec, suho krpo, kos papirja ipd., kar po uporabi zavrzemo). Ko prižigamo krpico, držimo steklenico tako, da jo bomo lahko vrgli brez pripravljanja, vendar čim dalje od vrata. Med metom in letom steklenice je najbolje, če ostane v čimbolj pokončnem položaju in čimmanj niha oz. se obrača, kajti tako bo dosegla cilj največja količina vnetljive tekočine, najmanj pa je bo zgorelo v naši bližini, kar seveda povečuje našo varnost. **Nikoli** ne mečimo **proti vetru**, kajti ne le, da je met tako krajši, ampak se bo plamen obrnil proti nam, to pa je najslabše, kar se nam lahko zgodi na revolucionarni akciji. Če se krpica slabo prilaga vratu steklenice, je velika verjetnost, da bo goreča tekočina brizgala naokrog med samim metanjem, zato uporabljajmo izključno kvalitetno izdelane cocktaile. Če nas goreča tekočina vseeno doseže, je panika in beg, kar je sicer povsem naravna nagonska reakcija, najslabše, kar lahko naredimo. Zračni tok ob našem telesu, ki nastane s hitrim premikanjem, bo ognel samo še bolj raznel, gotovo pa vsakdo ve, da so opekline nevarne in ekstremno boleče poškodbe. Pravilna reakcija v takem primeru je, da se vržemo z gorečim

mestom ob tla (pesek, zemlja in trava so primernejša podlaga od asfalta ipd.) in ga pritisnemo na podlago tako, da pride do gorečega mesta čimmanj zraka. Ogenj bomo s tem zadušili, podlaga pa bo vpijala tudi del preostale vnetljive tekočine. Debeleje kot smo oblečeni, dalje bo ogenj potreboval, da opeče našo kožo. Priporočljivo je tudi, da imamo sodelavca s koco ali podobnim pregrinjalom, po možnosti navlaženim z vodo. Če pride do neljubega pojava, da se vnamemo, je namreč to še boljši in učinkovitejši način gašenja in omogoča hitrejši umik z mesta akcije, zelo učinkovit, toda žal drag in težje dosegljiv pa je miniaturni gasilni aparat s halonom, ki pa ima še to pomanjkljivost, da po nepotrebnem zbujajo pozornost okolice, kar vsekakor ni priporočljivo za uspeh akcije.

Če se dobro izvežbamo za uporabo molotov-cocktaila, so vse tovrstne neprijetnosti praktično že vnaprej izključene in varnostni ukrepi, ki jih navajam, služijo predvsem za vsak slučaj, če gre kaj vseeno narobe (Murphyjev zakon: *Če kaj lahko gre narobe, bo tudi zanesljivo šlo*).

NEVARNOST S STRANI KONTRAREVOLUCIONARNEGA REDA IN DISCIPLINE

Največja nevarnost nam ne preti od samega molotov-cocktaila, ampak od organizacij tistih, proti katerim je usmerjena aplikacija molotov-cocktaila v okviru revolucionarne akcije, se pravi od sil kontrarevolucionarnega reda in discipline. V fazi izdelave in skladiščenja molotov-cocktailov in načrtovanja revolucionarne akcije so varnostni ukrepi razmeroma enostavni, težje pa je na sami akciji in še posebej po njej. Prva faza, se pravi dogajanje pred samo akcijo, naj poteka strogo konspirativno. Paziti moramo predvsem, da se v revolucionarne vrste ne vhitopati kak sabotar ali celo doušnik kontrarevolucionarnih sil, kajti to bi utegnilo preprečiti akcijo še pred njenim začetkom in celo razbiti revolucionarno skupino, še preden se ta izkaže v praksi. To možnost v veliki meri eliminira skrbna izbira članov revolucionarne skupine, oz., če gre za posameznika, pazljivost in tajnost v fazi priprav za akcijo.

Akcijo samo nam lahko oteži ali prepreči marsikaj. Člani sil kontrarevolucionarnega reda in discipline so dobro organizirani, opremljeni in izvežbani, zato jih nikakor ne smemo podcenjevati. Seveda moramo biti pozorni na uniformirane predstavnike nasprotnih sil in se gibati čim dalje od njih, še nevarnejši pa so njihovi pripadniki v civilu, kajti ti so manj opazni (zlijejo se z množico), izvežbani pa običajno še boljše od svojih uniformiranih kolegov. Ne smemo pa pozabiti tudi na čisto normalne ljudi, ki sicer niso pripadniki kontrarevolucionarnih organizacij, vendar so zavedeni oz. indoktrinirani od kontrarevolucionarne oblasti (*to se v uradni frazeologiji imenuje »samozaslišno osveščeni občani«*). Revolucionarna akcija **ni nikoli** usmerjena proti tem osebam, toda v primeru, če se zaradi svoje zavedenosti s strani kontrarevolucionarne ideologije postavijo proti revolucionarnemu barmanu, jih je treba v njihovem hotenju onemogočiti. Težava je v tem, da se na zunaj taki »občani« prav nič ne razlikujejo od kontrarevolucionarnih organov v civilu, zato postopamo proti vsakemu civilistu, ki hoče ovirati ali preprečiti revolucionarno akcijo, z vso ostrino, torej tako, kot da bi bil vrhunsko izvežban pripadnik kontrarevolucionarnih sil. Čeprav je verjetnost neljube pomote pri tem izredno velika, ima uspeh akcije v tem primeru prednost pred etičnimi, humanističnimi in podobnimi pomisleki, vendar pa pustimo to za zdaj v nemar, kajti prav o tem bo govora v četrtem delu tega teksta. Oster odgovor na take poskuse ima praviloma obliko zaslednega fizičnega onesposabljanja osebe, ki nas hočejo ovirati pri akciji, kajti za verbalno prepričevanje, katerega uspeh je poleg tega še skrajno negotov, ni časa. Čeprav vsak pravi revolucionarni barman nasprotuje nasilju nad nedolžnim prebivalstvom, se mora v konkretnem primeru brez slabe vesti odreči tej moralni držbi, toda le za čas, ko je to za izvedbo akcije neobhodno potrebno.

Največ težav je ponavadi pri umiku s kraja akcije, posebej pomembno pa je pri tem to, da nas prisotni ne prepoznajo. Poleg obleke in ostale opreme, ki naj

čimmanj spominja na naš običajni imidž, se na akciji obnašajmo čimmanj vpadljivo, predvsem pa bistveno drugače, kot v vsakdanjem življenju. **Nikoli** ne obesajmo svojega revolucionarnega prepričanja na veliki zvon, kajti s tem utegnemo pritegniti pozornost kontrarevolucionarnih sil. Glede samega umika moramo preprečiti vsak poskus, da bi nas kdo oviral, kar napravimo na enak oz. podoben način, kot če nam hoče kdo preprečiti samo akcijo. Žal se nasilju v revoluciji ni moglo povsem odpovedati, vendar pa se ne prepustimo afektu in omejimo uporabo grobe fizične sile na najmanjšo še sprejemljivo mero. S hitrim in domiselnim umikom bomo bistveno zmanjšali možnost, da bi bili prisiljeni uporabiti nasilje (kar nam poleg vsega tudi vzame precej dragocenejšega časa).

Če nam je umik uspel, se na videz čimprej prelevimo v lojalnega občana kontrarevolucionarne države, kajti sile kontrarevolucionarnega reda in discipline nas bodo vsekakor hotele izslediti in izvajati nad nami formalne in neformalne kazenske sankcije. Če nas ujamejo in celo samo osumijo sodelovanja v revolucionarni akciji, se nam ne obeta prav nič dobrega. Če je bila akcija uspešna, bodo pritiski kontrarevolucionarnih sil še toliko hujši. Revolu-

cionar, ki ga ujamejo, je oropan vsake možnosti, da bi se branil nad terorjem s strani kontrarevolucionarnih sil. Če je delal sam in neorganizirano, akcija pa je bila uspešna, bodo sile kontrarevolucije zanesljivo proglasile njegovo dejanje za akcijo organiziranih sil, in poleg njega *bodo mučili, sodili in obsodili na težke kazni* še druge ljudi, ki so jim tako ali drugače neprijetni. Tak razplet akcije je vsekakor tragičen in v bistvu pomeni poraz revolucije oz. zmago kontrarevolucionarnih sil. Še hujša stvar se lahko zgodi, če je bila revolucionarna akcija organizirana, kajti tudi če ujamejo samo enega udeleženca, se lahko kaj kmalu zgodi, da bo ta izdal še ostale. Srednjeevropska zgodovina pozna kar nekaj organizacij kontrarevolucionarnega reda in discipline, ki so z ekstremno okrutnostjo pripravljale ljudi do različnih priznanj. Srednjeveška »Sveta inkvizicija« je imela za doseganje priznanj najrazličnejše metode in naprave, in čeprav priznanja, ki jih je z njimi dosegala, praviloma niso imela nobene zveze z realnostjo, so dosegala svoj namen: veljala so kot **dokazi** za dokončno obsodbo, in prav malo je verjetno, da današnje kontrarevolucionarne sile ne bi uporabljale tudi izkušnje te organizacije. Torture, kakršne je izvajal Gestapo v času Tretjega Reicha, so imele za namen doseči priznanje, ki je imelo zvezo z realnostjo, saj je bilo to pomembno za uničevanje še večih ljudi. Gestapovske metode so z vidika njihovih izvajalcev prav gotovo imele določen uspeh, saj so celo nekatere prepričane komuniste pripravile do tega, da so spregovorili resnico. Današnje sile kontrarevolucionarnega reda in discipline v glavnem sicer niso tako okrutne kot njihovi zgodovinski vzorniki, oz. najokrutnejše postopke izvajajo v večji tajnosti, toda iluzorno bi bilo pričakovati, da so metode za doseganje priznanja od takrat kaj

nazadovale — kvečjemu nasprotno. Vsekakor obstaja velika verjetnost, da bo še tako trden revolucionar po dovolj dolgi in intenzivni fizični in psihični torturi popustil in kaj povedal, to pa bi lahko bilo pogubno za revolucionarno organizacijo, njene simpatizerje in še kup drugih oblasti neprijetnih ljudi. To so vsekakor najbolj žalostne žrtve kontrarevolucionarnega nasilja, toda v primeru, da se jim nikakor ne moremo izogniti, je treba že vnaprej računati na možnost njihovega pojava in izvajati ustrezne preventivne ukrepe, kajti za »kurativo«, se pravi akcijo osvoboditve ujetih revolucionarjev in drugih žrtev kontrarevolucionarnih režimov, so možnosti praviloma kaj pičle, rizično pri tem pa nesorazmerno veliki.

ORGANIZACIJSKA PREVENTIVA

Bolje, kot je akcija organizirana, bolj moramo paziti na preventivne ukrepe. Predvsem v primeru, da gre za razmeroma obsežno organizacijo, je treba poleg konspirativnosti navzven (se pravi ilegalnega delovanja) zagotoviti tudi konspiracijo znotraj same organizacije. Nikakor ni dobro, da se vsi člani organizacije med sabo poznajo, še manj pa, če vsi poznajo vsaj vodstvo organizacije oz. vodstva na nižjih nivojih. Če je organizacija zares revolucionarna, je bistven predvsem njen program, ne pa ljudje, ki ga izvajajo in koordinirajo akcije na najvišjem nivoju. Prav je, da vsi organizirani revolucionarji podrobno poznajo program organizacije in morda še svoje najožje sodelavce, kajti to dviga zavest in moralno, ni pa dobro, da poznajo tudi tiste revolucionarje, s katerimi ne sodelujejo neposredno. Revolucionarna organizacija ne pozna ničesar takega, kar bi spominjalo na centralizirano vodenje, saj to pri ustreznih revolucionarnih zavesti članstva ni ni potrebno. Ni torej nobenih direktiv od zgoraj, zato tudi ni pravega vodstva, ampak v okviru potrebe le koordinacijske skupine, da ne bi prihajalo do bojev med manjšimi skupinami revolucionarjev, ki se med sabo ne poznajo. Kot zelo uspešno se je izkazalo organizirati aktiviste po načelu trojki ali podobnih manjših skupin, pri čemer vsak član posamezne skupine vzdržuje stike s po enim članom iz kake druge skupine, pri tem pa sočlani njegove skupine ne vedo, katera je ta skupina oz. kdo jo sestavlja, pa tudi on sam ne pozna razen »svojega« človeka za vezo nikogar od članov druge skupine oz. jih vsaj ne pozna kot takih. To kontrarevolucionarnim silam otežuje onemogočanje revolucionarne dejavnosti v večjem obsegu, kajti celo če zajamejo kakega člana ali celo skupino in od njih dobe kompletna priznanja, je le malo verjetnosti, da bodo uspeli razbiti večji del revolucionarne organizacije. To je še bolj učinkovito, če se ljudje iz različnih revolucionarnih celic poznajo med sabo le pod psevdonimi.

Poljubila in pozdravljaj vas vaš dežurni barman

JACKS

(Prihodnjič: Prednosti, pomanjkljivosti in drugi pomisleki glede revolucionarnih akcij z molotov-cocktaili)

Početkom marta sovjetski lider **Mihail Gorbačov** posetio je **Državu Srba, Hrvata i Slovenaca**. Gorbačov je Dubrovčanima obećao da će se vratiti u njihovu sredinu.

Dogovor je dogovor.

Sovjetski lider je došao i otišao, a naši lideri su već ostali.

Danas se svečano proglašava sovjetski grad Varšava. Šta sve neće pored Visle ljudi Rusi da izmisle.

(Bora Djordjević)

Druže generale, dozvolite mi da se obratim drugu predsedniku!

Učinilo vam se **Koba**... rekao sam **Sloba**.

Upravo je **Staljin** uveo praksu favorizovanja moralno sumnjivih ljudi, koji su mu bili slepo privrženi zbog tamnih stranica u svojim biografijama. Moji favoriti su **Mitević, Minović, Mićović i Milićević** — kvartet «4 M».

POLITIKA je kurva. Da izvinu kurve!

Utvrdjena je odgovornost i umešanost **Dragiše Pavlovića** u pripremanje i objavljivanje humoreske **Vojko i Savle** u listu **Politika**. Ko je u to vreme bio glavni i odgovorni urednik **Politike**, ostaje da se vidi.

— Može li general da bude inspirator humoreske?
— Može, ako nema druga posla.

Prošle godine iz Zemlje izlazećeg sunca uvezli smo gotovo tri puta više vozila nego 1986. Da bi se to kompenzovalo, **zemljama zalazećeg sunca** prodali smo oružja za dve milijarde dolara.

U poslednje vreme pod oblandom demokratizacije vrše se napadi na militantne krugove!

Šta mi vrede ideali kad nemam pušku — vajka se jedan revolucionar-humanista.

— Ako ova zemlja ima najnesposobnije i najomraženije rukovodstvo, kako stvorismo ovu SFRJ, kako postigosmo toliki ugled u svetu? — pita **Duško Zgonjanin**, republički sekretar za unutrašnje poslove BiH. Zaista, sramota bi bilo da odumre država koja uživa toliki ugled u svetu.

Jedno vreme je naša zemlja bila najbliža komunizmu. Sada je to Rumunija.

Lider jedne nama prijateljske zemlje, povodom svog rođendana, objavio je do sada najširu amnestiju. Ako ovako nastavi, jednoga dana pomilovaće ceo narod.

Kad sveci marširaju, praksa je pokazala, prikrivaju se naivnim svetačkim izrazom.

Novopečeni lider, o čijim smo podvizima ranije javljali, pravi se **pravednim Josipom**.

U toku su rasprave o ustavnim promenama. Naš specijalni dopisnik sa postradalog područja javlja da niko od Jugoslovena nije povređen, a opasnost po naše građane je svedena na minimum.

Kosovo hoće republiku. **Slovenija** hoće državu. **Uža Srbija** bi da bude, bar, pokrajina.

Savo Brković je u pravu: **Crnogorci** nisu od juče. Crnogorci su od nedavno!

Alegorija je stilski figura koja **može** da uznemiri javnost. Posebno je opasna kada se štampa na srpskohrvatskom.

— Aforizam je tek literarna provokacija, a da li će od literarnog provokatora postati ili neće postati pisac, to tek treba videti — kaže bivši aforističar i stalni saradnik **Ježa, Brana Crnčević**. Crnčević je u mladosti pisao aforizme, a početkom ove godine naprasno se **bacio na literaturu**!

— Mi jesmo za demokratiju, ali ne za takvu u kojoj svako može da piše šta hoće — rekao je pasionirani čitalac inkriminiranih novina **Petar Kačavenda**. U državi vlada anarhija. Umetnička dela doživljava kako ko hoće.

O ukidanju Štafete **Dragan Milojević** je izneo svoje lično **mišljenje**, koje je inače dobio podršku ostalih članova Koordinacionog odbora RK SSRN Srbije. Milojević kaže da smo više od četrdeset godina gajili i negovali a **mladi i čitavo društvo prihvatili** ovu socijalističku manifestaciju i stvorili izvesnu lepu tradiciju. Na kraju, ipak nismo uspešli da istrajemo, a stalno se žalimo kako ne umemo da negujemo tradicionalne manifestacije. Gledamo šta rade Englezi ili čitava Zapadna Evropa i divimo se njihovim **srednjovekovnim manifestacijama**. Očigledno, smatra Milojević, odluka o ukidanju Štafete doneta je naprečac, bez konsultovanja mladih...

Tačno, odluka je doneta naprečac! I sada Zapadna Evropa nema čemu da se divi!

Odlučno demantujemo tvrdnju da Savezu komunista Jugoslavije ne pada na pamet da izade na slobodne izbore i proveri kolika je ljubav okruženog naroda, to jest naroda koji vlada, prema **njemu**.

U dilemi sam: da li da osnujem novu partiju ili da raspišem samodoprinos.

— Meni je vreme provedeno na robiji, onih prvih pet godina, bilo prijatno... Godine provedene u Sremskoj Mitrovici i Lepoglavi, sa drugovima, komunistima, iskusnim, stariim revolucionarima, ljudima ubeđenim u ono za šta su se borili, kao što sam i sâm bio ubeđen, ubrajam u najlepše razdoblje mog života — kaže samoizgnanik **Oskar Davičo**.

Pre rata je, dakle, bilo bolje na robiji nego sada na slobodi. Ako smo dobro razumeli Oskara, on nije izašao iz zatvora, samo je promenio ćeliju.

Nedeljko Bogosavac, finansijski direktor fabrike «Ivo Lola Ribar» (koju je tokom boravka u Beogradu posetio i Gorbačov) izjavio je, kako piše lokalni fabrički list, da oni postizu dobre rezultate zbog toga što su u svoj finansijski i proizvodni program ugradili i zaključke Osmе sednice CK SK Srbije...

Majmun Sami je dva puta bežao iz beogradskog Zoološkog vrta. Zašto Sami sada ne izlazi iz kaveza? Zato što je Srbija umorna od lidera.

Spoštovani braćo,

Še predno smo uspešli sodni postopek ob zaplembi šeste številke Katedre pripeljati do konca, nas je pričakalo novo presenečenje — tudi naša naslednja številka je bila zaplenjena v Beogradu po enakem postopku, kakor prejšnje. Očitno nekateri nimajo preveč radi našega časopisnega internacionalizma in so se zaradi različnih kriterijev tožilcev, ki časopisov ne želijo zaplenjati v Mariboru, kjer izhajamo, odločili Katedro zapleniti tam, kjer se prodaja. Da do tega prihaja nam je izredno žal — proti zaplembam pa se pač ne moremo boriti drugače, kakor s pogumnim pisanjem in demokratizacijo vse družbe... Od tega kljub zaplembam ne želimo odstopiti. Kar nas tolaži v tej situaciji, nas rešujejo tako dobri odvetniki kakor tudi srečna okoliščina, da namreč skorajda vsako številko že pred zaplembo (ker pač ni mogoča preventivna »cenzura«) razprodamo. Nesmiselnost takih zaplemb tako postaja očitna. Dokler tega ne bodo uvideli tako tožilci kakor tudi sodniki, imamo enkratno priložnost, da vam popolnoma legalno zaželimo obilo zabave ob prebiranju neza- in zaplenjenih Kateder...

IGOR MEKINA

Telegram za predsednika Vrhovnog suda SR Srbije

»Kao zastupnik izdavača lista «Katedra» koji je zabranjen odlukom Okružnog suda u Beogradu K. br. 27/88, dana 04. marta 1988. g. izjavio sam žalbu koju je Vrhovni sud SR Srbije po čl. st. 5 Zakona o sprečavanju zloupotrebe slobode štampe i drugih vidova informisanja, bio dužan rešiti u roku od 3 dana. Kako je, međutim, od tada prošlo 19 dana ovim izjavljujem pritužbu i zahtevam da budem izvešten kako je po istoj postupljeno.«

Srdja M. Popović, advokat
Takovska 19
Beograd

U DUŠI STE BILI ZA NAS...

...ALI STE NAS UDARALI PO NOGAMA!

Aktuelni proces diferencijacije u srpskom novinskom prostoru ulazi polako u svoju drugu godinu. Do sada su postignuti očigledni, veliki i, van svake sumnje, dugoročni uspehi. Raznim intervencijama sredena je doskora komplikovana situacija u nizu novinskih kuća i pojedinačnih redakcija. Srbija je došla do jedinstva preko «Duge», «Studenta», «NIN»-a, direktorijuma kuće «Politika», informativno-političkog programa TV Beograd, «Mladosti». Čišćenje republičke avlije završeno je, pa su se srpske vlasti sa više pažnje posvetile jugoslovenskom novinskom prostoru kako bi i na tom planu pomogle ostvarivanju beskonfliktnе atmosfere, toliko potrebnog uslova za prevazilaženje rastuće krize našeg društva.

«Opšto» stvari, svi su izgledi, prvo će poslužiti glasilo Socijalističkog saveza radnog naroda Jugoslavije, «Borba». Uspešan povratak «operacije Borba» garantuju opsežne pripreme sprovedene u srpskim političkim vrhovima. Pre sastanka Predsedništva SSRN Srbije sazvanog radi analize pisanja «Borbe», 1. februara održan je razgovor između predstavnika RK SSRN Srbije, CK SK Srbije i NIGRO «Borba», sa ciljem da se razjasne neke stvari. Jer, kako je istakao tom prilikom **Bogdan Trifunović**, «Nismo se javljali ranije, da to neko ne protumači kao vid našeg pritiska na «Borbu», a ima stvari koje u toj kući i u tom listu nisu dobre. Nezadovoljnih «Borbom» na ovom izuzetno poučnom razgovoru bilo je, naravno, daleko više no ovih drugih. S jedne strane, tako, našli su se pored Trifunovića nekoliko istaknutih domaćih ideoloških lektora: član Predsedništva RK SSRN Srbije **dr Vojislav Mićović**, predsednik Sekcije za informisanje iste DPO **Savo Kržavac**, u ime Partije izvršni sekretar Predsedništva CK SK Srbije **Dragan Pajić**. U «Borbinu» delegaciji bili su direktor kuće **Milan Rakas**, njegov zamenik **Ilija Borovnjak**, glavni urednici «Novosti 8» (**Ljiljana Zorkić**) i «Večernjih novosti» (**Rade Brajović**). No, jedini optuženi, zapravo, bio je **Stanislav Marinković**. Stavovi drugova iz strukture sažeti su potom u analizu «Neke karakteristike pisanja i sadržaja «Borbe» (u razdoblju od sredine 1987. do februara 1988)», neku vrstu platforme za raskrinkavanje «Borbinih» idejnih nedopodopština. Na ovom mestu prenosimo najzanimljivije delove rezimea pomenutog razgovora i potonje analize, koji na najbolji način svedoče o postojanosti srpskih komunista. Decenije prolaze a njihove se ideje i svest ni malo ne menjaju.

U listu «Borba» sve češće se mogu sresti tekstovi i autori koji, umesto kritike prakse i metoda rada SKJ, napadaju sam Savez komunista, osporavajući mu vodeću ulogu u društvu, poistovećujući ga sa dogmatizmom i staljinizmom i proglašavajući ga glavnim smetnjom progresivnom razvoju zemlje.

U «Borbi» se, između redova, negde čak i otvoreno, preporučuje građanski tip demokratije, demokratija višepartijskog sistema kao alternativna socijalističkom samoupravljanju. Prisutne su i teze o prevaziđenom marksizmu i zalaganje za dezideologizaciju aktuelne politike, što u suštini znači zalaganje za **ravnopravnost svih ideologija, tj. čišćenje prostora antikomunizmu**. Sa takvim tezama i idejama susrećemo se na stupcima «Borbe», bez neophodne idejne i političke «replike» koje će ih kritički osvetliti i pokazati kakav je stav SKJ o istim pitanjima.

«Borba» je ustupila prostor autorima koji se zalažu za rehabilitaciju građanskih liberala s početka sedamdesetih godina, za političku rehabilitaciju «praksisovaca» i grupe filozofa sa Filozofskog fakulteta u Beogradu što su kao opozicija ušli u sukob sa SKJ, kao i za reviziju ocena studentskih događaja od 1968. godine. Nije, pri tome, informisala čitaoca o ocenama njihovih teorija i političkog angažovanja koje je dao SKJ i druge institucije našeg političkog sistema.

U filozofskom dijalogu koji na stupcima «Borbe» (26—27. decembar 1987) vode Dragan Veselinov i Žarko Puhovski, na celoj strani velikog formata, u kitnjastom filozofiranju jedino što je razumljivo su teze o prevaziđenom marksizmu, o SKJ kao nazadnoj snazi u društvu, o višepartijskom sistemu kao mogućoj perspektivi, o tome da treba da se «dezavuiraju jasno forumski stavovi, pa i neke partijske veličine (Kardelj, Bakarić i ne samo oni)».

«No, da bi se i o jugoslavenskim filozofima moglo raspravljati na filozofski obavezan način nužno je i eksplicitno skinuti ideologijske anateme od kojih se je — primjerice u Hrvatskoj — faktički i odustalo, no nastoji se izbjeći formalno rehabilitiranje (koje, u ovome slučaju, naizgled paradoksalno, izgleda težim od faktičkoga), jer bi ono moralo značiti da se barem djelomice dezavuiraju jasno forumski stavovi, pa i neke partijske veličine (Kardelj, Bakarić i ne samo oni).» (Dr Žarko Puhovski u tekstu «Neoprezna slaboljublje», «Borba» 26—27. decembar 1987)

U ovom konfuznom filozofiranju čitamo: «Svima je, naime, posve jasno da SKJ danas ne vodi Jugoslaviju (a ko je onda vodi? — prim.). jer: a) više faktički ne egzistira kao organizacijska, programska i akcijski jedinstvena politička organizacija u Jugoslaviji; b) već desetljećima nema konzistentni i primjenjivi program... Veselinov i Puhovski vide izlaz iz krize ako stvari u svoje ruke uzmu — političari novog profila, a ne nemušt društveno-politički radnici», što je pre njih Dilas jasnije «obrazložio» smatrajući da vodeću ulogu u društvu treba prepustiti inteligenciji i prosvetenoj tehnokratiji. I ne pominju radničku klasu kao činioca izgradnje i razvoja produkcijskih društvenih odnosa. A u Programu SKJ radnička klasa je označena kao pokretačka snaga društva.

U sporu oko naslovne strane lista «Student» (maj—jun 1987) «Borba» se, načinom pisanja svrstava na onu stranu koja se suprotstavila stavu i oceni Predsedništva CK SKS i Predsedništva CK SKJ o ovom pitanju.

Ako je činjenica da je Predsedništvo CK SK Srbije na vanrednom, zatvorenom sastanku dalo podršku «Politikinu» napadu na naslovnu stranu «Studenta» najvećem delu javnosti dobro poznata, ista javnost do dana današnjeg nije bila obaveštena o tome da je problem «Studentovog» «napada na lik i delo Josipa Broza Tita» ikada bio razmatran na Predsedništvu CK SK Jugoslavije.

Lid za tekst U DUŠI STE BILI ZA NAS, ALI STE NAS UDARALI PO NOGAMA!

Ove reči uputio je Bogdan Trifunović, predsednik RK SSRN Srbije Stanislavu Marinkoviću, glavnom i odgovornom uredniku «Borbe», kada je ovaj utvrdio kako je «Borba» »u nekim stvarima bila preteča Osmе sednice CK SK Srbije«. Konstruktivan dijalog drugova iz Republike i drugova iz «Borbe» urodio je — Belom knjigom.

DOVIĐENJA U OSLOBODENOM BEOGRADU

op. 313/XII

Udruženje književnika Srbije

4. 3. 1988.

Odbor za zaštitu umetničke slobode

Julija Najman, dr Vladislava Ribnikar, Ljiljana Šop, dr Svetlana Slapšak, Alek Vukadinović, Zoran Glušćević, Slobodan Rakitić, dr Vladeta Janković, Dušan Vukajlović, dr Aleksandar Petrov, Gojko Dogo

Saopštenje br. 75.

Već duže vreme svedoci smo sve češćeg obračunavanja sa novinama i novinarima širom zemlje, bilo da je reč o zabranama (Katedra, Studentski list, Berekin), bilo da je reč o direktnim pritiscima i ukljanjanju sposobnih novinara (Student, Mladost, NiN, TV), ili o intenzivnim napadima na pojedine listove, jezikom i «argumentima» koje smo bili spremni da smatramo zauvek difamiranim. Ono što posebno zabrinjava je raznolikost tema i pristupa napadanih, njihova međusobna nepovezanost: čini se da je meta napada svaka reč koja nije unapred planirana, prethodno proverena i usklađena sa mišljenjem, ukusom ili naprosto raspoloženjem neke grupe ili ličnosti. Ogoļjenost pritisa koji se nad novinarima i javnom reči sprovode je ono što od zabrinutosti stvara strah. Okoliko se zaista vratimo u doba kad je kriterijum za objavljivanje bio to da li se nekomе tekst dopada, onda će tekovina javnog mnjenja, stvorena u našoj kulturi, nepovratno propasti.

Duboko osećanje stida što se to desilo u Beogradu, obuzima nas posle zabrane četiri stranice mariborske Katedre, na kojima su mladi novinari iz Beograda, uklonjeni iz svojih redakcija, pokazali svoje nesumnjive talente za satiru, na svome maternem jeziku. Da li je zaista moguće da se u ovome gradu tako reaguje na nešto što je izvesno već tradicija i književni ponos ove sredine, jezik humora i satire? Da li zaista studentske šale mogu bilo koga da ugroze, ako se nije smatralo potrebnim da se Politika (ili njena odgovarajuća strana) zabrani zbog dostavljачke «humoreske»? Blagonaklonost prema britkom duhu mali je obol koji zrela i sigurna vlast može da priloži javnom mnjenju: znak mudrosti bio bi potpomanje dobrogo duha.

Zahtevamo da se sa kulturnog Beograda skine ljaga zabranjivanja duhovitosti.

Odbor za zaštitu umetničke slobode

Predsednik,

dr Svetlana Slapšak

«Borba» je zgrešila i zato što objavljuje tekstove partijskih funkcionera (interesantno je da se «Borbi» prebacuje što je puštala tekstove kasnije smenjenog gradskog izvršnog partijskog sekretara, a «Politika» ostaje oslobođena slične kritike iako je dugo vremena objavljivala tekstove smenjenog predsednika gradske organizacije komunista, Dragiše Pavlovića).

Izgleda, ipak, da je za najveće zlo uredništvu uzeto pisanje «Borbe» o legendarnoj Osmoj sednici CK SK Srbije.

«Uredništvo «Borbe» je iskazalo negativan odnos prema akciji Saveza komunista Srbije kojoj je pečat dala 8. sednica CK SKS. To se može videti iz načina na koji je list «pratio» događaje i akciju SK Srbije. Učuljiva je tendenciozna neobjektivnost, izoptvanje činjenica, zlomamernost do falsifikata. Brižljivo je sakupljano sve što je nepovoljno rečeno ili napisano o akciji SK Srbije i to objavljivano na stranicama «Borbe».

Specijalni dodatak «Borbe» sa tendencioznim i nedopustivim skraćivanjima stenograma i isto takvim dodavanjima koji nemaju veze sa ovim sastankom (izlaganje Radmila Kljajića), takođe izražava odnos uredništva prema ovom partijskom skupu komunista Srbije. Predsedništvo GK OSK Beograda zbog toga javno je izrazilo svoj protest.

Zašto «Borba» nije dobro informisala čitaoca o Osmoj sednici CK SK Srbije vidi se iz replike Dragana Pajića, izvršnog sekretara Predsedništva CK SK Srbije, na razgovoru u RK SSRN: «U pitanju je atmosfera koja je stvorena u nekim redakcijama, tamo gde su stvari ispuštene iz ruku. Nije kriv samo novinar koji piše pogrešne stvari, već više urednik koji ih pušta u list. Kako se samo postupalo sa dodatkom o 8. sednici — sve sam sa drugovima iz «Borbe» dogovorio, dao im što treba, a oni krato i dodaju po svome.»

Nekritički objavljivanje dugog teksta (8 nastavaka u januaru 1988) akademika Vase Čubrilovića od pre pola stoleća (1937. godine) kojeg se autor i sam odrekao (u tekstu se traži iseljavanje Albanaca iz Jugoslavije) ne može se drugačije shvatiti nego kao politička provokacija.

U tekstu «Prozivanje mišljenja» («Borba», 18. decembar 1987) novinar ovoga lista, Ivan Torov ne po prvi put, drži lekciju Savezu komunista Srbije, upozoravajući ga da «ne sme pristajati ni u jednom svom delu na ignorisanje i kršenje statutarnih i demokratskih normi u ime bilo kakvih «viših ciljeva», jedinstva ili efikasnosti».

«Borba» greši i tako što objavljuje intervju sa Predsednikom Republike (koji je, uzgred, bio deo serije intervjua sa svim predsednicima jugoslovenskih republika).

«Može se postaviti pitanje kojim se kriterijumom rukovodilo uredništvo «Borbe» kada je (10. novembra 1987) objavio opširan intervju sa Ivanom Stambolićem u kome ni intervjuer ni intervjuisani i ne pominju 8. sednicu CK SK Srbije i 8. sednicu CK SKJ (kao da ih nije ni bilo).»

Kako stvari stoje sudbina lista «Borba» zavisi od (izgleda postignutog) dogovora između rukovodstva izdavačke kuće i srpske strane. O čemu se zapravo radi plastično dočaravaju reči druga Mićovića, izgovorene na Razgovoru:

«Živimo u uverenju da je položaj «Borbe» u nekom smislu privilegovani i da njen odnos prema svim delovima fronta nije prirodan; mi smo iz Republike suosnivači lista «Borba» i listova kuće; a često smo nemodni da utičemo. Jeste da postoji Savet, Republički, ali je domet njegovog uticaja mali. Naša radna tela ne razmatraju uređivačku politiku vaših listova, mada bi mogla i morala. S druge strane, izgleda da je vama ugodno što se vama malo bave osnivači i suosnivači. Greške su obostrane. Mi «Borbu» i druge listove moramo više shvatiti kao **svoje**, a vi se morate osloboditi osećanja nekakve **eksterioritajlnosti** i imati veći osećaj odgovornosti prema nama u Republici i veću **potrebu** za međusobnom saradnjom, morate imati više sluha za kritičke primedbe koje vam se upućuju.

Inače, ako se ozbiljno ne shvati ovo o čemu govorimo, «Borba» rizikuje da u potpunosti izgubi našu podršku, pa i našu spremnost da budemo suosnivači sa svim uređivačkim i ekonomskim posledicama koje iz toga proizilaze.

Na kraju — završio je Mićović — mi ćemo proceniti kako ćemo ovo naše mišljenje o «Borbi» učiniti dostupnim javnosti, jer nemamo pravo, a ni razloga da o ovom stvarima raspravljamo u zatvorenom krugu.»

P. S.

Dok vredni drugovi srpskog SSRN-a vredno razmišljaju kako da (predloženo vam) svoje mišljenje o «Borbi» učine dostupnim javnosti, — kako ne bi raspravljali u «zatvorenom krugu» u redakcijama «Borbe» se vrši ubrzana diferencijacija. Amin.

(Oprema teksta je redakcijska)

RATKO RODIĆ, s. r.

VITEZOVIĆ MILOVAN

KATEDRA: Juna '68. godine napisali ste pesmu o miliciji koja nije, što se tada smatralo izuzetnom hrabrošću?

VITEZOVIĆ: Počelo je čuvenom pesmom »Sa kolena na koleno«, napisanom Prvog dana Juna. Pesma je prvo bila čitana u Kapetan Mišinom zdanju, pred desetak hiljada pobunjenih studenata. Drugog dana Juna objavljena je u vanrednom broju revije »Susret«. Tada je poredjena sa pesmama mladog i pobunjenog Krleža... Ta pesma se nalazi i u dve zabranjene knjige: u »Praxis-ovoj« svesci »Dokumenti juna« i u dnevniku Živojina Pavlovića »Ispljuvak pun krvi«. U jednom od tadašnjih zabranjenih brojeva »Studenta« nalazi se i moja druga pesma »Himna milicionerskoj palici«, o toj čudesnoj palici koja je uvek u pravu, koja od naroda brani narodni režim, ta drška bez cveta kojom se kiti sloboda, koja može biti najbolja dirigentska palica ako treba dirgovati pevačima masovnih pesama, ona ima sluha za narod...

KATEDRA: Jeste li je iskusili na leđima?

VITEZOVIĆ: Nisam na leđima, jesam na savesti... Pripadam generaciji koju su uveravali da Revolucija ne jede svoju decu, a koja je iskusila kako Revolucija žestoko bje svoju decu... Najgrotosknije i najporaznije je bilo kada su Trećeg dana tih junjskih demonstracija milicioneri upali u zgradu Likovne akademije u Rajčeviću ulici. Bilo je veče, onaj pozniji sumrak napolju i neko je pri upadu milicije isključio struju. Milicioneri su krenuli da biju sve prilike redom koje su u mraku nazreli. Medjutim, to su uglavnom bile velike gipsane kopije antičkih skulptura Miloske Venere, Bakača diska, Apolona, Lokaona iz Fontane di Trevi... Tako je milicija bukvalno pretukla kolevku civilizacije... To bi trebalo da bude i jedna od scena romana koga imam u rukopisu — ja sam Jun '68. uzeo kao veliku književnu obavezu, počev od zbirke pesama »Slobodnije od slobode« koja je svojevremeno rasprodana za dve nedelje i »Prosveta« već dvadeset godina nema tri čiste da je ponovi... Takom te dve decenije nastavio sam da pveć sudbinu pobunjene generacije, njena nepristajanja, lomljenja i savijanja, kako je od generacije koja je bila realna i zahtevala sve moguće postala nerealna pristavši na sve moguće, kako smo uspeali u društvu izdajom sebe, kako je revolucionarna birokratija progutala pobunjenu revolucionarnu decu... O tome se može lepo pevati kao o svakom porazu... Tako i čitam pisce generacije — kad čitam Rulpa, ja čitam naš poraz... Hoće li »Slobodnije od slobode« ipak biti objavljeno u ovoj godini tužnog jubileja (1968—1988)?... ne znam.

KATEDRA: Kako sudite revolucionarnost sadašnjih generacija studenata?

VITEZOVIĆ: Nemam pravo da sudim generacijama koje dolaze. Zato one imaju pravo da sude mojoj i svim generacijama ispred njih. Mi smo krivi za stanje u kome smo! Bilo da smo ga stvarali, bilo da smo na njega pristajali ili kukavički čekali i gledali... Bili smo velika šansa, propustili smo je i iskoristili su nas. Generacije koje dolaze jesu glavno uzdanje! Na njihovoj strani je i biologija i znanje. Nadam se da generacije koje dolaze neće biti sentimentalne i da neće imati volje da trpe naše manipulacije i neodlučnosti naša nagadjanja, pogadjanja i nagvađanja... da neće imati milosti u obračunu sa nama, jer smo mi za malo vlasti imali milosti u obračunima sa našim očevima — njihovim dedovima!

KATEDRA: Vaša knjiga aforizama iz '69. godine je spaljena?

VITEZOVIĆ: Gorela je prevedena je u sekundarne sirovine. Nije zvanično bila zabranjena ali je spaljena... Bio sam tada urednik lista »Čivija« koji je izlazio u okviru tzv. Čivijade, okupljanja satiričara i kanikaturista Jugoslavije u Šapcu, gde je sedam dana trajala njihova »Čivijaška Republika«... List je imao satirične opservacije — za to vreme, najvišeg dometa. Imao je, između ostalog, uvodni govor Branka Ćopića, koji je bio izabran za predsednika »Čivijaške Republike«. Govor je objavljen kao govor predsednika Republike, a tek ispod je pisalo »reč Branka Ćopića«. Broj je zabranjen. Ta zabrana je naterala izdavača da počue i spalji moju knjigu »Srce me je otkucalo«. Bilo je to u vreme kada se navršavala godina spaljivanja Jana Palaha...

KATEDRA: Time je još jednom potvrđena maksima da se »dogma najbolje osvetljava lomačom«?

VITEZOVIĆ: Uz to, evo dokaza i kako nastaju aforizmi — taj aforizam (Dogma se najbolje osvetljava lomačom) napisao sam posle spaljivanja te knjige... Ipak, nisu svi primerici bili spaljeni jer sam desetak primera ranije izneo iz štamparije... Jedan primerak je stigao u Ljubljano, u redakciju »Mladine« preko tadašnjih urednika Tatjane i Slavka Pregl. Aforizam »Narod se zabavlja vešanjem slika svojih vođa« našao se na novogodišnjem čestitki kojom mi je Pregl zaželeo više umetničkih sloboda u dolazećoj godini... Da paradoks bude veći, nekoliko aforizama, zbog kojih je prvo izdavanje moje knjige bilo zabranjeno, u ovogodišnjem prvom (januarskom) broju prenela je moskovska Izvestijina »Nedelja«...

Kada baš govorimo o vremenu ovih zabrana, može se učiniti pomalo gorkom činjenica da se u poratnom političkom razdoblju to vreme naziva dobom srpskog liberalizma... A ja sam to vreme zapamtio po najvećem broju zabrana koje su napravljene u

jednoj nedelji (iste sedmice zabranjena je »Čivija« i »Književne novine« u kojima je bila polovina mojih priloga). Koju godinu kasnije protagonisti tog vremena i zabranitelji iz tog vremena otišli su kao veliki liberali — Marko Nikezić, Latinka Perović i Bora Pavlović... Za našu generaciju ovaj poslednji je bio sinonim staljinizma a otišao je sa etiketom — liberala! On je iz jednog od pomenuta tri kabineta telefonirao tužiocu da zabrani »Čiviju«... I povrh svega, spaljivanje knjiga je lukavo nazvano »prevođenjem u sekundarne sirovine«, što je bila sudbina i knjige Dobrice Ćosića »Moć i strepnja«. I danas čuvam primerak sa Ćosićevom posvetom: »Milovanu strepnju — budalama silu!«.

KATEDRA: to je bilo karakteristično samo za Beograd i Srbiju?

VITEZOVIĆ: Beograd je probijao led. Možda je tu opravdanje što su se i neostaljinisti nazivali liberalima... Za Beogradom je u to vreme, u probijanju leda, išla Ljubljana, a za njom drugi, i svuda su bile iste reakcije... Pamtim jednu anegdodu iz tog vremena — zabranjena je, mislim Ruplova »Tribuna«. U toj anegdoti razgovaramo Matija Bećković i ja. Ja: »Znaš li da je »Tribuna« zabranjena?«, Bećković: »A koji je razlog?«, Ja: »I razlog je zabranjen!«.

KATEDRA: Danas se mnogi bave »rušenjem nacionalnih mitomana«. To je bio i vaš slogan u pripremanju scenarija za seriju »Vuk Karadžić«. Nemate li utisak da je ta serija izazvala upravo suprotan efekat — podgrevanje nacionalnih strasti?

VITEZOVIĆ: Serija je, što se Srba tiče, izazvala nacionalne mitomane, jer se u jednom delu javnih reagovanja javio malograđanski kompleks pred istorijom. Jeste ona bila krvava, ni oni to ne mogu da spore, ali — malograđani bi voleli da je vide pričističenu, umivenu, prečućanu i idealizovanu. Pitali su: »Treba li to sada prikazivati narodu? Zar u ovoj krizi?«. Naravno u prvom delu serije kada su se srpske vojvode među sobom borile za vlast, pitali su se: »Zar da nas takvim gledaju ostali jugoslovenski narodi i cela Evropa?«. Ja ne mislim da je nesreća što nam je istorija bila krvava, već što smo je takvu prečutkivali — veća je nesreća što nismo imali svoga Šekspira. Krvavu istoriju imaju i Englezi — uzmite koga hoćete Ričarda... Krvavu istoriju imaju i Francuzi, uzimimo Lujve ili — francusku revoluciju... Ali su i Englezi i Francuzi uspostavili katarzični odnos prema svojoj istoriji, koristili se njome, odredili svoje mesto u svetskoj istoriji i svetskoj književnosti!

Da li je serija o Vuku Karadžiću podgrejala nacionalne strasti? Da bi se nešto podgrejalo, to treba držati na ledu. Očito Vaše pitanje krije činjenicu da je taj led bio političke prirode jer je srpska istorija zaista decenijama držana

na ledu. Nije slučajno da su mnogi periodi iz naše istorije (ne mislim samo srpske) prečutkivani... Kod nas je odnos prema istoriji okrenut naglavce. Umesto onog: »Posle mene — potop!« (mada na tome radimo) važi: »Pre nas — potop!«. Ovdje je istorija decenijama počinjala od 1941. godine. Tako su Srbi bili lišeni pouke učiteljice života. A na njihovoj istoriji mogli su i drugi da se uče... Na žalost, Srbi su svoju stariju istoriju morali sami da uče i to ponajviše epski, kroz pesme, pa kad im je serijom o Vuku ponudena istorija činjenica, smatrali su (na početku) da sam preterao sa demitologizacijom, da bi, na kraju, seriju prihvatili kao neku vrstu ogledala...

Stoji da su se prema seriji gledaoci određivali sa oosta strasti. Mnogi su izvlačili savremene konotacije, poredili zbivanja iz serije, odnosno — iz istorije, sa događajima iz savremenog političkog života. Primio sam to kao dokaz da se istorija ponavlja. Jedino me je brinuo izvestan otpor prema evropskoj komponenti serije. Čak sam bio zapanjen primitivizmom obezvređivanja napora Vuka da Srbiju unese u kulturnu kartu Evrope i njegovog rada sa uglednim umovima tog vremena — Kopitarom, Geteom, Grimom, Miklošičem, Dobrovskim... Taj primitivizam je objavljen u pismu jednog establiarnog pesnika, po meni — neostvarenog, u beogradskom nedeljniku. Zato mi čini čast poziv Nove revije da na njenim stranama, kroz razgovor sa redakcijom, izložim svoju poetiku, svoja gledišta na istoriju, Vuka, na mesto Jerneja Kopitara u srpskoj obnovi, naš odnos prema Evropi i Evrope prema nama... Kakve je strasti serija izazvala u drugim našim narodima? Ne znam... Rastužio me je ekscs u Zagrebu! Tući Slovenca zato što u tramvaju priča o srpskoj istoriji... to nije ni balikanizam! Drago mi je da su Slovenci (kako sam čuo) gledali seriju kao jednu od prilika da istorijski bolje upoznaju Srbe...

KATEDRA: Jeste li skloni podizanju nacionalne temperature?

VITEZOVIĆ: Narodi imaju svoju duhovnu temperaturu, kao što ljudi imaju telesnu... Lično sam sklon jačem nacionalnom osećaju. Ali, to ne umanjuje moj internacionalizam, jer možete biti internacionalista samo ako ste svesni svog nacionalnog bića, identiteta, korena... Tako je i kod naroda — narod svestan svojih odlika baš zato treba i od drugih da bude cenjen i poštovan. Koliko je čovek svesniji toga ko je, odakle je, toliko će tačnije znati kuda će i pre će i sve više uviđati da je sve manje sam. U čovečanstvo se može samo kroz svoj narod. Mi, na žalost, još nismo otkrili sebe. Ne znamo se na nivou svog naroda niti na nivou jugoslovenske zajednice i Evrope...

Analizirajmo, što se korena naroda tiče, šta smo otkrivali u poslednjih 10, 20, 30, 40... godina — civilizaciju Inka i Maja, divlju

misao, Zen... Ni jednog momenta nismo otkrivali — sebe?! Što se Evrope tiče — nismo odmakli od grčke i rimske mitologije! Imamo li ijedno sintetizovano delo iz mitologije Južnih Slovena?! Imamo li sredenu i objavljenu Slovenačku mitologiju?! Možemo li govoriti o potpunosti Hrvatskoj mitologiji?! Šta je učinjeno da ipak koliko-toliko sredena Srpska mitologija bude predstavljena — Srbima, Jugoslovenima, svetu?! A znamo li francusku, nemačku, poljsku, rusku mitologiju?! Postoji li sredena knjiga evropske mitologije? NE! A da to postoji, videli bismo koliko smo, po evropskoj mitologiji, jedinstveniji nego što smo mogli i pretpostaviti, da su nam koreni manje-više isti — takoreći da smo u osnovi bili jedan narod. Čak i tamo gde su u pitanju dve rase možemo utvrditi, na primer, da su Vodanovi hrti iz germanske mitologije, i hrti Svetog Save iz slovenske, srpske mitologije, gotovo isti po kulturnim legendama... Zato mislim da se sadašnji antagonizmi u jugoslovenskim narodima mogu razrešiti samo spoznajom i poštovanjem jedni drugih... U suštini, želim da budem ravnopravan sa Hrvatima isto koliko i sa Slovencima, a sa svima imam želju da budem ravnopravan koliko je u Francuskoj svaki njen građanin, bilo gde da se nađe, od Normandije pa do Provanse... Što se kulture tiče, ne vidim da bi gušenje jedne kulture značilo bogatstvo druge. Naprotiv, bogatstvo svih kultura čini jednu zemlju bogatom! Gledano u opštem smislu — želim da budem građanin Evrope. A u Jugoslaviji to još uvek nismo — iz ekonomskih, civilizacijskih, kulturnih, kominternovskih, jezičkih i ostalih razloga...

KATEDRA: Kada ste pravili seriju o Vuku, jest li slutiti da će njeno emitovanje doći u top-vreme što se tiče euforičnog buđenja srpskog nacionalnog bića?

VITEZOVIĆ: Nisam siguran da to, što se sada među Srbima dešava, jeste buđenje srpskog nacionalnog bića, ponajmanje da je — euforično! Doduše, ako je ono nešto uzdrmano, razdrmano je Kosovom i ugroženošću... Što mogu čak da odem u drugu krajnost i da kažem da će srpsko nacionalno biće biti probudeno onda kada sve u ovoj zemlji bude stavljeno pod znak pitanja.

Srpsko pitanje je najnerješnije pitanje Jugoslavije. Ono se očito mora otvoriti, nadam se na najbolji i najsrećniji način i po Srbe i po druge jugoslovenske narode... Srbe bi trebalo osloboditi samoobmane da su oni stub Jugoslavije jer, kad neko pristane da bude stub, on je spreman i da nosi teret. Ostale bi trebalo osloboditi straha da su Srbi bauk za njih. Na te dve lažne premise vuče se velika hipoteka: da Srbe u ime Jugoslavije treba što više ograničiti i uskratiti gde god je to moguće... Povremeno, kada čitam

neke stavove koji dolaze sa drugih strana, ne vidim zašto se Srbi ne bi ponašali, na primer, kao — Slovenci?! Nisu Srbi samo zakleti branioci Jugoslavije jer ta Jugoslavija ne treba više Srbima nego drugima! Neka to malo bude i drugi! Ako bi se Srbi tako ponašali, možda bi Jugoslaviju onda svi drugi branili?!... Zato ne verujem u euforično buđenje srpskog nacionalnog bića danas i mislim da se ovo što se sada dešava sasvim pogrešno tumači...

KATEDRA: Tvrdite da je serija »Vuk Karadžić« konačno doprinela izazivanju nacionalne katarze kod Srba. Ima li to veze sa sadašnjim procesom tzv. srpskog nacionalnog proleća u Srbiji, za koji uporno tvrdite da se pogrešno i zlonamerno tumači,

VITEZOVIĆ: Ne tvrdim da je serija o Vuku konačno izazvala nacionalnu katarzu kod Srba. Serija nudi devetnaest katarzičnih čvorova iz jednog veka srpske istorije i izazvala je katarzično reagovanje gledalaca, koje je kod Srba bilo burnije, mada serija nije nikako rađena da bi postala srpska tema... Uostalom, neki su mi čak i pretili zato što diram u velike nacionalne rane, kakva je ona na grudima Karadorda Petrovića. Pišem o tragičnim momentima iz srpske istorije, jer je to moj pesnički dug... Na stranu različitost postupka, autorske osebnosti i različitost vremena i prilika, ja sam serijom o Vuku imao iste želje i razloge koje je imao i Drago Jančar serijom o Primožu Trubaru — da iz ovog vremena damo Slovencima i Srbima (naravno — i ostalima) umetničke istine o dvojici gorastasa koji su genetski čvorovi na glavnoj niti sudbine dva naroda... Trubar je usamljenik u gluvom dobu srednjovekovne Evrope i tako je prikazan. Vuk je, pak,

Danas se borimo za pravo da umni ljudi dođu na vlast a još 1906. godine vlada akademika prof. Ljubomira Stojanovića (u Srbiji) imala je od 12 članova kabineta devet akademika, i to sedam profesora Beogradskog univerziteta!

duhovna strana srpske revolucije (kako čuveni istoričar Leopold Ranke imenuje srpske ustanike). Zato je Jančar odslicao dramu naroda u sudbini jednog čoveka, a ja sam morao dramu jednog čoveka dati u dramu naroda... Dakle, seriju o Trubaru sam gledao sa katarzičnim predispozicijama, a i sa slovenskim ponosom. I Trubar i Vuk imaju zajednički i ne baš slučajni krst — obojica su najviše stradali zbog prevoda Novog zavjeta, zbog činjenice da su dogmu učinili razumljivom svome narodu...

Što se srpskog nacionalnog proleća tiče — u Srbiji jeste proleće, kao i u drugim krajevima. Ne vidim zašto bi ovo proleće trebalo da bude više srpsko, a ne recimo i slovenačko?! Ja sam pripadao proleću Evrope 1968. godine pa sam pomalo alergičan na takve bombastične termine... A ne verujem ni u takozvanu magičnost i istoričnost godina 1948, 1968, 1988... Uz sve, po Praskom proleću, taj termin me asocira na jednu negativnu, posledičnu intervenciju...

KATEDRA: Običan narod je ponekad neobično reagovao na seriju o Vuku. Na primer, glumca Aleksandra Berčeka, ko je tumačio ulogu despota Miloša, u nekim srpskim gradovima, u kojima je serija snimana, gledali su kao da je »Knjaz lično« — čak sa mešavinom divljenja i pokornosti! Mislite li da »Srbija, umorna od lidera« još nije dosegla takav kulturni i civilizacijski nivo da bi se oslobodila kompleksa tvrdog i autarhičnog vladara tipa Miloša Obrenovića? Najzad, posmatrači sadašnje politike u Srbiji kažu

da umnogome podseća na Miloševu ruku u vođenju srpsstva?

VITEZOVIĆ: Nije se narod divio Berčeku u vreme snimanja, ali mi koji smo radili seriju — jesmo! Neverovatno je igrao tog despota i, ipak, velikog državnika! Gledaoci su mu se divili tokom snimanja. A što se tiče srpskog kompleksa tvrdog i autarhičnog vladara — sa time ne bih mogao da se složim. Pre bih tvrdio kako su Srbi u oslobođenju bili nestrpljiv narod. U novijoj istoriji Srbi bi mogli da slave već 174-godišnjicu borbe protiv autarhije i despotizma. Ako ste mi namenili ulogu advokata te borbe, za slovenačke čitaoc, ja ću je u najsazetijem i izložiti: u seriji smo videli da su Srbi pri izboru vođe Prvog srpskog ustanka i za Karadžića imali tri kandidata! Pravilnostjuvući sovet je bio tako pravljen da ograniči Karadžićevu vlast! Nije li vojvoda Petar Moler, izuzetni freskopisac, ustao protiv vladavine i despotije Milošev? Nije li protiv Miloša bilo pet buna? Srbija je 1835. godine dobila svoj prvi, takozvani Sretenjski ustav, po kome je glavnu vlast dobio Senat, a ne knjaz Miloš! Kad je Miloš ograničio taj Ustav, ustavobranitelji su ga prognali. Potom su prognali i Miloševog sina Mihaila. Odlukom narodne, tzv. sentandreske skupštine, dakle, jednom civilizacijskom tekovinom, Srbi su prognali kneza Aleksandra Karadževića i vratili kneza Miloša. Od tada je sledilo šest decenija partijske (stranačke) i parlamentarne borbe u Srbiji. Srpski jezik je 1871. godine bio treći svetski jezik Komunističkog manifesta (računajući i nemački). Kada se knez Milan krunisao za Kralja, Srbi su mu desetogodišnjicu obeležili **prognanstvom!**

Srpska borba protiv apsolutizma imala je pečat u krvi **ubistvom kneza Mihaila 1868. godine i kralja Aleksandra Obrenovića 1903. U celokupnoj jugoslovenskoj književnosti tog perioda, jedino Srbi imaju satiričare... Zar to nije civilizacijsko izživljavanje i demokratsko iskupljenje?** Čak je u vreme Svetozara Markovića, njegov saborac, Nikola Pašić, bio urednik satiričnog lista! Onda dolazi najlepši period — srpska demokratija od 1904. do 1914. godine. Kada sam, kao student, pitao profesora, helenistu Miloša N. Đurića o atinskoj demokratiji, odgovorio mi je: **»Budačino, izgledala je kao Beograd 1908.«** Zaista, tada je **Srbija bila jedina koja je na Balkanu imala demokratiju posle antičke Atine.** U tom periodu **palo je 47 vladar.** Što je veći rekord nego u današnjoj Italiji... Tada se moglo desiti da poslanik opozicije dr Jovan Skerčić obori čuvenog Nikolu Pašića čak 27 puta! Naravno, već sledeće nedelje Pašić bi dobio mandat za novu vladu! Ipak, čak da je to bila ista vlada — bila je nova! Tako da Srbi nisu despotski narod već narod koji je izveo svoju državost, iskusio tešku borbu za demokratske ustave (nisu ni tako često menjani — 1835, 1888, 1904), čak i preko leševa tirana stigao do demokratije... Za koju je Dimitrije Tucović pisao iz Beograda Lenjinu: **»Kod nas kralj nije**

vlast, nego nameštaj, kod nas vlada buržoaski parlament... Bio je to Beograd Vele Nigrinove, Antuna Gustava Matoša, Davorina Jenka... Zakon o radnjama koji je protiv tog parlamenta izborila Tucovićeva Socijaldemokratska partija bio je **prvi zakon o uvođenju osmočasovnog radnog vremena u Evropi.** U to vreme je Zofka Kveder bila zaljubljena u Beograd i u Tucovića. A mi svi bismo mogli da budemo zaljubljeni u **tadašnji zakon o štampi,** koji je imao samo prvi i jedini član: **»Štampa u Kraljevini Srbiji je slobodna!«** Steta je što Srbija svoje demokratske tekovine nije uspela da sačuva i unese u novu državu Hrvata, Slovenaca i Srba... Prvi svetski rat u kojem je Srbija ostala bez trećine svoga stanovništva, ostavio je bez intelektualne mladosti — hiljadu i tristotine kaplara — jemstva demokratije...

Regent Aleksandar je vešto, uz solunski proces, uz nagodbu i kumovanje Jugoslovenskog odbora, uspeo da izbori centralizam dvora nasuprot federalizmu koji je kao projekat predlagao, o paradoksa, ministar unutrašnjih dela demokratske kraljevine Srbije, **Stojan Protić.** I mada je imao podršku i u izvesnom broju slovenačkih i hrvatskih intelektualaca — federalizam nije prošao! To je bio i politički kraj Stojana Protića, ali i početak jugoslovenske karijere novog ministra unutrašnjih poslova (u više mandata) Kraljevine Jugoslavije, **Antona Korošeca.** Otišli smo daleko?!

KATEDRA: Daleko od sadašnjeg političkog momenta u Srbiji...

VITEZOVIĆ: Što se sadašnjeg političkog momenta tiče, rekao bih da se današnja politička garnitura, koja vodi Srbiju, deklarisa la kao demokratska... Ja hoću da im verujem da oni to zaista i jesu, dok ne pokažu suprotno... Na deklaracijama se ne ostaje, politika nije gotov proizvod — ona se u životu osvedočava ili kompromituje. Uostalom, političari se ne kupuju po deklaracijama, već po delovanju! Svako u Srbiji i ne samo u Srbiji, ko se demokratski deklarise i postupa, imaće svoju podršku, mada mu ona neće mnogo koristiti. Ne »plaćem« za političkom garniturom koja je otišla... Nisam »plaćao« ni za onom prethodnom. **Lično sam još one čuvene liberalne iskusio kao osvedočene staljiniste.** Liberalne odlike pripisuje se i upravo otišloj garnituri u Srbiji... A priselite se, ko je konačno sjajnu garnituru beogradskih profesora, filozofa i sociologa, udalio sa Beogradskog univerziteta? Ali, nije posao satiričara da napada one koji su pali već da motri na one koji su ostali ili dolaze. Ipak, **o politički mrtvima ne treba govoriti sve najlepše, jer mogu da se povampire!**

KATEDRA: Postoji teza da »vodi naroda imaju pravo da aktiviraju osećanje nacionalne ugroženosti samo u slučaju krajnje nužde.« U Srbiji se (ali i u drugim autonomnim delovima Jugoslavije) sadla nešto slično dešava — mislite li da smo u takvoj nuždi?

VITEZOVIĆ: Ne mislim da je samo Srbija danas u takvoj, odnosno, velikoj nuždi. Ona jeste, ali nije sama. Jer cela Jugoslavija je u nuždi, i to velikoj, a mi nikako da shvatimo da smo **do grla u govima.** Nekima je do grla, a nekima i preko glave. Očito da je ova Jugoslavija mnoge osnovne probleme organizovanja jedne državne zajednice naroda rešavala i smatrala zauvek rešenim političkim dekretima bez prigrivanja... Tako su u mnogo čemu svi (ili — skoro svi) ostali uskraćeni. Nije zasnovana na čistim ekonomskim, nacionalnim i kulturnim računima, na demokratskim osnovama i punim istorijskim istinama... Sada nam se ti računi vraćaju i sad je problem da nas ne-

zadovoljstvo dovede do čistih računa i jedne zaista demokratske zajednice. Prirodno, kriza je dovela do velikog bujanja nacionalnog neoromantizma. A to traži podmirjenje svega tamo gde je ko uskraćen. Nije slučajno da se Slovenci vraćaju **Prešernovoj »Zdravici«** i svemu što uz nju ide. Nije slučajno da se Srbi vraćaju svojoj vekovnoj borbi za demokratski pravični ustav... Bilo bi pošteno da se razjasnimo gde smo svi nacionalno jer **bez apsolutne nacionalne ravnopravnosti nema ravnopravnosti,** gde smo ekonomski, jer bez čistih računa nema mira ni u kući a kamo li u državi; gde smo pravno, jer bez pravne sigurnosti nema nikakve druge sigurnosti... Na primer, oko ustavnih promena, Slovenci su negde zaključili kako Srbija sada želi da povrati tamo gde je uskraćena 1974. godine. Ne mogu da verujem da to ima taj kontekst u kom je objavljeno. Ustavne promene bi trebalo da omoguće jednaka prava, da budu takve da svi budu zadovoljni, odnosno da čovek čoveka ne ugrožava svojim pravima, niti narod drugi narod u istoj zajednici. U tom smislu Srbi od Slovenaca očekuju istorijsku podršku. I obrnuto!

KATEDRA: Ipak, ne čini li Vam se da je u Srbiji stvorena takva društvena klima kojoj u najvećoj meri odgovara da agresivno proziva Slovence — počelo je kao »potreba« dnevne politike da napada sve slovenačke inicijative...

VITEZOVIĆ: Ne čini mi se! Srbiji nisu problem slovenačke inicijative i ona nije opsednuta njima, čak mislim i da im ne pridaje dovoljno pažnje! A trebalo bi. Mnogo toga nju tek čeka! Srbija je opsednuta svojim ustavnim položajem koji je u najmanju ruku nepovoljan, problemom Kosova koji postaje velika jugoslovenska sramota — za zemlju koja se zalaže za prava svih naroda u svetu, a nije u stanju da to obezbedi svojim građanima u toj pokrajini... Na žalost, to je samo deklarativno problem Jugoslavije koja u sporom i delimičnom ostvarivanju

programa po ovom pitanju do vodi u pitanje svoju nacionalnu politiku i pokazuje nemoć svog pravosuđa.

Slovenačke inicijative (ne baš sve) međutim, nailaze na napade i bez temeljitije analize u institucijama Jugoslavije, naročito ako zadržu u njihov delokrug. Bez obzira o kojim inicijativama da je reč, **ja kao Srbin ne želim da snosim bilo kakav osećaj krivice za ono što Slovencima čini Jugoslavija u odnosu na njihove inicijative...**

Nas u Srbiji i u Beogradu boli to olako i optužujuće izjednačavanje Beograda i Srbije sa merama savezne administracije kojoj Beograd obezbeđuje poslovne, stambene i ostale uslove. I Srbija i Beograd za tu saveznu administraciju izdavaju koliko i Slovenija i Ljubljana, Hrvatska i Zagreb i drugi. Plus — uslove smeštaja i udisanje zagađenja od pozamašnog voznog parka! Dakle, Beograd i Srbija nisu slovenačkoj i ljubljanskoj privredi zamrzli cene i nametnuli ove ili one restriktivne mere, nego savezna administracija zemlje, koja je isto to uradila i srpskoj i beogradskoj privredi... Priznajem da Beograd ima i nekih prednosti kao glavni grad ali ne i da od svih bude optuživan za delovanje njihovih predstavnika u njemu... Mi stalni Beograđani nismu krivi za gnev (svejedno — opravdan ili neopravdan!) koji, delujući u savezno ime, izazivaju privremeni Beograđani. Uz to, **da podsetim da na čelu savezne administracije već više od dve decenije nije bio ni jedan Srbin, niti nepredstavnički Beograđanin: Špijak (dva puta), Ribičić (dva puta), Bijedić, Đuranović (dva puta), Planinc (dva puta), Mikulić...** Zato bi poštovani drug Apih na unitarističku odgovornost

mogao da pozove povremene Beograđane — Dolanca, Ribičića, Rožića, Zemljarića, Potrča i druge... Boli nas kad nas optužujete za delatnost onih koje ste vi delegirali kao najbolje da dodju u ovaj dobrodošli grad... Kada Aleksandar Bakočević (sadašnji gradonačelnik Beograda — prim. pot.) bude, ako bude, predsednik savezne vlade, trpećemo sav gnev tokom njegovih mandata... Sada vam za ljubav nudimo Beograd Desanke Maksimović, Stevana Raičkovića, Olje Ivanjicki, Ljube Tadića (bilo glumca, bilo filozofa), Jovana Kolundžije...

Pripadam srpskom PEN-u. Koliko cenimo slovenačke inicijative pokazuju i započeti dijalozi. Imponuje mi odgovornost slovenačkih intelektualaca pred svojim narodom i pred državnim zajednicom Jugoslavije, bez obzira koliko se i u čemu slažem ili ne slažem sa brojnim mišljenjima...

KATEDRA: S druge strane — dok se hlade odnosi u tzv. visokoj politici između dve republike, sve je volja saradnja između kulturnih radnika i stvaralaca, produžuje se duh prijateljstva Vuka i Kopitara. Ima li šansi da inteligencija premosti šanac između političara?

VITEZOVIĆ: Nemam takav uvid u odnose u visokoj politici — video sam Milana Kučana i Slobodana Miloševića kako se izuzetno sračuno rukuju pred međurepubličke razgovore. Nemam utisak da je sve bolja saradnja između kulturnih radnika i stvaralaca, jer, ako je i bolja, ona je daleko ispod dobre... Srbima bi Slovenačka umetnost trebalo da je bar za nijansu dostupnija i poznatija nego li nemačka a Slovencima isto tako srpska — da to bude dvostruko bogatstvo koje predstavlja jednu zemlju... A je li tako? Nemam taj osećaj da je ono što jedni imaju i bogatstvo drugih. Kad taj osećaj steknemo u poštovanju i vrednovanju, više neće biti osećaja da jedni druge ugrožavamo i tada će biti moguća potpuna saradnja i uzajamnost. Imam tu sreću da, zahvaljujući porodičnim prilikama, imam veći uvid u književno stvaralaštvo slovenačkih kolega i tačno znam koliko bih bio siromašniji. Biti siromašniji za Zajca, to je već mnogo. **Petanovo** aforističko iskustvo i moje je iskustvo! **Grafenauerova** poema CRNGROB je poema i mog iskupljenja... Pogledajte šta je učinio Dušan Jovanović za dvadeset godina delovanja na jugoslovenskom pozorišnom prostoru — uticao je na preporod dramske književnosti! Suočio nas sa sobom na sceni, da ne znamo više gde smo — pred publikom ili u publici!

KATEDRA: Atak na mišljenje je prateći element boljševizma a ovdje su u poslednje vreme sve glasnjiji zahtevi da svi nemoguće isto mislimo?

VITEZOVIĆ: Takvi bi da od teritorije duha naprave duhovni koncolor! Mislim da je to anahronizam koji nema šanse! Nekad se nije smelo zahtevati da različito mislimo! **Prošlo je vreme kada je policija ostavljala**

otiske na pameti! Činjenica da je sekira oštija od pameti, danas može biti dokaz da drvoseči neće mesto u akademiji nauka, već u šumi!

KATEDRA: Na kraju — da zaokružimo odnos pisca i cenzure?

VITEZOVIĆ: Jadani sistem u kome treba loviti pisce. U sistemu u kome lovite pisce, prolaze lopovi. Tako smo došli do toga što smo i gde smo! Pravom piscu cenzor je opomena da ne čuti! Uostalom, kad nam zabranjuju knjige, čitamo ih jedni drugima iz očiju!

razgovor vodila:
SVETLANA VASOVIĆ
fotografije:
Radovan VUJNOVIĆ

SKATPEY

DEMOKRATIJE ODZVONILO

U nerazvijenim i patrijarhalnim društvima vladajući način ponašanja proističe, kako tvrdi sociološka teorija, iz morala koji se određuje kao **»amoralni familijarizam«**. Ova ideja je udžbenički reimirana u sledećem pravilu: **»Maksimizirati u kratkom roku materijalnu prednost domaćinske grupe; predpostaviti da to isto čine drugi«**. Za ovaj pesimistički etos i ciničnu racionalnost sociolozi kažu da omogućava »seljaku da se u odnosima sa uglednicima i globalnim društvom ponaša tako da izbegne ideološko manipuliranje«. Ova nulta hipoteza formulisana od strane **E. Benfielda**, sociologa agrarnog društva, omogućila mu je da shvati ponašanje pripadnika lokalnog društva u odnosima sa globalnim društvom.

Iz polazne hipoteze on je razvio seriju hipoteza od kojih je za nas od važnosti ona koja govori o razlozima zbog kojih smo u situaciji »blokade« postojećeg sistema. Prema toj argumentaciji jedan od razloga je u tome što onaj koji je slab preferira jak režim koji održava red jer, budući da je slab, može izgubiti sve ako režim »olabavi«, pošto bi to prouzrokovalo konkurenciju, rivalitet i preraspodelu uloga... Po ovom objašnjenju koje možemo nazvati **teorijom o opštoj nevolji i ugovoru koji sklapaju solidarni bednici i nemoćnici**, država se javlja kao žrtva postojećeg pluralizma. Na toj ravni javljaju se brojne ideje o »ukidanjima«: društveno-političkih veća u skupštinama, Saveta federacija, ovog ili onog ministarstva, vojske, Predsedništva, i sličnog.

Nasuprot konsenzusu (čitaj — blokadi!) izlaze se vidi u političkom jedinstvu koje je sposobno za odlučivanje. Forma ovog političkog jedinstva izvedena je iz feudalne interpretacije opšteg dobra. Budući da kod nas građanin ne postoji kao politički subjekt, on je prisiljen da svoju političku egzistenciju delegira političkim odabranicima koji već po tom osnovu imaju monopol nad javnim poslovima. Takva konstitucija političkog vodi nas na put ka **»društvu bez oca«**, dolazi do krize autoriteta i gubljenja legitimnosti vlasti. Takva situacija stvara predpolitičke modele ponašanja koji padaju na plodno tlo naše tradicije patrijarhalnog autoritarizma i populizma.

Sva postojeća socijalistička društva su višestruko rascepljena — programski su koncentrisana na ono što bi trebalo da bude ali se odnosima moći i totalitetom društvene reprodukcije prikovana za ono što jeste, dok su oblicima političke organizacije okrenuta prošlosti. I to ne samo onoj bliskoj, boljševičkoj i kominternovskoj nego preko nje i onoj azijskoj i feudalnoj. U toj rascepljenosti, po oceni mnogih politologa, nalazi se uzrok neuspeha svih dosadašnjih reformi u socijalističkim režimima.

Naslanjajući se na takvu tradiciju javljaju se mnoge ideje koje se izdaju za program koji nas može izvesti iz postojeće krize. Jedan od tih jeste i onaj koji nudi populističke predstave o **spasiocima nacije**, novim **mesijama** od kojih se može doći uz pomoć neposrednih i opštih izbora. Razumljiva je populistička podrška ovakvim idejama jer ona nudi ideju da je zamenja političkog pluralizma neophodna i moguća plebiscitarnim formiranjem političke volje kako bi se najzad uspostavio izgubljeni identitet između onih koji vladaju i onih nad kojima se vlada. Ono zbog čega je ovakva ideja neprihvatljiva jeste razdvajanje parlamenta i demokratije, razdvajanje koje sugerira da je totalitarna, harizmatička vlast opunomoćenog vodje idealna slika kojoj treba težiti. Zato predlozi da se članovi Predsedništva SFRJ biraju neposrednim glasanjem svih građana upravu su jedna varijanta ove totalitarne ideologije, jer bi se njenim prihvatanjem sankcionisalo oteplenje članova kolektivnog šefa države od Skupštine SFRJ, odnosno — ne bi ga ona birala i ne bi njom bilo odgovoran, već bi dobijao mandat od »naroda« i bio (ideološki) odgovoran svima a praktično — nikome!

Uz puno razumevanje konteksta u kome je nastala ovakva ideja ipak treba znati da njeno prihvatanje implicira spasiocima nacije i mandatore istorijske istine, a, kako reče **Jovan Mirić: »Ako nam, ne daj Bože, zatrebaju veliki spasioci i novi povijesni mandatori, demokratiji je odzvonilo!«**

DRAGOSLAV GRUJIĆ

SOCIALISTIČNI ZVEZI DELOVNEGA LJUDSTVA

Z odzivom na poziv jugoslovanski javnosti s strani Branka Horvata, Petra Jamberka, Matveža Krivica, Siniše Maričića, Vladimira Milčina, Žarka Puhovskega in Zorana Vidakovića, se pridružujemo predlogu, da SZDL vrne načrt ustavnih amandmajev ustavni komisiji z nalogu, da ga bistveno razširi z že formuliranimi zahtevami demokratske javnosti. Ta predlog dopolnjujemo z razlogi za ukinitve partijskega monopola kot ključnega problema ustavnega sistema.

I
Izhajamo iz tega, da je bila osnovna naloga vsake ustave vedno normiranje oziroma omejevanje izvrševanja politične oblasti. Sodi- mo, da je to omejevanje mogoče samo na en način: z nedvoumnim in trdnim definiranjem osnovnih pravic državljanov, katerih pravice bi bile omejene samo z enakimi pravicami drugih. To je jedro vsake ustave. Šele ko državljan take pravice ima, je moč vzpostaviti kontrolno oblast in politično odgovornost. Šele tedaj, ko se na ta način odredijo pravice posameznika proti državi in pravice do države do posameznika, je mogoče vzpostaviti pravno oblast, oziroma samo tako je mogoče doseči neodvisno gospodarstvo, kulturo, znanost in umetnost, sindikate, javno izražanje narodov in državljanov. Samo tako se torej lahko doseže vse tisto, za kar se danes v besedah vsi složno zavzemajo.

Naša današnja – kot do sedaj tudi nobena povojna ustava – ne izpolnjuje te osnovne funkcije.

Da bi izpolnjevala to funkcijo, bi ustava morala:

- 1) omogočati vsakemu človeku, da sledi svojim lastnim ciljem v skladu s svojim mišljenjem in svojo vestjo, pri čemer bi bile pravice in svoboščine državljanov omejene samo z istimi pravicami in svoboščinami drugih;
- 2) priznati državljanom popolno enakost pred zakonom, vključno z enakimi pravicami do združevanja, seveda tudi združevanja v političnih strankah;
- 3) priznati vsem državljanom pravico, da jih v predstavniških telesih politično zastopajo njihovi legitimni zastopniki, ki naj pred njimi odgovarjajo za rezultate svojega dela.

II
V obstoječi Ustavi SFRJ ni normiran odnos med državljeni in ob- lastjo. Osnovne pravice so našteje samo deklarativno: njihovo spoštovanje je v praksi pogojeno z določenimi interesi. Ti interesi so formulirani tako splošno, da so podvrženi različnim razlagam. Za te razlage ni polikana državna oblast, ampak neka politična or- ganizacija (ZKJ). Članov te organizacije ne izbirajo in ne menjajo dr- žavljeni, le-ta tudi ni pred njimi odgovorna za svoje rezultate, niti ni delo te organizacije zavezano javnosti dela.

Zato sodimo, da je treba sprožiti javno diskusijo o obstoječi kon- cepciji ustave, po kateri je:

- 1) vse družbeno in politično življenje in vsi odnosi v službi kolektivnih ciljev (uresničevanja načel komunizma – Osnovna načela, IX);
- 2) ena politična organizacija (ZKJ) pooblaščen za brezprizivno ocenjevanje, kaj vodi k tem ciljem in kaj ne (s tem da odloča, kaj so »interesi delavskega razreda« in celo, kaj so »interesi socialistične družbe« in »interesi vsakega naroda«, Osnovna načela, VIII, 1);
- 3) pri tem sama organizacija nima definiranega pravnega polo- žaja in ni podvržena nobeni obliki institucionalne kontrole, in ni ni- komur odgovorna za morebitne napačne ocene (glede na to, da je ZKJ »osnovni nosilec politične aktivnosti« v »pogojih socialistične demokracije«, da je ta demokracija »posebna oblika diktature proletaria- ta«, v čigar imenu in na čigar račun ZKJ politično nastopa, spet gle- de na to, da »težnje in interese« proletariata po Ustavi »razlaga in zastopa« ZKJ in to po »zakonitostih zgodovinskega razvoja«, Osnovna načela, IV, VIII);
- 4) državljeni so postavljeni v neenak položaj pred zakonom, če po oceni ZKJ škodijo tako razlaganim »interesom«, in tudi z ustavo niso zaščiteni pred negativno diskriminacijo, če je njihovo politično prepričanje ocenjeno kot »škodljivo« (čl. 154 Ustava SFRJ).

III
Taka ustavno-pravna ureditev položaja ZKJ v političnem siste- mu (pravzaprav nad političnim sistemom), mora nujno imeti na- slednje posledice:

- 1) Vzpostavljajo nekega političnega subjekta, v čigar rokah je združena vsa politična moč in državna oblast in ki kot tak ni odgo- voren pred državljeni, ampak pred Zgodovino;
- 2) Vzpostavljajo nekega voditeljskega sloja, neodvisnega od družbe, s posebnim interesom, da ohrani svoj monopolni položaj; ta sloj bo po običajni psihološki nujnosti skušal vsiliti svoje posebne interese (kot vsaka politična stranka) vsej skupnosti kot splošne;
- 3) Oddaljenost Cilja, s katerim se opravičuje vsa ta sredstva, do- voljuje, da se na ta način vzpostavi »začasna« odstavitev su- verenosti narodov in pravne države neprestano podaljšuje glede na to, da je vsako trenutno stanje samo »prehodna etapa« na poti k daljnemu Cilju, kateremu se, kot trdijo, vse bolj in bolj približujemo.
- 4) Vprašanje kakršne koli odgovornosti se tu sploh ne more po- staviti, ker sta tako Cilj kot mandat – zgodovinska, prekašata so- dobni in jemljata pravne pravice bodoči generaciji, in je tako tudi odgovornost »zgodovinska«.

IV
Medtem pa je takšna državno-pravna ureditev privedla državo in družbo v položaj, ki se danes tudi uradno opredeljuje kot »stanje glo- boke ekonomske in politične krize«.

Sodimo, da sploh ne gre za krizo, ampak za skrajni stadij opisa- nega političnega sistema. Danes se vsi državljeni strinjajo, da je to, kar danes imenujemo z besedo kriza, hkrati je nenadoma privlelo pred oči javnosti, sad dolgoletnih, pogosto zavestno prikrivanih procesov, ki izvirajo iz samega političnega sistema, kakršen je do- ločen z ustavo. Od tod tudi veliko zanimanje jugoslovanske javnosti za teme povojne jugoslovanske zgodovine (»kako se je vse začelo«).

Mislimo, da je mogoče natančno pokazati, da iz opisanega ustav- nega položaja ZKJ bolj ali manj neposredno izhajajo vsaj naslednje težave, s katerimi se danes sooča jugoslovanska družba: nezado- voljiv volitveni sistem, blokada gospodarskega in pravnega siste- ma, neučinkovitost vseh instrumentov kontrole, notranja in zunanja prezadolženost, nazadovanje kmetijstva, ekonomska in politična emigracija, nezaposlenost, inflacija, propadle investicije, t.i. »sko- ristne malverzacije« in gospodarski kriminal, nepotizem, kadrovski monopol, vpliv neformalnih skupin, gospodarska in politična dez- integracija federacije, tehnološko zastajanje, padec standarda, po- litična apatija državljanov, demagogija družbenega miru, ki je našla svoj zakonit izraz v pojmu »vznemirjanje javnosti«, pretvarjanje vseh oblik organiziranja v transmisijo oblasti, preventivna cenzura, omejevanje svobode tiska, krivične obsodbe za izražanje mišljenja in prepričanja, odvisno sodstvo, diskriminacija pri zaposlovanju in izvrševanju poklica, diskriminacija vernikov, ogrožanje svobode umetniške in znanstvene ustvarjalnosti, ideologizacija izobraževa- nja in vzgojnega procesa, zanemarjanje kulturne dediščine, izolira- nost od naravnega kulturnega in ekonomskega, pa tudi političnega evropskega okolja zaradi ideološke nezdružljivosti.

V
Pravice in svoboščine državljanov so odstranjene, da bi se ure- ničili revolucionarni cilji družbene pravičnosti, ekonomske emanci- pacije delavskega razreda, enakih pravic jugoslovanskih narodov, popolne demokracije in osvoboditve človeka. Glede na to, da je da- našnji položaj v jugoslovanski družbi tak, kot smo ga opisali, se zdi, da uporabljena sredstva niso opravičljiva. Politične in državljanske pravice so odstavljene desetletja, zastavljeni revolucionarni cilji pa niso nič bližje, če niso še dale.

Prihajajo nove generacije, ki imajo pravico odločati o svoji usodi in na katere se ne da prenašati obveznosti, katere so morda pre- vzemali njihovi očetje in dedje.

Strah, da bi svoboda političnega združevanja vodila v ustvarjanje nacionalnih strank, ni smisel, ker se je tudi ZKJ »federalizirala«, in to na osnovi monopola.

Če so jugoslovanski narodi mladoletni in če naj bi dobili svo- bodo »zlorabili«, potem jim v nobenem primeru ni rešitve.

Opravičevanje monopola z »vojno zmago« skoraj pol stoletja po koncu vojne ravno tako ni več primerno.

Ne vidimo nobenega dobrega razloga, da bi se jugoslovanskim državljanom še naprej onemogočalo razvijanje njihovih obstoječih človeških in ustvarjalnih potencialov in uporabljanje teh za boljše, razumnejše, bolj humano in bolj civilizirano urejanje življenja vsake- ga posameznika in vseh nas skupaj. Delitev na »akterje zgodovine« in tiste druge, ki so »vodenik«, je izgubila vsak smisel.

VI
V položaju, ko so vsa omenjena stališča pravzaprav že zdavnaj prodrla v javnost (pri čemer se samo Partija olepšano imenuje »po- litični faktor«, »center moči«, »politika«, »politokracija«, »vodstvo« itd.), Zveza komunistov Jugoslavije državljanom kot izhod nudi na- slednje: lastno obnovo in preporod, nadaljnjo demokratizacijo dru- žbe skozi demokratizacijo Partije, odcepitev Partije od države, zame- njave osebja v vodstvih, nevmešavanje v ekonomijo itd.

Z drugimi besedami, v trenutku ko je družba prodrla v politiko za- radi težkega splošnega položaja in začela zahtevati reforme, je Par- tija, vsaj deklarativno, posvojila večino teh zahtev z izjemo osnovne – naj se odreče svojega ustavno-pravnega monopolnega položaja, brez katere pa ni mogoča nikakršna reforma.

To je sprevidela tudi partija in ponudila spremembo same svoje biti. Notranje bi se transformirala, vendar bi ostala subjekt izvajanja vseh reform, t.j. ohranila bi svoj sedanji monopolni položaj.

Notranji odnosi v Partiji, njena notranja obnova, čeprav vsekakor zaželeni, pa ne morejo biti več edina karta, ki bo odločala o usodi vseh Jugoslovancev, kajti za to usodo zdaj gre.

Obnova Partije je notranja stvar Partije.

V ponujeno »obnovo« je težko verjeti, ker se Partija stalno obna- vlja (proces »demokratizacije« Partije traja že pol stoletja), na ta proces ne moremo čakati (ker so zaloge izčrpane, položaj pa se slabša), niti državljeni ne morejo vplivati na ta preporod. Tudi če bi se tak preporod zgodil, ne bi dajal nikakršnega institucionalnega za- gotovila, da v bodočnosti ti procesi v Partiji ne zamenjajo smeri.

Izhod se lahko išče edino v spremembi ustavno-pravnega polo- žaja človeka oziroma v opustitvi položaja ZKJ, ki ji daje apriorno po- litično vodstvo. ZKJ si vsekakor lahko lasti pravico do vodstva vseh tistih, ki s svojo svobodno voljo sprejmejo njene konkretne cilje in sredstva za njihovo uresničevanje, in to v enakopravnem tekmo- vanju z vsemi drugimi političnimi subjekti (politične stranke, sindikati, gibanja, SZDL ipd.).

To ukazuje že navadna politična modrost, ki svetuje, naj se od- govornost v današnjem položaju razdeli na vse državljanke; če zaradi ničesar drugega že zato, da se izogne eksplozivnim situacijam, ki jih prinaša politični monopol in ki imajo lahko grde in tragične posle- dice za nas vse.

1. Dragan Antić, Boška Vrebalo 2, Beograd
2. Natalija Avečina, Zmaj Jovina 15, Beograd
3. Miloš Arsenijević, Carnegijeva 3, Beograd
4. Marinko Ivkov Arsić, Trg JNA 2, Zemun
5. Ajša Bajrović, Hadži Ruvimova 16, Beograd
6. Dušanka Barović, Bulevar oktobarske revolucije 27, Beograd
7. Matija Bečković, Narodnog heroja Vladimira Tomanovića 17, Beograd
8. Milorad Belančić, Gundulićev venac 27, Beograd
9. Vera Božićković, Studentski trg 19, Beograd
10. Jadranka Bulatović, Stevana Đukića 31, Beograd
11. Stojan Cerović, Vojvode Milenka 9, Beograd
12. Srđan Čunčić, Matije Gubca 40, Beograd
13. Kosta Čavoški, Maksima Gorkog 19, Beograd
14. Milovan Danoljić, Ranka Tajsica 40, Beograd
15. Predrag Dragović, Kneza od Skenderije 12, Beograd
16. Sindjel Filaret, starešina Crkve svetog arhangela Gavrila, Zemun
17. Zagorka Golubović, Georgija Dimitrova 51, Beograd
18. Nikola Grahek, Generala Vasića 1, Beograd
19. Stjepan Gredelj, Jasenova 14/7, Beograd
20. Jelka Imširović, Kosovska 9, Beograd
21. Pavluško Imširović, Kosovska 9, Beograd
21. Ivan Ivanović, Beogradske III, deo 7, Sremčica
22. Ivan Janković, Bul. revolucije 197 B, Beograd
23. Nebojša Jevrić, post restant Beograd
24. Biljana Jovanović, Studentska 8, Novi Beograd
25. Rastko Jovanović, Mačkov kamen 15, Beograd
26. Srbojub Kačarević, Ulica 84, br. 30, Beograd
28. Svetlana Kajzer Adamović, Skaderska 45, Beograd
29. Leon Kojen, Birčaninova 22, Beograd
30. Mirjana Kostić, Svetozara Markovića 6, Beograd
31. Vojislav Košunica, Skaderska 45, Beograd
32. Milan Kovačević, Ustanička 138, Beograd
33. Dušan Kuzmanović, Cara Lazara 11, Beograd
34. Dragan Lekićević, Koperska 10/6, Beograd
35. Živan Lazović, Milana Suvakovića 10/9, Beograd
36. Vidoje Marković, Jove Ilića 62, Beograd
37. Borislav Mihajlović — Mihiz, Trg Marxa i Engelsa 7, Beograd
38. Aleksandar Milenković, Bul. revolucije 56, Beograd
39. Milić od Mačve, Volgina 23, Beograd
40. Miodrag Milić, Dalmatinska 90, Beograd
40. Vojana Mladenović, Haila Selasija 3, Beograd
41. Aljoša Mimica, Nevesinjska 6, Beograd
42. Jovan Minić, Ljermontovljeva 22, Beograd
43. Ilija Moljković, Pohorska 8, Beograd
45. Vesna Pešić, Georgij Dimitrova 35, Beograd
46. Nebojša Popov, Pariške komune 11, Beograd
47. Srđa Popović, Takovska 19, Beograd
48. Mića Popović, Studentski trg 9, Beograd
49. Aleksandar Pražić, Makedonska 15, Beograd
50. Obrad Savić, Djoke Vojvodića 8, Beograd
51. Laslo Sekelj, Ho Ši Minova 37, Beograd
52. Slobodan Simović, Kneza Višeslava 7, Beograd
53. Svetozar Sindjelić, Trg JNA 4, Zemun
54. Miodrag K. Skulić, Kumodraška 69 A, Beograd
55. Svetlana Slapšak, Bul. revolucije 246, Beograd
56. Božidar Slapšak, Cankarjeva 9, Ljubljana
57. Mladen Srbinović, Knez Mihajlova 42, Beograd
58. Ivan Stojanović, Radoja Đakića 11, Novi Beograd
59. Lazar Stojanović, Cvijčeva 128/II, Beograd
60. Milan Subotić, Kosovska 28/I, Beograd
61. Milija Ščeparović, Džona Kenedija 15/13, Novi Beograd
62. Branko Vučićević, Cvijčeva 80, Beograd
63. Sreten Vujović, 29. novembra 33, Beograd
64. Dragan Živković, Petra Drapšina 26, Zemun

28/12/87

CENTRU ZA ZAŠČITO ČLOVEKOVIH PRAVIC PRI OZN V ŽENEVI

Gospodje,
Jemljemo si pravico, da opozorimo **Center za človekove pravice pri OZN** na naraščajoče število pritožb zaradi zlorabe psihiatrije v politične namene v Jugoslaviji.

Naš Komite za zaščito človekovih pravic poseduje prošnje za pomoč več Jugoslovancev, kakor tudi podrobno dokumentacijo o njihovih primerih. (...) Številne peticije sorodnikov in pogumnih državljanov so bile poslane na različne naslove v državi in svetu, pri tem so bile poudarjene zahte-

3. 1984, ki jo je podpisalo 264 državljanov SFRJ in v kateri se opozarja OZN in njene pristojne organe na pritožbe zaradi takšne prakse v SFRJ in se zahteva, naj se te pritožbe raziščejo.

To pismo ima izključno humanitarni značaj. Pomagati želimo ljudem in v okviru svojih skromnih možnosti opozoriti na stanje človekovih pravic in svoboščin v naši družbi, na ta način poskušamo prispevati k promociji splošnih človeških vrednot in človekovih pravic pri nas. Nikarkršnih političnih ciljev nimamo, sklicujemo se na načela Združenih narodov in na Splošno deklaracijo o človekovih pravicah.

osnovi stilizacije in jezikovnega pomena tega določila menimo, da se lahko ta pojem nanaša izključno na relativno zanesljivo pričakovanje, da bo nepristevni duševni bolnik, ki je že storil določeno kaznivno dejanje, ponovno uporabil nasilje. Ker pa beseda in misel celo pri duševnem bolniku ne moreta biti nikakršna fizična nevarnost ne za ljudi ne za lastnino, je jasno, da storilec »verbalnega političnega dejanja« ne more biti nevaren za okolico, ljudi in materialne dobrine. V praksi se sodni in psihiatrični organi redko sklicujejo na »fizično nevarnost«, pač pa na to, da je storilec nevaren za okolico, kar lahko po novi verbalni politični delikt, za katerega je bil obsojen, omenja se, da je »družbeno nevaren«, uporabljajo se izrazi kot »verbalna agresija«, »diverzija« ipd.

Takšne arbitrarne interpretacije tega določila so mogoče, ker zakon ne precizira, kaj razume pod pojmom »nevarnost za okolico«. V Komentarju KZ SFRJ iz 1982. leta piše: »Vsebinska nevarnost za okolico je verjetnost, da bo storilec zaradi duševne obolenosti ponavljal kazniva dejanja. Zadošča verjetnost, da bo storilec ponavljal kazniva dejanja katere koli vrste.«

Tukaj se postavlja bistveno vprašanje. Na katero nevarnost za okolico mislijo psihiatri in sodni organi, ko razglasijo storilce verbalnih deliktov za nevarne? Ker ponavadi ne gre za fizično nevarnost, ampak se sklicujejo na »nevarnost katere koli vrste«, gre tukaj za nevarnost za družbo, sistem, ki jo povzročijo besede, misli.

V primeru izrekanja varnostnega ukrepa prisilnega zdravljenja za neomejeno dobo gre za osebo, ki so bile že prej obtožene in obsojene za delikt d'opinion. To pomeni, da so morale imeti intelektualne sposobnosti, da so to sploh lahko storile. Istočasno pa se v uradnih sodnih in zdravstvenih dokumentih navaja, da so ta delikt storile v stanju nepristevnosti. To pa je kontradiktorno in nelogično. Psihično nepristevna oseba ne poseduje potrebne lucidnosti, da bi lahko storila takšno kaznivo dejanje in povzročila škodo državi. Njene besede so, kar se tiče stila, vsebine, jezika itd., takšne, da jih nihče ne jemlje resno. Ne le psihiatri, ampak tudi

človek z ulice lahko prepozna, za kakšno osebo gre. Njene besede ne morejo ogroziti nikogaršnjega ugleda ali položaja, kaj šele državne oblasti ali ideologije.

Znano je, kakšni so pogoji življenja in medicinske nege v zaporniških psihiatričnih bolnicah. V Psihiatrični bolnici Centralnega zapora v Beogradu npr. (drugod je podobno) so življenjske razmere težke celo za povsem zdravega človeka, ni niti najmanjše zdravilne nege, niso izpolnjeni minimalni medicinski standardi in predpisi. Večina sob je brez oken, tla so betonska, pozimi je neznošen mraz. Ambient je podoben kot v zaporu — nasilje, brutalnost stražarjev in osebja, prihaja do fizičnih obračunov; posebno težak pa je položaj političnih kršilcev zakona. Stražarji ali osebje včasih spodbujajo posamezne bolnike ali homoseksualce, da vznemirjajo in terorizirajo druge, bolniki so izolirani, ne zapajo svojim zdravnikom, sostanovalcem, bojijo se, pogosto jih ovirajo pri dopisovanju, obiskih, nekateri sorodniki so se pritoževali, da so jih zastraševali, naj raje ne prihajajo na obiske. Onemogočajo jim sprejemanje paketov, denarja, ne upoštevajo pravice do dijetne prehrane, ki jo določijo zdravniki, starejšim in bolnim ne dovolijo uporabe dvigala, otežujejo jim stike z advokati, ne morejo skrbeti za svoje družine in imetje ipd.

Nekateri kaznjenci ne dobivajo nobenih zdravil, čeprav so bili proglašeni za nepristevne bolnike, kar bi zahtevalo posebno farmacevtsko oskrbo. Drugi se pritožujejo, da so dobivali neindicerano farmacevtsko terapijo, injekcije, nekateri tudi elektrošok. Družine so se zaradi tega pritoževale, celo tožile upravo bolnic zaradi zlorab.

Storilci mišljenjskega delikta živijo leta dolgo v takšnih razmerah, skupaj s težkimi kriminalci in psihopati, prihaja do umorov in samomorov, znan je celo primer

INFORMACIJA O OSEBAH, KI SO SE PRITOŽILE CENTRU ZA ČLOVEKOVE PRAVICE V ŽENEVI ZARADI ZLORABE PSIHIATRIJE V POLITIČNE NAMENE

1. **Vladimir MARKOVIĆ**, novinar, roj. 1952, obsojen je bil zaradi širjenja lažnih novic, kar je storil v nepristevnem stanju, od 1972 do 1982 v psihiatrični bolnici beogradskega zapora. Je prvi Jugoslovčan, priznan kot žrtev zlorabe psihiatrije v politične namene.
2. **Milica ŽIVANOVIĆ**, upokojenec, roj. 1911, vplivne ljudi je obtožil zaradi korupcije, bil obsojen zaradi rušenja ugleda države in njenih organov, od 1976 do 1986 v psihiatri. bol. beogradskega zapora. Pri AI (London) registriran kot »zaprtnik vesti«.
3. **Radomir VELJKOVIĆ**, upokojeni podpolkovnik, roj. 1926, zaradi verbalnega polit. kaznivnega dejanja od 1973 v psihiatr. bol. beogradskega zapora. Zaradi vrste protestov iz celega sveta je vlada SFRJ obljubila, da ga bo izpustila — po 15. letih »zdravljenja« je izpolnila obljubo in 17. marca 1988 je bil Veljković odpuščen.
4. **Vijekoslav NAGLIĆ**, brez poklica, roj. 1949, obsojen za verbalni politični delikt 1975. leta.
5. **Ivo MALEŠ**, turist, delavec, roj. 1943, zaradi sovražne propagande »v nepristevnem stanju« od 1981 do 1984 v psihiatr. bol. na otoku Ugljenu.
6. **Dušan CETKOVIĆ**, upokojeni uslužbenec Službe državne varnosti, roj. 1927, zaradi verbalnega delikta »sovražne propagande« od 1978 do 1983 v psih. bol. beogradskega zapora.
7. **Vladimir PERIŠIĆ**, roj. 1950, od 1982 leta v psih. bol. zagrebškega zapora zaradi verbalnega delikta, proglašen za nepristevnega.
8. **Jovan LUKIĆ**, roj. 1935, zaradi kritike funkcionarjev večkrat nasilno poslan v psihiatrične ustanove, bil »zdravljen« z elektrošoki zaradi verbalnih, nenasilnih deliktov.
9. **Djordje SIMIČIĆ**, delavec, rojen 1935, od junija 1977 zaprt v psihiatrični bolnici Centralnega beogradskega zapora. Zaradi »sovražne propagande« mu je bil namesto zaporne kazni izrečen ukrep zdravljenja.
10. **Milica TODOROVIĆ**, profesorica, rojena 1934., zaradi kritike negativnih družbenih pojavov večkrat pošiljana v psihiatrične bolnice.
11. **Milica BOBIĆ**, učiteljica, rojena 1953., je bila nasilno odvedena v psih. bol. »Laza Lazarević« pri Beogradu, kjer je bila zadržana od septembra do novembra 1985., ker je za svoj god izostala od pouka in je to na zelo miren način tudi povedala ravnatelju in kolegom.
12. **Vera BLJAJIĆ — KARAGIĆ**, rojena 1926., zaradi nekonformističnega mišljenja bila dvakrat poslana v psih. bolnico.
13. **Živojin ŽIVKOVIĆ**, rojen 1945., od 1977. do 1980. bil zaprt v norišnici kot nepristevan, leta 1986 pa ponovno zaprt v KPD »Padinska skela« pri Beogradu, tokrat proglašen za psihično zdravega in popolnoma pristevnega. Obsojen je bil na leto dni zapore, gre za politični in religiozni pregon.
14. **Slobodan ŽIVKOVIĆ**, delavec, rojen 1947., večkrat nasilno zaprt v psih. bol. zaradi istih razlogov, kot njegov brat Živojin. Za družino Živković je prišlo veliko zahtev s celega sveta, naj državni organi prenehajo s preganjanjem.
15. **Božidar BORIČIĆ**, rojen 1927., od 1974. do 1985. bil v psih. bol. Centralnega beogradskega zapora. Od leta 1948 pa do 1965. je bil v NR Albaniji, kjer je ves čas preživel v albanskih zaporih in psih. bolnicah kot »jugoslovanski špijun«. Po povratku v domovino se pregoni nadaljuje, ker Boričić misli, da je politični sistem v NRA in SFRJ isti.
16. **Pavle POLJANSKI**, nezaposlen inženir, rojen 1930., zaradi političnih obračunavanj je bil v zadnjih 10. letih petkrat nasilno odveden v psih. bolnice.
17. **Tomislav KRSMANOVIC**, ekonomist, rojen 1936., po politični kazni večkrat nasilno priveden v psih. bolnice in onemogočen do leta 1975 (brez zaposlitve, stalna zaslišavanja in policijska maltretiranja, preiskave, sojenja...). Tega leta je med prvimi pri nas javno zastavil vprašanje **zlorabe psihiatrije v politične namene**.

ženi na nezakonit način namesto po paragrafi, ki obravnavajo verbalne delikte, obravnava po 63. členu KZ SFRJ, kamor sploh ne spada.

Tako se »nevarnost za okolico«, t. j. politična družbena nevarnost ne odpravi s predpisano zaporno kaznijo za verbalni delikt, ampak z izolacijo delikventa za nedoločen čas v psihiatrične bolnice, kjer je podvržen nead-

mo najožji družini, storilci pa nimajo mnogih pravic, ki sicer pripadajo političnim obsojencem.

Na ta način se poskrbi za izolacijo političnih prestopnikov, prikriva se politična represija in zmanjšuje število političnih zapornikov.

Zakon predvideva ob sprejemu pismeno soglasnost dveh priči, prijavo hospitalizacije sodišču, pri sprejemu morata osebo pregledati dva psihiatra, zdravje nasilno internirane osebe mora biti takšno, da je to opravičljivo. Sodišče mora po enem mesecu sprejeti odločitev, ali naj oseba ostane v zdravstveni ustanovi, sodnik se mora osebno pogovoriti s pacientom, čas bivanja ne sme biti daljši od enega leta, bolnica mora sodišče informirati o zdravstvenem stanju osebe, ta pa ima tudi pravico do pritožbe in do odvnetika.

Osebe, ki se pritožujejo zaradi zlorabe psihiatrije, trdijo, da določila tega zakona sploh niso bila upoštevana, da ni bilo soglasja dveh priči, tudi ne pregleda dveh zdravnikov pri sprejemu v ustanovo, sistematično so jim onemogočali pravico do pritožbe in odvnetika. Otežkočali so jim stike s sorodniki, dopisovanje, stike z zunanjim svetom. Pritožujejo pa se tudi nad življenjskimi razmerami — mraz, slaba prehrana, slabi sanitarni pogoji, neindicerana farmacevtska terapija, brutalnost, izolacija ter poseben nadzor in odnos do političnih kršilcev. Navajajo, da nasilna hospitalizacija ni bila indicirana medicinsko, ampak s političnimi motivi kaznovanja, onesposabljanja, psihiatričnega etiketiranja in družbenega diskreditiranja tistih, ki se pritožujejo zaradi krivic v družbi.

Tako je napr. **Milica Todorović** iz Čacka zelo vljudno opozorila, da ima kot profesorica pravico sodelovati pri odločitvah v šoli, da pa to ni mogoče, ker samoupravljanje »obstaja samo na papirju« — zato je bila nasilno internirana kot »duševno bolna«. **Milica Bobić**, profesorica iz Beograda, je na dan svoje krstne slavo izostala od predavanj, se zato opravičila, vendar je bil to znak »duševne deviacije« in nekaj mesecev je preživel v norišnici.

Centru za človekove pravice pošiljamo to komunikacijo, ki vsebuje pritožbo zaradi zlorab psihiatrije v politične namene v Jugoslaviji in zahteva, da se ta pritožba razišče po navedenih resolucijah in procedurah. Kot na dokaz se sklicujemo na pritožbe državljanov Vašemu Centru, ti so se z našim posredovanjem obrnili na Vas. Na razpolago smo vam za vse dodatne informacije in dokumente. V upanju, da bo Center za človekove pravice preučil našo pritožbo in postopal po predvidenih resolucijah, sprejmite izraze našega globokega spoštovanja.

za Komite za zaščito človekovih pravic
dr. Veselin Savić,
nevropsihiater

ZDRUŽENO ZDRAVSTVO
Splošna bolnišnica Maribor n. sol. o.

POTRDILO
FIŠTRAVEC FRANC roj. 28. 5. 1953

Tovariš(jca)
Gregorčičeva 12, Maribor

se zdravi na psihiatričnem oddelku tukajšnje bolnišnice
od 29. 2. 1988 do nadaljnjega

Opomba:
Zig oddelka in podpis zdravnika
Maribor, dne 1. 3. 88 dr. H. Prelog Dai
Bolnišnica Maribor Tisk BM 50-1101-86 SDEC. zdravstveni

ve, naj se pritožbe raziščejo. (...) O teh pritožbah je pisal celo domači tisk, seveda na ustrezno diskreten način. Celotno državni organi so javno priznali, da obstajajo indici, »da se mešata psihiatrija in represija, kar se ne bi smelo dogajati«. Več državljanov SFRJ je pošiljalo pritožbe zaradi tovrstnih zlorab tudi mednarodnim organizacijam za zaščito človekovih pravic in profesionalnim psihiatričnim organizacijam v svetu.

Prosimo Center za človekove pravice Urada OZN v Ženevi, naj preveri možnosti, da bi se ta naša peticija obravnavala kot pritožba zaradi kršitve človekovih pravic in zlorabe psihiatrije. Pri tem se sklicujemo na Resolucije št. 728 F, 1235 in 1503 Ekonomskega in socialnega sveta ter na Resolucijo 1 Podkomisije za boj proti diskriminaciji in za zaščito manjšin. Smo tudi podpisniki peticije, poslane gospodu Perezu de Cuellarju 24.

Nismo mogli globlje raziskati pritožb zaradi omenjenih zlorab, in to iz preprostega razloga, ker oblasti tega ne dovoljujejo. Seveda oblasti osebam, ki se zaradi tovrstnih zlorab pritožujejo, zelo uspešno preprečujejo, da bi svoje pritožbe poslali tja, kamor želijo, še zlasti mednarodnim organizacijam in javnosti.

Ti ljudje so bili, ali pa so še vedno, po psihiatrijskih bolnicah zato, ker so storili nenasilni verbalni politični delikt (*delikt d'opinion*), npr. sovražna propaganda, rušenje ugleda države, njenih organov in predstavnikov, širjenje lažnih vestí ipd. Toda zanje se smatra, da so te delikte storili v stanju težke duševne obolenosti, nepristevnosti. Pri tem se sklicujejo na 63. člen KZ SFRJ.

Do najpogostejših zlorab tega člena prihaja pri interpretaciji pojma »nevarnost za okolico«. Na

OD ZDRAVLJENJA BOLAN

FRANCI FIŠTRAVEC:

»Hotel sem priti do psihiatra — a ta te naroči šele čez nekaj mesecev. Sicer so mi kolegi v službi zagotavljali, da mi ga takoj »zrihtajo«, če dam kuverto. Seveda na to nisem pristal in tako mi je nek znanec preko vez vendarle uredil, da so me, mimo vrste, vzeli za pregled. Šel sem k dr. Prelogovi na Pohorski dvor — razložil sem ji vse moje sume o hipnozi, spiritalizmu, drogah, ... Po njenem se mi vse to samo zdi. Tako me je odpravila z nekimi tabletami, ki jih nisem hotel jemati, kajti če ona sama ne ve, kaj mi je, se pravi, ne pozna vzrokov moje bolezni oziroma bolezni same, me tudi zdraviti ne more, saj ne ve, za čim bolujem. Hotel sem ji dopovedati, da mora najprej vedeti, kaj mi je, kajti šele takrat me lahko zdravi in ozdravi. Predlagal sem ji, da bi se z menoj pogovarjala, in se tako približala diagnozi, pa ni hotela — zato ji tudi jaz nisem mogel zaupati.

Tako sem bil napoten v Dispanzer za psihohigieno, k dr. Piščecu. Ta mi je na zdravstveni karton napisal, da pač nimam psihopatoloških znakov in rekel, da me nima za čem zdraviti. Tako je bilo prvič. Ko sem prišel k njemu drugič, je me predlagal, da bi šel na Pohorski dvor na razgovor — zdelo se mi je čudno, da ni pustil, da bi se peljal s svojim avtomobilom, ampak je vztrajal, da grem z rešilnim. Pristal sem, nisem mogel niti pomisliti na kaj takega, kar se mi je kasneje zgodilo. Ko sem se pripeljal, me je dr. Prelogova že čakala, najverjetneje ji je Piščec telefoniral. Ko so mi rekli, naj grem po stopnicah gor, sem pač mislil, da se bomo pogovarjali kje zgoraj — dokler niso za menoj zaprli vrat in mi rekli, naj se preoblečem v pidžamo. Prosil sem jo, ali lahko pokličem ženo domov in ji sporočim, da me ne bo, pa me je gledala, kot da bi zinil največjo neumnost na svetu.

Nisem mogel. Zagrozil sem ji, da jo bom tožil in naj mi omogoči, da pokličem odvnetika. Ni rekla ne »ne« ne »ja«, brez besed me je nekaj časa mirno gledala, potem pa odšla. Vpil sem za njo, da pa to presega že vse meje, da je to omejevanje osebnosti svobode in naj mi dovoli telefonirati. Vrnila se je še s tremi gorilami, v hipu so me zgrabili, stlačili v prišilni jopič, zaprli v mrežo in — injekcijo v tiazadno. Nikogar se nisem niti dotaknil — pa so me vendarle po injekciji še stražili, zaprtega na zamreženi postelji.

Drugo jutro sem spoznal bolnišnični režim, ki je takorekoč takšen kot v taborišču. Vstaja se ob šestih, na komando, takoj za tem moraš v jedilnico, v sobo nazaj ne smeš več, in ker je zajtrk komaj ob pol osmih, moraš uro in pol sedeti v jedilnici povsem brez razloga. Zajtrk je od pol osmih do pol devetih, čeprav nihče ne je celo uro. Ampak kam drugam takole tako ne moreš. Šele po zajtrku morajo vsi nazaj v sobe, ker je takrat vizita. Zdravnikom je najbolj važno to, da imajo pred bolniki mir, njihove težave ali problemi jih sploh ne zanimajo; nejevoljne bolnike pa umirjajo z injekcijami ali tabletami. Bolniki ležijo tam gori zabuhli, apatični in prestrašeni ... od zdravljenja so bolani. Saj ne rečem, zagotovo so med temi tudi bolniki, ki so res potrebni terapije, toda mene je šokiral predvsem način zdravljenja.

IVICA FIŠTRAVEC:

»Ker moža še zvečer ni bilo nazaj, čeprav mi je dr. Piščec zagotovil, da se bo z rešilnim takoj vrnil, sem telefonirala na Pohorski dvor, kjer so mi povedali, da so ga tam zadržali in da bo tam »do nadaljnjega«. Naslednji dan, v terek, sem se odpeljala gor in zahtevala, da na lastno odgovornost vzamem moža ven. Niso mi pustili. dr. Prelogova mi je pojasnjevala, da on v vsakem človeku vidi sovražnika in da je zanj

bolje, če ostane nekaj časa zgoraj. Šele naslednji dan, po družinski intervenciji, sem ga lahko odpeljala. Morala sem podpisati, da to delam na lastno odgovornost in da za kasnejše posledice oni ne odgovarjajo. Neki pripravnik mi je svetoval, naj dobro premislim, preden bom podpisala.

FRANCI:

»Ko sem si opomogel od tega šoka, sem šel k svoji splošni zdravnici in sem ji povedal, da v »njeno« zdravstvo ne zaupam več: pred enajstimi leti so me napoli nezvestnega poslali iz Kliničnega centra v mariborsko bolnico — dobil sem ataksijo — od tu pa domov. Niti hotel nisem mogel, rekel pa so mi, da sem verjetno kaj pil! In potem je moja teta, bivša medicinska sestra »zrihtala«, da so me preko nekega drugega zdravnika spravili nazaj v bolnico — takrat pa takoj za tri tedne v šok sobo, kjer sem ves čas dobival infuzijo! Prej pa domov! To je bilo prvič. Drugič se je ponovilo nekaj podobnega lani pozimi. Desna polovica telesa mi je ohromela, svinčnik mi je padel iz rok. Hotel sem v bolnico — s kuvertami ja, drugače ne. Ko me je žena peljala k zdravniku, me je ta naročil za čez tri tedne! Vrnil sem se domov, pa je spet teta posredovala. In spet se je ponovilo enako — infuzija, šok soba. Tretjič je bila izkušnja s Pohorskim dvorom. Zdravnica se je zgovarjala na situacijo, na sistem, ... vse to da se odraža tudi v zdravstvu in, tako je ona rekla, če fužaleri igrajo za marke, zakaj se zdravniki ne bi ... Ko sem šel k dr. Piščecu, da bi mu povedal, kakšne metode uporabljajo na Pohorskem dvoru, me je odslavil takoj, ko me je zagledal čez, da me zdaj nima več on, ampak se moram prenaročiti k nekega drugega zdravnika ... Toda h komurkoli me bojo poslali, v nobenega nimam več zaupanja — ne sicer vanj osebno, ampak

SPOROČILO

POVZETEK od 29.2. do 2.3.1988/1

34 letni bolnik je bil sprejet na oddelk zaradi akutne psihoze, potem ko ob ambulantni obravnavi ni prišlo do izboljšanja. Tretji dan po sprejemu je bil pacient na željo svrsovcu odpuščen.

Prosim, da se pacient čimprej oglasi v dispanzerju za psihohigieno, kjer je bil še obravnavan.

Dg.: Psychosis acuta

Th: Moditen 2,5 = g zv.
Akineton 3 x 1
Aparin 5+5+10 mg
Melileril 25+0+25 mg

Iredstvojnik oddelka: dr. Jožica Čidnik
spec. nevropsihiater

Predstvojnik oddelka: dr. Božidar Robnik
spec. psihiater

samosežiga v bolnici beogradskega zapora.

Iz povedanega lahko sklepamo, da v takšnih ustanovah ni mogoče govoriti o zdravljenju. Nasprotno, zdravstveno stanje se najpogosteje še poslabša. Tisti, ki pridejo fizično zdravi in ostanejo dalj časa, pogosto težko obolijo. Tudi živčno in psihično stanje se poslabša. Storilci se vračajo na prostost fizično in psihično uničeni, preokupirani s svojimi zdravstvenimi, eksistencialnimi in vsemi drugimi problemi. Vse to prica, da se medicinska indikacija namena bivanja v bolnišnici ne uresničuje. Ljudje se ne vračajo ozdravljeni, ampak je njihovo zdravje še slabše.

Del birokratske mentalitete je pojmovanje, da sta odprta kritika države in pritožbe zaradi političnega preganjanja znaka mentalne deviacije, kar je seveda politični predsodek.

Namesto da bi se izrekla zaporna kazen, predvidena za ne-nasilna verbalna dejanja, se obto-

ekvatni uporabi psihiatrije, njeni zlorabi, ki ne zdravi, ampak prav nasprotno. Storilce zadržijo v zgoraj opisanih razmerah v bolnici tako dolgo, kot to zahtevajo cilji tistih, ki so jih tja spravili. Sčasoma človeka fizično in psihično uničijo, ni več sposoben, da bi se učinkovito boril, pritoževal in kritiziral družbene krivice. Tako se psihiatrična bolnica zlorablja in ne pomaga in zdravi, ampak kaznuje in nevtalizira, uničuje zdravje, da bi tako onesposobil kršilca, torej eliminiral družbeno nevarnost, ki jo predstavlja kot politično nezaželena oseba.

Takšni primeri so zelo resen simptom, da se psihiatrija v jugoslovanski družbi lahko uporablja kot sredstvo družbene kontrole, da v določenih okoliščinah funkcija bolje od zapore — oseba je zaprta, sicer v bolnici namesto v zaporu, zato pa ni nikjer registrirana kot politični zapornik, kar pravzaprav je, ampak kot duševni bolnik. Sojenja za politične delikte po 63. členu KZ SFRJ niso objavljena, pristop je dovoljen sa-

PRVE LASTOVKE

Začeli so se javljati prvi pomladni zvoki: na začetku še sramežljivo, nato pa kot kaže vedno močnejše. V Mariboru so zimo preganjali **Kojini Disciplina kičme** v Gustavu in **Milanovi Ekatarina Velika** v ŠTUK-u.

Koja in **Milan** sta bila z bobnarjem **Ivico Vdovičem** — **Vd-jem** člana beogradskega tria **Šarlo akrobata** na začetku osemdesetih let. Mogoče se še spominjate beogradske trojke, v katero sta poleg že omenjene skupine spadali še skupini **Idoli** (Maljčki in Retko te vidam sa devojkama) ter **Električni orgazam** (Zlatni-papagaj in Krokodil dolaze). Tri trije bandi so ob **Pankritu** in reški (Termiti, Paraf...), zagrebški (Film, Priljavo kazalište, Azra...) ter preostali ljubljanski (Lublanski psi, 92, Berlinski zid, Laibach...) in slovenski (Lačni Franz...) sceni zamatali temeljni kamen jugoslovanskega novega rocka, oziroma z drugimi besedami, jugoslovanske glasbene pomladi. Po raznih singl ploščah so napravili antologijsko delo: **Paket aranžma**.

Šarlo akrobata se predstavlja kot najbolj radikalna struja, v glasbi pa kokeritirajo s takrat zelo popularno ska-reggae glasbo (kdo se ne bi spomnil Specials, The Selector, The Beat in Madness), kateri so vcepili minimalistična besedila in zvrhano dozo divje, celo podivjane energije. Hiti kot so **Niko kao ja**, **Mali čovek** in **Ona se budi** so prave male mojstrovine jugoslovanskega novega rocka.

Šarlo akrobata so na svoji edini veliki plošči **Bistriji ili tuplji biva čovek, kad . . .** potrdili svoj sloves prve novorokovske super skupine, v kateri so lahko popolnoma enakovredno prišli do izraza vsi člani skupine, ki so zaslodeli kot perfektni instrumentalisti in avtorji. Njihov samostojni projekt, v katerem se celo spustijo v dub, ki ga pa tretirajo dokaj surovo na njim lasten način (njihove reggae skladbe (ona se budi) so slovele kot eden redkih dobrih belih reggaejev celo v Evropi), je ena najboljših naših plošč vseh časov, takrat pa je predstavljala vrh delovanja beogradske trojke, katerega so še enkrat nato dosegli **Idoli** z glasbeno popolnoma drugačnim delom, to je

Odbrana i poslednji dani. (Sicer pa, kdaj bomo dočakali ponatise antologijskih plošč novega jugoslovanskega rocka? Za seznam ni problema!) Kot tudi **Idoli** so **Šarlo akrobata** razpadli, danes dela le še **Kameleonski Električni orgazem**. **Šarlo akrobata** so razpadli kmalu po izdaji svoje plošče (1981), saj naj bi pri njih šlo za prevelik glasbeni in ustvarjalni potencial vsakega posameznika, ki je svoj enkratni nivo našel v času njihovega delovanja, od tu dalje pa so imeli občutek, da ovirajo drug drugega.

Tako je **Koja** ustanovil skupino **Disciplina kičme**, ki je bila na začetku zelo radikalen duet bobnov in basa, katerega je **Koja**, ki je uporabljal nekaj efektov (fuzz), uporabljal tudi kot solo instrument; **Milan in Vd** pa sta ustanovila skupino **Katarina II**. Obe skupini sta bili zelo pohvalni sprejeti tako med kritiki kot med publiko in vsi smo se veselili, da smo iz ene dobre skupine in njenega konglomerata idej sedaj dobili dve, od katerih je **Disciplina kičme** bila bolj surova in je tudi z minimalističnimi besedili vlekla dalje eno linijo svojega prednika, medtem ko sta **Milan in Vd** obdržala ritmično strukturiranost in vokalno izražanje. Te ideje so bile enkratno zasejane na njihovih koncertih, ovekovečene pa na njihovih prvih »solo« projekti, to je na prvem albumu **Šarla akrobata** in **Katarine II**. Nato pa se je izvrstnost počasi začela krhati: **Koja** se je na nek način zgubil v samozadovoljnosti, pomembnosti in precejevanju samega sebe ter v glasbenem smislu v eksperimentiranju, ki ga ni znal pravilno peljati. **Milan** pa je po peripetijah okoli imena, ki je bilo »last« drugega kitarista, ustanovil **Ekatarino Veliko**, ki je že na svoji prvi plošči izražala premočne karakteristike Milanovega ego-tripa (skrbne bralce opozarjam, da v tem primeru ne gre za LSD) in **Ekatarina Velika** kot tudi **Disciplina kičme** nista več nikoli ponovili izvrstnosti svojih prvencev, na katerih so bivši člani **Šarla akrobate** znotraj svojih projektov našli pravi balans. Očitno so iskali potrditev svojih individualnih možnosti (Ki sploh niso bile pod vprašajem) in delitev pohval za svoje delo, da je bila pot njihovega ustvarjalnemu (egoistične

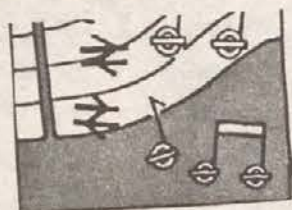
mu) zagonu prosta. Mogoče pa tudi ostalim članom skupin ustreza nastopati bolj ali manj le v vlogi spremjevalcev svojih glavnih »zvezd« in jim ne morejo ali nočejo (se ne čutijo dovolj sposobne?) konkurirati na ustvarjalno-izraznem področju.

Če še povem nekaj o koncertih: nič presenetljivega, dva dobro zaigrana, klasična rock koncerta z vsemi že zgoraj opisanimi karakteristikami. **Disciplina kičme** je sedaj pojačana s pihalcem in trobilcem ter še z enim bobnarjem in preigrava svoje ter tuje (YU GRUPA – Čudna šuma) rock skladbe **Ekatarina Velika** pa je postala najmočnejša skupina jugoslovanske AOR-a (roka za starejše – kako hitro se časi spreminjajo). V ta koš lahko z njimi še vtaknemo še **Lačni Franz**, ki je malo zapacal z zadnjo ploščo in mariborskim koncertom.

Žur je na vsakem koncertu ene izmed teh skupin zagotovljen in je že samoumeven del ponudbe.

WAYNE SHORTER V LJUBLJANI

Če se sedaj preselimo v **Ljubljano**, kjer so spomladansko sezono z velikim projektom (vsaj po glasbeniku, šefu banda in ceni kart, ker publike je bilo premalo), to je s koncertom **Wayne Shorter Quinteta**, v organizaciji kate-rega je ob **Cankarjevem domu** (ki ima že dovolj izgube z odpo-vedanim projektom Rdečega pi-leta) nastopila samostojna delo-va skupnost **Feniks**, katere mi je izredno žal, zaradi komercialno neuspelega projekta, saj so sami narepili vse, kar so lahko in niso krivi, če si narod poleg kruha in mleka ne more privoščiti izdatka **11.000 din** za **vstopnico**. Če-prav so organizatorji pričakovali zaradi edinega jugoslovanskega koncerta in **Wayne Shorterje-vega** renomeja veliko publike so se ušteli, dvorana Tivoli pa se je pokazala neprimerna za take kon-erte, ki imajo v sebi jazzovske prvine in bi celoten projekt od sa-mega vzdrušila dalje, mnogo bolje funkcioniral v npr. Festivalni dvo-rani. Samega **Wayne Shorterja** lahko na hitro predstavimo kot enega vodilnih tenor in alt sakso-fonistov mlajše generacije, ki je sodeloval v **Blakeyevih Jazz**

Messengersih, v skupini **Mileša Davisa** in bil poleg **Joa Zawinula** vodja **Weather Report**, legendarne skupine novega »komercialnega« evropskega jazza, ki je izvrгла tudi basista **Jaca Pastoriusa**. Tako smo **Wayna** že v tej družbi dvakrat videli in slišali pri nas. Prvi pomisleki, ki so se pojavili, so bili glede skupine, saj članov ni nihče omenjal in smo si jih predstavljali kot anonimneže, ki imajo le vlogo zapolnjevati svojega »šefa«.

Na samem koncertu pa je silka postala drugačna: **Wayne Shorter** sploh ni bil kot zvezda toliko v ospredju (od tukaj) močujo tudi nekatere porazne kritike kvazi kritikov, ki so pričakovali le neskončno saksofonsko masturbiranje svojega idola) in je dajal dovolj prostora ostalim, izmed katerih se je najbolj izkazal ženski del ekipe, to sta več kot izvrstna bobnarka **Terri Lyne Carrington** (nečakinja bolj znanega **Blakea Carringtona iz Dinastije**) in zelo dobra klaviristka **Renée Rosnes**, ki je odlično spremljevalno muziciranje ter malo zapacala z neizrazito solo točko (nesigurnost ali trema?), medtem, ko je drugi klavirist **Bernard Wright** skrbel bolj za show, basist Keith Jones pa je bil enostavno premalo izrazit, da bi lahko cenili njegovo vlogo. Skupna je s svojo dokaj čisto plesno — funk usmeritvijo z na momente latino-ameriški salsi vložila poskušala vrniti jazz na mesto, ki ga je imel nekdanj, to je na mesto plesne glasbe (to jim je glede publike dokaj uspelo). Kar pa je zanimivo, ni več swinga kot baze nekdanjega jazzu, temveč so pobrali trde, kar rockovske ritmične obrazce, katere so fino nadgrajevali posamezni solisti. Swing je tako ali tako že pobrala s smetišča zgodovine pop glasba (**Sade**, **Matt Bianco** . . .) in ga popularizirala do te mere, da za jazziste očitno v takšni fundamentalni obliki ni več zanimiv, saj je celo **Miles Davis** izkoristil medijsko prodornost pop glasbe in priredil hita **Human Nature** **Michaela Jacksona** in **Time After Time** **Cindy Lauper**. Glasbene smeri se vedno bolj prelivajo, kar je po-

kazal tudi ljubljanski koncert in samo nastopanje **Wayne Shorter Quintet** v takšni hali kot je Hala Tivoli. **Quintet** je najbolje in najmočnejše zvenel, ko se je **Wayne Shorter** umaknil, saj je takrat prišla do izraza vsa njihova poliritmičnost, plesnost, trdota in uigranost skupine, katere duša je bila seveda že omenjena bobnar-ka. Ko je vstopil saksofon (uporabljena sta bila alt in tenorsaksofon), se je moral zvok skupine seveda umakniti improvizacijam svojega vodje, ki je pokazal svojo virtuoznost, lucidnost in smisel za ritem ter razne melodično-harmonične konstrukte, ki so igrali od klasičnih jazz obrazcev pa do uporabe različnih azijskih, afriških in latino-ameriških tonalitet. Hvala, da ni pretiral in dušil ostalih. Publika se je zabavala in uspela izsiliti kar dva dodatka; po dru-

koncertirati, to je **Pere Ubu**, (njihov pevec **David Thomas** je lani več kot uspešno nastopal v Ljubljani in Zagrebu – izvrsten koncert), za katere lahko upamo, da ne bodo šli po poteh starih rokerjev in hodili na turneje v Jugoslavijo z namenom »take the money and run«, ampak ravno zaradi lanjske letošnje izkušnje lahko pričakujemo polnokrvnih glasbenih dogodkov, ki bo verjetno pretendiral na koncert leta 1988. Kaj več o sami skupini in o njihovem starem in novem delovanju pa pričakujte v naslednji številki.

Drugi koncert bo prav tako v **Ljubljani**, vendar v **Hali Tivoli** **23. aprila**. Gostovala bo skupina **The Mission**, katero lahko vidite in poslušate na Super kanalu, njihovo ploščo lahko kupite pri nas in še reklamirajo jo po javnih občilih. **Mission** so predstavniki

Posnetek: Boris Kain

gem pa so redarji že kar klasično prižgali luči in preganjali poslušalce iz dvorane, češ ura je pozna, noč je grozna, oni so končali svoj šiht, vi ste dobili, kar ste plačali in marš domov. Tudi to je cena socializma. Naj še rezoniram: čisto simpatičen in prijeten koncert v prihajajoči pomladi, kaj več pa je pri nas že, zaradi nezmožnosti organizatorjev organizirati koncerte, ki si jih želimo, očitno sredi takšne krize preveč pričakovati.

Za konec pa naj poskrbim še za dve najvi: **20. aprila bo v Ljubljani v Festivalni dvorani** gostovala **ameriška skupina iz Detroita**, ena od glavnih protagonistov začetka novega vala, tako imenovanih otrokov **CAPTAINA BEEFHEARTA**, (se spominjate njihovega legendarnega debuja **Modern Dance**), ki je po šestletni pavzi ponovno izdala album **(Tenement Year)** in začela

post-hippie temnega gotic vala, od katerih so se pred časom najbolj prerinili v ospredje **The Cult** in sedaj še delno **Sisters of Mercy**. Če vam je všeč mistika, črna barva in če vas žene nostalgija za 60. leti ter bi radi kotelirali z novo glasbo, si koncert vsekakor ogledite.

V Mariboru pa tako ali tako vse po starem, še vedno se kregaj(m)o.

PEC

Na radost diskofilov in želečih **Smiths** oboževalcev vam sporočam, da je **Tugoton** izdal prvi solo projekt (po razpadu The Smiths) njihovega pevca, tekstopisca in »idejnega« vodje ter medijskega predstavnika, **Stevena Patricka Morryseja, Viva Hate**. Album si zasluži vse pozornosti, zato vam svetujem, da si ga kupite in ga poslušate!

KONCERTI V SOMRAKU ODHAJAJOČE ZIME

BUGA UP, VINNY GOLIA QUINTET IN THE BLECH

Tri večere letošnje brezlične zime smo lahko na prijazen način vrgli pozabi v pozdrav s pomočjo glasbenikov iz krajev, kjer gre vsem rečem bojša bolje kot pri nas doma. Marginalni koncerti, ki prinašajo težave organizatorjem (tokrat je bil nesrečnik Art rock redakcija ljubljanskega ŠKUC-a) zaradi že kar zaskrbljujočega ignoriranja zahtevnejših glasbenih izrazov (ki predvsem niso dovolj razvpiti, da bi množice privabili k trnkrom) s strani glasbeno povsem dezorientirane publike naše največje vasi, so dogodki, ki jih nima smisla zamujati predvsem zato, ker so v splošnem ireversibilni. (Še tako dobra volja namreč ne more napolniti prazne mošnje.)

BUGA UP je tri ostarih mačkov radikalnejših glasbenih izrazov (Rocka v opoziciji, off off scene in improvizirane godbe) iz ZDA (**Tom Cora**), Kanade (**Ren Lussier**) in Francije (**Guigan Chenevier**). Predstavljajo nekakšen poskusni trio, ki bi v ugodnejših konstelacijah lahko postal trajnejša zasedba, kar se pa sodeč po ljubljanskem nastopu najverjetneje ne bo zgodilo, saj so jim improvizacije vse preveč škripale. Blestel je, kakor vedno, formalni čelist **Tom Cora**, ki je en redkih glasbenikov v tem trenutku, ki zmore iz svojega glasbila iztisniti vse in še več. Tudi zavoljo tega sta **Lussier** in **Chenevier** (za) odigrala le vlogo bolj ali manj inventivnih in spretnih asistentov (čepav bi sodeč po Chenevierovem igranju pri **Etron Fou Leloublain** in **Encore plus grande** od njegovega povsem osebnega (sinkopiranega) načina bobnanja lahko pričakovali bistveno več).

Celotna ocena koncerta pa vendarle ostane pozitivna, saj so v skladbah, zakoličenih na notnem črtovju, igrali veliko bolj zanesljivo in prepričljivo. Čelo, električna kitara in bobni predstavljajo precej nevsakdanji trio —

predvsem v domiselnih zvočnih iskanjih ponuja pravo zakladnico najrazličnejših zvokov, ki jim jih je tu in tam uspelo predvsem v ključnem delu koncerta združiti v mojstrske strukture »popolnih« zvočnih celot.

Vinnie Golia je jazzovski pihalec, ki prihaja iz zahodne obale ZDA (LA), kjer je od sedemdesetih let dalje vplival na celo generacijo inovativnejših jazz glasbenikov, v novjšem času pa dosega največje kreativne uspehe pri de-

lu s svojim velikim orkestrom The Large Ensemble. Žal pa nam njegova manjša zasedba razen izredno zanesljivega podajanja jazzovske post-free sorte ni prikazala ničesar tako radikalno pomembnega, da bi bila ocena na-

stopa kaj več kot povprečna. Tako je bil določen čar koncerta tudi v tem, da je bilo med zanesljivo označenimi in s tradicijo podprtimi standardnimi glasbenimi skladbi novega bopa mogoče prav prijetno zasmrčati . . .

Nemški trio **THE BLECH** (pleh) je bil našim ušesom do nastopa na Poljanah popolna neznanica – vsled uigibanja o tem, kako naj bi zvenela (najverjetneje) druga liga nove nemške godbe, je skepsa dobrega zdesetkalka »množice« (morebitnih) navdušencev, ki bi sicer lačnih ust pridrveli na novo porcijo nemškega hrupa. In lepo je, da nas lahko tudi druga liga kdaj preseneti: kaže, da je treba hoditi na koncerte s praznimi žepi pričakovani.

Fantje so z obiljem srčnosti odigrali energično porcijo nibe-lunškega post-indriškega ro-cka, »zapacana« z nemogočimi dozami ironije, besa in čisto pr-ivinskega otročje nedolžnega hu-morja. Z navidezno preprostimi glasbenimi prijemi (predvsem s skrajno minimalističnimi ritmi) in blefiranim neobvladovanjem glas-bil so se lotili zelo premišljenih glasbenih vizij temnega vala izgu-bljenih iluzij, včasih so zapluli tudi v »free« tokove, tu in tam pa so veselo improvizirali na izzivalno sproducirane lastne glasbene skeče. Ekspresivni kaos zaigra-nega in odigranega urbanega pr-tiska je pokopal kakršnekol zlob-ne misli o tem, da so (predvsem) v zaključnem komadu prav ne-sramno spominjali na Magmo — ne srečo na Magmo v njenih zla-tih časih.

Rajko Muršič

JATA ŽIVIH PETELINOV

Člani Janševe skupine so se doslej že nekajkrat sestali v Ljubljani, večinoma v študentskem naselju pod Rožnikom. Kot možne kandidate za predsedstvo RK ZSMS sta jih evidentirali mariborska univerzitetna in ljutomerska občinska konferenca ZSMS. Osnovni ljudje na listi pa so tile:

Predsednik:
Janez Janša
Gornji trg 44, Ljubljana
predsednik Komisije za SLO in DS RK ZSMS v letih 1982/84
rojen 17. 9. 1958 v Ljubljani
diplomirani obramboslovec, zaposlen na MIKROADI

Sekretar:
Andrej Verlič
Gregorčičeva 6, Maribor
rojen 27. 8. 1959 v Mariboru
transportni komercialist
sekretar MK ZSMS Maribor
Predsednik Sveta za družbenopolitični sistem:

Mitja Butul
Gregorčičeva 19, Sežana
rojen 9. 9. 1961
pravnik
predsednik OK ZSMS Koper
Predsednik Sveta za družbenoekonomske odnose:

Miran Kalin
Cesta 11, 65270 Ajdovščina
član P UK ZSMS Ljubljana 1985/86, podpredsednik UK 1986, v. d. odgovornega urednika Tribune jeseni 1987
rojen 6. 10. 1961
študent 4. letnika ekonomije — ekonomika mednarodnih ekonomskih odnosov

Predsednik Sveta za mednarodne odnose:
Goran Šoster
Ul. Jana Baukarta 30, 69240 Ljutomer, predsednik UK ZSMS Maribor 1984/85, v. d. predsednika OK ZSMS Ljutomer

rojen 11. 5. 1961 v Mariboru
diplomirani ekonomist, študent tretje stopnje ekonomije v Mariboru
zaposlen na Komiteju za družbeno planiranje in gospodarski razvoj občine Ljutomer

Predsednik Sveta za vzgojo in izobraževanje:
Samo Resnik
Turnerjeva 28, Maribor
glavni in odgovorni urednik Katedre med letnikom 1985/86, član P UK ZSMS Ljubljana 1987/88, član statutarne komisije UK ZSMS Ljubljana
rojen 15. 10. 1962 v Mariboru
študent fizike, FNT

Vodja centra za interesne oblike združevanja mladih:
Metka Mencin
Grosuplje, Pod gozdom 2/16
glavna urednica TNT, članica skupine delegatov za delegiranje v zbor občin republiške skupščine
rojena 30. 4. 1959 v Ljubljani
diplomirana psihologinja
prodajalka v Svetu knjige, Nazorjeva 6, Ljubljana

Vodja Centra za informiranje, raziskovanje in založništvo:
Dejan Pušenjak
Marmontova 8, Maribor
glavni urednik Katedre
rojen 25. 12. 1962 v Mariboru
študent 4. letnika FF

Vodja Marksističnega centra:
Andrej Rus
Lubejeva 1, Ljubljana
glavni urednik Tribune in član PUK ZSMS Ljubljana v mandatu 1986/87
rojen 13. 8. 1962 v Ljubljani
diplomirani sociolog (Prešernova nagrada univerze)
študent III. stopnje, mladi raziskovalec na FSPN

Predsednik Komisije za SLO in DS:
Ivo Zajdel
Prijateljstva 17, Ljubljana
publicist
rojen 16. 4. 1960 v Mariboru
predmetni učitelj zgodovine
zaposlen v Knjižnici Otona Župančiča, Ljubljana

NEPROFESIONALNI ČLANI PREDSEDSTVA:
Božidar Novak
Konšakova 28, Maribor
predsednik UK ZSMS Mb
rojen 24. 12. 1965
absolvent VEKS

Andrej Fištravec
Bresterniška 51, Kamnica
član P MK ZSMS Mb
rojen 18. 1. 1957 v Mariboru
dipl. sociolog, strokovni sodelavec Marks. centra Univerze v Mariboru

Vili Ravnjak
ravnatelj in umetniški vodja SNG Maribor
rojen 31. 3. 1960
diplomirani dramaturg

Primož Tasič
Trg dr. I. Ribarja 13, 68250 Brežice
predsednik kluba posavskih študentov Maribor
rojen 1. 6. 1965 v Brežicah
študent VEKS

Stojan Habjanič
Višinska 8 a, Murska Sobota
rojen 11. 5. 1958
absolvent TF v Mariboru

Branko Svetičič
Volče 36, Tolmin
član P UK ZSMS Ljubljana 1986/87, predsednik statutarne komisije UK 1987/88
rojen 26. 8. 1962 v Kopru
absolvent prava

Petra Škofic
Mlaka 48, Kranj
glavna in odgovorna urednica Napreja
rojena 21. 4. 1967 v Kranju
študentka FSPN

Janez Štemberger
Begunjska 4, Kranj
urednik KRN
rojen 7. 6. 1959 v Kranju
gimnazijski maturant, brezposeln

Maja Polak
Partizanska 16 a, Rakek
podpredsednica delegatske konference v času ljubljanskega študentskega bojkota, študentska predstavnica na

pogajanjih s predsednikom republiškega izvršnega sveta novembra 1985
rojena 6. 4. 1961
diplomirana biologinja

Peter Kodermac
Bratovševa ploščad, Ljubljana
član ljubljanske ekološke skupine, član P UK in P MK ZSMS Ljubljana
rojen

študent PA, Ljubljana

Biserka Karneža
Lopata 17, Celje
ustanovila in vodila celjsko ekološko skupino, sedaj članica ljubljanske ekološke skupine
rojena 11. 1. 1966 v Celju
študentka 4. letnika FSPN, sociologinja

Marko Reza Resinovič
Ulica Greifov 14, Maribor
sodelavec KRN in Radia Student
rojen 4. 10. 1959 v Celju
inženir agronomije
skupinovodja pri lončnicah, Florina Maribor, sektor Cvetje

Polona Filej
Danila Bučarja 9, Novo mesto
rojena 21. 11. 1976
študentka FF

Roman Plohl
Ormoška 19, Ljutomer
študent prodekan fakultete političnih ved v Beogradu, letnik 1982/83, član upravnega odbora Zveze društev za varstvo okolja Slovenije, v. d. sekretarja OK ZSMS Ljutomer
rojen 27. 3. 1957 v Ptuj
diplomirani politolog

Aleksander Dravinec
Cesta na Markovec 10, Koper
rojen 29. 8. 1965 v Trbovljah
študent VEKS
podpredsednik PUK ZSMS Mb

Hajdeja Iglič
Maistrova 8, Maribor
rojena 5. 1. 1964 v Mariboru
diplomirana sociologinja
zaposlena na Inštitutu za sociologijo, Ljubljana

Marko Hren
Ljubljanska 25, Ljubljana
eden prvih aktivistov mirovnega gibanja v Sloveniji, pobudnik in organizator razprave o pravici do ugovora vesti in nosilec projekta mirovne vzgoje, aktivni pripadnik duhovnega gibanja, soorganizator številnih mirovnih in ekoloških akcij
rojen 6. 4. 1959
diplomirani inženir matematike, zaposlen v DO Mikro Ada kot vodja sektorja za programsko opremo

NA KAJ JE POTREBNO BITI POZOREN PRI NADALJNIH VOLILNIH POSTOPKIH V RK ZSMS IN K ZSMJ

(gre za aktivnosti, ki so še pred nami)

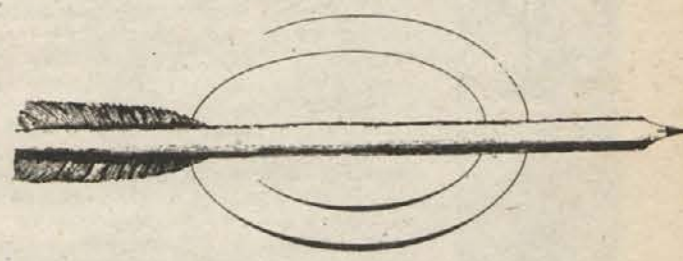
1. na oblikovanje predloga kandidatnih list, ki bodo oblikovani na podlagi že zaključenega evidentiranja in oblikovanih osnutkov kandidatnih list. Do 22. aprila se morajo v konstitutivnih delih RK ZSMS zaključiti kandidacijske konference. Na podlagi njihovih zapisnikov bo komisija za kadrovska vprašanja pri RK ZSMS 26. aprila oblikovala osnutek predloga kandidatnih list. Dva dni kasneje bo P RK ZSMS oblikovalo predloga kandidatnih list in jih čim hitreje posredovalo v konstitutivne dele RK ZSMS.

2. 16. maja se z izvolitvijo delegatov ZSMS v K ZSMJ in nominacijo članov P K ZSMJ in njegovega predsednika na kandidacijski in volilni seji RK ZSMS zaključijo javna razprava o predlogu kandidatne liste za mladinske federativne organe.

3. Javna razprava o predlogu kandidatne liste za izvolitev organov RK ZSMS se zaključijo 31. maja s sejo kandidacijske konference RK ZSMS.

4. Volitve v organe RK ZSMS se izvede na programsko volilni seji RK ZSMS dne 30. junija 1988.

(Pozornejšemu bralcu gotovo ni ušlo neskladje pri volitvah v organe K ZSMJ. Gre za to, da bo najvišje slovensko mladinsko telo volilo najprej delegate za Beograd, šele mesec kasneje pa novo vodstvo republiške odhaja, voli nekoga, ki bo na najvišjem nivoju zastopal drugega, za imena, stališča in usmeritve le tega pa bo izvedel poldrugi mesec kasneje. Na tej točki lahko pride do dvoletnih konfliktov, od katerih pa se je dovolj jasno distanciralo že sedanje republiško mladinsko vodstvo. Krivda bi naj bi bila seveda predvsem na plečih jugo mladincev, v kar že ob minimalnem poznavanju njihovega dela ne gre dvomiti — mislimo na njihovo neprincipielnost, medlost, olje na ogenj pa so tudi njihovi kdovečemu namenjeni izleti po domovini in predvsem v tujino. Skratka, spremljajmo vse skupaj, da bomo vedeli, kako stvari v prihodnje naj ne bi potekale.)

ANDREJ VERLIČ

Minevata dve leti uspešnega medijskega nastopa ZSMS, val navdušenja po 12. kongresu ZSMS se umirja, (ne)doseženi cilji in predvsem družbena

stvarnost pa ne dopuščata zadovoljnosti z doseženim.

ZSMS mora postati predvsem politična organizacija, ki svojega delovanja ne bo gradila na »frontnosti« — istomislečnih in poenotenih, temveč na odprtosti do novih idej, na odprtosti do alternativ ter na omogočanju dialoga za drugače misleče na vseh področjih družbenega življenja.

Po zadnjem kongresu ZSMS so se cilji in program (vsaj napisani) bistveno spremenili v primerjavi z vsebino, s katero se ZSMS ukvarjala pred tem. Organiziranost, način delovanja, pristopi, pa so več ali manj ostali enaki ali skoraj enaki (npr. pokrivanje področij dela profesionalno zaposlenih v ZSMS). Zato je nujno, da se ciljem, vsebini, družbenim razmeram in času primerno prilagodijo organiziranost, oblike in načini dela, pristopi k političnemu delu, kadrovska zasedenost.

Pomembno je, da mladinska organizacija postane samostojna, s svojim programom, sposobna, da posamezne pomembne projekte financira tudi samostojno, ne zgolj v odvisnosti od sistemskih sredstev financiranja. Vodstvo organizacije mora biti odgovorno samo članstvu.

Nujno je, da se zagotovijo možnosti za organiziranost mladih na raznih področjih delovanja in ustvarjanja, glede na njihove specifične interese in probleme.

Tudi v primerih, če se »forumska« ZSMS s posameznimi pobudami ne strinja oz. jih ne podpira, je njena naloga, da jim zagotovi možnost »vstopa v politični prostor«.

Minil je čas vsevednih politikov, ki svojo legitimnost iščejo v sklicevanju na množice, v govorjenju v imenu vseh... Pomembno je, da »politika« po-

stane »javna«, da se vzpostavijo pogoji in zahteve tudi po odgovornosti v političnem delu.

Nova kvaliteta političnega delovanja se kaže predvsem v sposobnosti sprejemanja in realizacije pobud, iniciativ, ki temeljijo na stališčih in sklepih 12. kongresa ZSMS.

V primeru izvolitve za sekretarja RK ZSMS bom v skladu s svojimi pooblastili in odgovornostmi zagotavljal:

— da bodo vsi kadrovski postopki v RK ZSMS potekali po naprej dogovorjenih principih in sprejetih pravilih

— da bodo kadrovski postopki v RK ZSMS javni, in sicer v vseh fazah — od razpisa evidentiranja do volitev

— da bodo stališča, zahteve, predlogi in sklepi RK ZSMS na področju kadrovske politike in organiziranosti nedvoumni, jasni ter uresničljivi in bodo dosledno realizirani. Za morebitno nerealizacijo bodo podane temeljite in argumentirane obrazložitve

— da se pri delu RK ZSMS in njegovih organov dosledno spoštujejo in upoštevajo statut, pravila in zakoni, v primerih, ko pa se ugotavlja potreba po spreminjanju, prilagajanju le-teh, se o tem takoj odpre razprava, oblikujejo stališča ter sproži postopek za njihovo spreminjanje

— racionalna organiziranost in vodenje delovne skupnosti RK ZSMS ter sprotne reševanje vseh kadrovskih zadev (zaposlovanje kadra po razrešitvi z imenovanjem ali voljene funkcije)

Zavedam se, da je zgoraj navedeno samo po sebi umevno, vendar sem prepričan, da so te zadeve predpogoj in temelj za bolj učinkovito in sposobno ZSMS, ki bo kos novim pogojem političnega delovanja...

METKA MENCIN

Mladinci bodo z volitvami novega (?) predsedstva v institucionalnih okvirih obstoječe ZSMS posredno glasovali za oz. proti projektu nove mladinske organizacije (če se bodo seveda odločali na osnovi programov). Predpostavljamo, da se volilci odločijo ZA skupino kandidatov, ki predlaga radikalne spremembe ZSMS. Novo vodstvo tako pravzaprav ne bo več vodstvo ZSMS (ker se z njegovo izvolitvijo volilci pač izrečejo ZA drugačno mladinsko organizacijo), hkrati pa še ne bo vodstvo nove organizacije (ker bo o reorganizaciji odločal kongres šele po izvolitvi novega predsedstva). Dvomim, da bodo redki tisti, ki bodo opozarjali na to, kako si ZSMS že s tem, da takemu programu prizna legitimnost, rudi kačo na prsih. Mi seveda menimo, da je za realizacijo ključnih usmeritev 12. kongresa ZSMS nujna temeljita reorganizacija ZSMS, da te usmeritve pravzaprav implicirajo zahtevo po reorganizaciji (recimo III. poglavje *Izhodišč za ključne usmeritve*, ki govori o demokratizaciji, frontnosti ZSMS). Čas za to je še kako »pravi« — z ohranjanjem obstoječega bo prav tisto, kar je vneslo novega duha v delo krškega kongresa — nova družbena gibanja (oz. njihovi zametki), izgubilo svojo moč v nenehnem ponavljanju zahtev in pobud, ki jim vsaj strani mladinskega tiska niso zaprte, se pa težko prebijajo do odločilnih instanc političnega odločanja. Usoda teh pobud in zahtev je odvisna od dobre volje tistih, ki zasedajo relevantna mesta v hierarhiji političnega odločanja (eno redkih uspešnih tovrstnih srečanj je bila konferenca o energiji, ekologiji in varčevanju). Brez radikalnih sprememb ZSMS se bo krški kongres v zgodovino ZSMS zapisal le kot modni/lepilni okrasek organizacije oz. takratnega vodstva in celega kongresnega leta 1986.

Rešimo, kar se rešiti da. S programom se torej zavežujemo, da bomo v obdobju priprav na reorganizacijo ZSMS delovali predvsem za uveljavitev in uresničevanje predlogov in »zahtev po pravni državi in vplivu civilne družbe na politično odločanje«. V procesu evidentiranja smo vezani na obstoječo mrežo organov predsedstva RK ZSMS, kar pomeni, da bi moral vsak kandidat za posamično funkcijo znotraj predsedstva predstaviti svoj program. V našem primeru to ni ravno smiselno — iz več razlogov. Ni namreč nujno, da je obstoječa organizacijska shema republiške konference (sveti, centri...) funkcionalna za uresničevanje nalog, ki smo si jih zastavili v tem »prehodnem« obdobju. Razen tega so vse ključne naloge s posamičnih delovnih področij predsedstva že zapisane v skupnem programu, kako pa jih bomo uresničevali, se bomo dogovorili tisti, ki smo se okrog tega programa združili, z vsemi tistimi, ki hočejo sodelovati v načrtovanju reorganizacije.

Če pa pristanem na utečeni volilni postopek, potem bi kot kandidatka za vodjo Centra za interesno združevanje mladih rekla predvsem to, da že sam obstoj organa s takim nazivom dokazuje, da horizontalni, interesni princip povezovanja ni osnovni organizacijski princip deklarirano frontne organizacije (je pa tako povezovanje ključna točka programa naše skupine). Interesni združevanje je toliko, kot je artikuliranih skupnih interesov — od glasbenih, gledaliških skupin, znanstvenih krožkov (izraz sem si sposodila pri F. Adamu), mirovnega, ekološkega, duhovnega, ženskega... gibanja, delujejo pa v različnih družbenih praksah, njihovi interesi imajo ali pa tudi nimajo tistih skupnih točk, ki zahtevajo koordinacijo za skupno akcijo, zato ne moremo vseh stlačiti v isti koš. V tem »prehodnem« obdobju je potrebno neko koordinacijsko telo, ki bi delno nadomestilo sedanji vseobsegajoči GJZM (je

vseobsegajoč, če ime vzamemo dobesedno) in zapolnilo vrzel med družbenimi gibanji (mirovno, ekološko, duhovno, Lilith, Magnus... — ta gibanja se pač že od svojega nastanka povezujejo v posamičnih »projektihi«) in odločilnimi instancami političnega sistema (npr. artikulacija njihovih zahtev v skupščini — prim. zakon o energetskega gospodar-

stvu, zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih...).

O tem, kako bodo v reorganizirani mladinski organizaciji rešena vprašanja koordinacije gibanj in interesnih skupin in njihovo politično zastopništvo, bodo seveda odločala ta gibanja in skupine.

Na Grosupljem, 25. marca 1988

Metka Mencin: TAKEGA PROGRAMA SE NISEM VIDELA

ZVEZA MLADINSKIH ORGANIZACIJ IN GIBANJ

Leta 1974 se je Zveza mladine preimenovala v Zvezo socialistične mladine, hkrati pa je bila ukinjena Zveza študentov kot samostojna organizacija. Ta zasuk v ideologijo mladinske organizacije je sledil nekaterim poskusom osamosvojitve v začetku sedemdesetih let, ki sami po sebi niso predstavljali radikalne prekinitve s staro prakso, vendar so nakazovali možnosti za širše odpiranje organizacije različnim slojem mladine.

Da bi praktično presešla vsaj nekatere zapreke in ozkost, ki ji je bila vsiljena leta 1974, je ZSMS od 1981 naprej poskušala afirmirati princip frontnosti v svojem delovanju. Ta princip je vsaj približno zaživel na 12 kongresu v Krškem, ko je pritisk od spodaj, predvsem iz novih družbenih gibanj, oblikoval nekaj jasnih zahtev po civilni družbi. Vendar je praksa dela ZSMS po letu 1986 jasno dokazala, da je v tem trenutku mladinska organizacija močno omejena tako od znotraj kot od zunaj. Od znotraj jo omejuje lastna organizacijska, funkcionalna in kadrovska struktura, od zunaj pa razni koordinacijski odbori za kadrovska vprašanja, neformalne in formalizirane politične koordinacije, monopolizirani mediji, demokratični centralizem, ki deluje preko članov ZK v vodstvih ZSMS, kjer so običajno v večini itd.

Jasno je, da taka organizacija ne ustreza niti času niti prostoru in da bi že zdavnaj ostala na smetišču zgodovine, če bi obstajala možnost politične konkurence. Zato je potrebno v sami organizaciji do naslednjega kongresa pripraviti predlog radikalnih sprememb. Te bi morale iti v naslednjih smereh.

1. Praktično odpreti organizacijo vsem mladim, ki hočejo družbeno ali politično delovati. Izsiliti možnost in ustvariti pogoje, da se oblikujejo samostojne mladinske organizacije kmetov, študentov, delavcev oziroma zaposlenih in dijakov. Ohraniti mladinske organizacije tudi v krajevnih skupnostih. Priznati družbena gibanja kot samostojne oblike interesnega in v nekaterih primerih tudi političnega organiziranja ter jim zagotoviti materialne pogoje za delovanje. Gibanja tako ne bi izgubila popolnoma nič od svoje avtonomnosti, dobila pa bi možnost neposrednega vpliva preko politične inštitucije. Te organizacije, ki naj bi svoje posebne interese organizirale in zastopale samostojno in neposredno na vseh nivojih, se s ciljem vpliva na sprejemanje splošnih in ključnih odločitev združujejo v zvezo mladinskih organizacij in gibanj, ki se preoblikuje iz sedanjih republiške oziroma občinskih konferenc ZSMS. Dopustiti pa je treba tudi povsem avtonomno organiziranje mladih. Vsaka organizacija bi morala tudi kasneje imeti možnost, da izstopi iz zveze.

2. V skladu s programsko in organizacijsko spremembo bi spremenili ime organizacije, saj sedanje (Zveza socialistične mladine) zahteva vnaprejšnje pristajanje na socializem kot najvišjo vrednoto. **Povsem jasno pa je, da danes socializem večini mladih ni sinonim za edino dobro na tem svetu** in da mnogi med njimi verjamejo v vrednote, za katere ni nujno, da se s socializmom izključujejo, lahko da z njim nimajo stičnih točk ali da jih enostavno ne zanima. Lahko bi bila to preprosto **Zveza mladinskih organizacij in gibanj, Zveza slovenske mladine** ali kvečjemu **Demokratična zveza mladinskih organizacij in gibanj**.

V skladu z reorganizacijo se bo morala spremeniti tudi struktura vodstev Zveze. V njih bodo zastopani izvoljeni predstavniki posameznih organizacij in gibanj, hkrati pa tudi ljudje, ki bodo usklajevali pa tudi konceptualizirali skupne interese, ideje in pobude.

Reorganizirane in na novo ustanovljene mladinske organizacije bodo delovale preko že obstoječih kanalov in institucij (SZDL, skupščinski sistem) in z neposredno akcijo (preko medijev, množičnih zborovanj in razprav, solidarnostnih akcij). Hkrati pa si bomo izborili tudi mesta za neposredno zastopanje interesov posameznih slojev mlade generacije, kar v praksi pomeni, da bomo za skupščinske volitve kandidirali neposredno predstavnike zveze študentov, mladih kmetov itd. Tako njihove potrebe, želje in pobude ne bodo šle skozi serijo filtrov, ampak bodo res neposredno prisotne na mestih, kjer se odloča o njihovi usodi. Obenem se bomo tudi borili za stalno sestavo skupščin (stalni poslanci).

Zveza mladinskih organizacij in gibanj in njeni organi na republiškem in občinskih nivojih bo predstavljala politično inštitucijo, katere program bo sestavljen tudi in predvsem iz ključnih zahtev, ki se bodo oblikovale v posameznih delih generacije. **Če bo zveza študentov sprejela odločitev, da zahteva reformo in avtonomijo univerze, potem se bo tudi zveza na celotni politični fronti tokla za uresničitev te zahteve. Če bo zveza mladih kmetov zahtevala ukinitve zemljiškega maksimuma, bo ta zahteva avtomatično postala del operativnega programa Zveze. Če bo zveza mladih delavcev zahtevala legalizacijo stavke, se bomo s skupnimi močmi borili za legalizacijo stavke.** Če bo plenum mirovnih skupin ali mirovno gibanje vztrajalo na prizadevanju pravice do ugovora vesti, bomo vztrajali skupaj. Hkrati pa bo Zveza v organe v skupščinskem sistemu in v SZDL, ki se npr. ukvarjajo s področjem ekologije, delegirala predstavnike ekologov. Zveza mladinskih organizacij in gibanj bo tako bistveno povečala politično moč, ki jo ima sedanja ZSMS, hkrati pa se bo iz filtra izvornih interesov mladih prelevila v političnega zastopnika teh interesov.

3. Tako osnovne oblike organiziranja in gibanja kot tudi najvišji predstavniki in politični organi v Zvezi študentov, kmetov, delavcev, dijakov itd. ali v skupni Zvezi organizacij in gibanj bi morali biti programsko, finančno, kadrovsko in organizacijsko samostojni in neodvisni od ostalih političnih organizacij ali državnih organov. V ta namen je treba oblikovati samostojen program, zagotoviti pretežno lastna sredstva za delovanje (članarina, prispevki, lastna dejavnost), ignorirati nelegalno vmešavanje kadrovskih koordinacij pri volitvah predstaviških in političnih organov ter postaviti organizacijo, ki ustreza interesom in potrebam članstva.

Zelo pomembna je materialna samostojnost. **Organizacija, katere dejavnost se financira iz sredstev članov, je od teh članov neposredno odvisna, od njih pa so odvisna tudi vodstva.** To poleg zunanje samostojnosti krepi tudi odgovornost znotraj organizacije. Če pa dobivaš večino ali vsa sredstva iz proračuna, pa si materialno odvisen od tistih političnih struktur, ki imajo največji vpliv na razdelitev proračunskih sredstev. Kljub temu pa bi morali ohraniti tudi proračunska sredstva DPS kot dodaten vir financiranja, saj so končno to tudi naša sredstva, kajti velik del mladih je na tak ali drugačen način ustvarjalno oziroma aktivno vključen v produkcijo, plačuje davke in prispevke, iz katerih se financira tudi politična aktivnost.

4. Vsaka od organizacij in gibanj, ki bi bila vključena v Zvezo, bi imela samostojno področje in program delovanja. Zveza na republiškem nivoju bi imela samo osnovni program, v katerem bi bile opredeljene nekatere demokratične principe oziroma ključne točke, za katere bi se zavzemala, kot npr.:

PROGRAM

4.1. Svoboda posameznika, ki je omejena samo z enakovredno svobodo drugih, svoboda političnega organiziranja in priznavanje politične konkurence, kar omogoča svobodo izražanja, predvsem govora in tiska;

4.2. Tržno gospodarstvo z različnimi vrstami lastnine in z legitimiteto vseh posledic, ki iz tega izhajajo;

4.3. Svobodo vsakega naroda so samoodločbe, vključno s pravico do odcepitev;

4.4. Neutrlna in aktivna miroljubna zunanja politika, ki omejuje sodelovanje z državami, ki so v vojaškem spopadu in izključuje vsako trgovanje z orožjem in vojaško opremo.

Na te ključne točke, ki predstavljajo zelo široko demokratično platformo, se lahko vežejo vsebinsko različni programi praktično vseh organizacij in gibanj, ki so potencialni člani zveze. V času priprav predlogov za reorganizacijo ZSMS pa bo ekipa, ki si zastavlja ta program, delovala predvsem na afirmaciji in uresničevanju predlogov, ki so se v zadnjih nekaj letih pojavili v slovenskem političnem prostoru, tudi v ZSMS in ki predstavljajo na eni strani zahteve po pravni državi in na drugi strani zahteve po vplivu civilne družbe na politično odločanje. S tem mislimo posebej na spremembo kazenske zakonodaje oziroma ukinitve verbalnega delikta, na zahteve po neposrednih volitvah, na zahteve po večji samostojnosti gospodarskih organizacij, na predloge o upoštevanju ekoloških kriterijev v razvojnih načrtih, na zahteve po neideološki šoli in neideološki armadi, na zahteve po enakopravnosti jezikov in pisav v JLA, na zahteve po samostojnosti sodstva, na zahteve po priznavanju ugovora vesti, na zahteve po prednostnem znanstvenem in tehnološkem sodelovanju z razvitim svetom, na zahteve po večji vključenosti v evropske gospodarske, kulturne in družbene tokove, na zahteve po ustanovitvi kmečkega sindikata in kmečke mladinske organizacije, na projekt alternativne televizije, na zahteve po osebni odgovornosti pri sprejemanju političnih odločitev itd.

Posebno pozornost bomo posvetili **ustavnim spremembam**. Naredili bomo vse, kar bo v naših močeh, da bodo ustavni amandmaji sprejeti po demokratični poti z referendumom in da bodo v njih smiselno zajete zgoraj našteje zahteve. Izhajajo iz pravice vsakega

naroda do samoodločbe se zavzemamo za to, da se najprej sprejme republiška in šele nato zvezna ustava.

Podpora tem zahtevam je logična iz dveh razlogov. Najprej zato, ker izražajo tudi naš interes in naša hotenja in drugič zato, ker predhodna realizacija vsaj nekaterih izmed njih sploh omogoča zastavljenemu prestrukturiranju mladinske organizacije.

Na očitke, da to niso interesi mladih, odgovarjamo s tezo, da je najprej treba ustvariti pogoje, da se ti interesi samostojno oblikujejo in tudi politično organizirajo, potem pa bo takoj jasno, kaj je res in kaj ne. Smatramo, da je vloga mladinske organizacije prav v tem, da te pogoje omogoči. Se več. Prihaja čas, ko si mora ta generacija hočeš nočeš spet priboriti nazaj svoje perspektive, svojo sedanjost in vizijo prihodnje družbe, ustvariti in uresničevati svoje ideale. **Prišel je tudi čas, ko je treba jasno povedati, da smo pač svoja generacija in ne več Titova ali čigarkoli že**, da je minil čas štafetnih diradajev, maskarad in udarniških parol in da odrekamo pravico komurkoli, da bi manipuliral z nami. Hočemo neideološko šolo, ki bo mlademu človeku nudila temeljna, raznovrstna in kvalitetna znanja brez ideološke navlake in brez težnje po vzgoji usmerjenih generacij. Hočemo gospodarsko in družbeno politiko, ki bo temeljila na stroki, znanju in selekciji po sposobnostih. Hkrati zahtevamo odgovornost. Odgovornost za zgrešene gospodarske naložbe, za zgrešene družbene eksperimente, kot je usmerjeno izobraževanje, za nespametno zunanjo in notranjo zadolženost, za korupcijo, za neupravičeno klanje zgodnjih petelinov, za zapravljanje perspektive. Za nazaj, za sedaj in za vnaprej zahtevamo odgovornost za vsako politično odločitev, ki je sprejeta tudi v našem imenu oziroma za katere materialne posledice bomo trpeli mi.

Svojih pogledov ne vsiljujemo nikomur, temveč zastopamo stališče, da naj si tudi v drugih republikah mladi oblikujejo mladinsko organizacijo v skladu z razmerami in s svojimi potrebami, ki so lahko tudi bistveno različne od naših. Na zveznem nivoju naj se formira taka oblika koordinacije in organizacije, na katero bodo lahko pristale vse organizacije v republikah in pokrajinah. Sedanja konferenca ZSMJ je zgolj oblika nekoristnega zapravljanja denarja za jalove manifestacije in turistična potovanja birokratov.

Zavedamo se, da je ob zaostrovanju družbene in ekonomske krize v Jugoslaviji vsaj minimalno upoštevanje nekaterih načel pravne države v zadnjih letih v Sloveniji liberaliziralo politično življenje do take mere, da je možno razmišljati tudi o resnejših in dolgoročnejših političnih projektih, med katere uvrščamo tudi naš program. Hkrati se zavedamo, da je ta liberalizacija do neke mere tudi rezultat prizadevanj bloka naprednejših sil v obstoječi oblasti strukturi oziroma v Zvezi komunistov Slovenije. Tem težnjam bomo nudili podporo vse dotlej, dokler bodo odpirale prostor liberalnejšim konceptom, ki ustvarjajo pogoje za demokratizacijo.

Hočeš nočeš reorganizacija ZSMS v smeri, ki jo zagovarjamo, objektivno vzpostavlja polje organizirane politične konkurence in vsaj v začetku bo zveza mladinskih organizacij in gibanj predstavljala kanale za pretok (tudi političnih) interesov, ki se bodo lahko oblikovali tudi izven zveze, kar ji bo dajalo nekatere značilnosti klasične politične stranke. Toda Zveza bi bila toliko manj stranka, kolikor bolj bi ostale organizacije, kot npr. SZDL, vršile svojo funkcijo. ZMOG bi že s svojim obstojem prisiljevala ostale politične organizacije, da opravljajo svojo funkcijo organiziranja političnih interesov na podlagi hotenja ljudi, drugače bi objektivno izgubljale svoj vpliv in politično težo.

Na očitke, da je naš program boj za oblast, odgovarjamo pritrdilno. Nikoli ne bomo pristali na tezo, da je oblast rezervirana samo za nekakšno avantgardo. Naš program torej JE boj za oblast in sicer za tisti del oblasti in vpliva, ki mladi generaciji povsem normalno pripada glede na njen prispevek k družbeni akumulaciji in razvoju in za tisti del vpliva, ki nam pripada glede na dejstvo, da smo mi tisti, ki bomo v največji meri in najdlje trpeli posledice preteklih in sedanjih odločitev.

S tem pa ne odrekamo pravice drugim, da sodelujejo pri političnem odločanju. Nikakor sebe in svoje organizacije ne smatramo za edine pametne in sposobne v tej družbi. Zato zahtevamo možnost organizirane politične konkurence v okviru široke demokratične platforme, ki naj na eni strani prepreči politične monopole in na drugi strani zagotovi učinkovito politično odločanje.

Nobenega zaupanja več nimamo v tiste, ki so nas pripeljali v sedanjost krizo. Kljub temu pa so prav ti več ali manj še vedno na oblasti v vseh republikah in pokrajinah, njihov največji domet na zvezni ravni pa so zaprte seje in komunikacije, s katerimi skrivajo jalovost svojega početja in nesposobnost, da bi priznali prave vzroke krize in svojo odgovornost zanje.

Kdor je bil nesposoben šestdeset let, bo tak tudi ostal. Zato v naš program uvrščamo tudi zahtevo po radikalnih kadrovskih spremembah od občine do federacije, kajti gromozanski politično-birokratski aparat, ki se je v zadnjih desetletjih vsesal v družbeno telo, predstavlja največjo stvarno oviro za spremembe, ki lahko omogočijo izhod iz močvirja sedanje krize.

Smo v razmerah, ko potrebujemo učinkovito politiko, učinkovito gospodarstvo, učinkovito državo in tudi učinkovito mladinsko organizacijo, ponujajo pa nam na eni strani utopijo, na drugi pa grožijo z represijo. Ta program je poiskusi vzeti vsaj delček usode v svoje roke.

Janez Janša, Andrej Verlič, Mitja Butul, Andrej Rus, Miran Kalin, Samo Resnik, Metka Mencin, Dejan Pušenjak, Goran Soster, Ivo Žajdela, Roman Plohi, Marko Hren, Sašo Dravinec, Božidar Novak, Primož Tasič, Stojan Habjanič, Biserka Karneža, Peter Kodermac, Petra Škofic, Polona Filej, Andrej Fištravec, Marko Reza Resinovič, Hajdeja Iglič, Pavel Žakelj, Boris Jaušovec, Bojana Pečar, Vili Ravnjak

JANEZ JANŠA

Foto: T. Stojko

fin